מראה מוסר

No 13

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA
B. 1059.

[illegible]

[illegible]

ביזיו לוק ליהערבטהייל פעלהיים

דיזעס ביכעל ספר הייסט מראה מוסר געהערט א״ו הענדין
פון שטיינבאך אלמנה ר״ח שבט תקס״ה גשרייבט
דער ירמיה פון שטיינבאך דען 6 יאניוארי 1805

Dieses deutsche Buch heist der
Zuchtspiegel ist zugehörig der
Wittfrau Hanna zu Steinbach
geschrieben den 6 Januarius
1805 und schreibt der Jeremias
Sallomon aus Steinb

ספר

מראה מוסר

דער צוכט שפיגל

איין גוטליך אונ' וועלטליך ספר אויז דברי חכמים
גיזוגן · דאז זיינט גלייכן איז ניא איין דיא דרוק
גיקומן : איז גיקליבט גיווארדן אויז גאנצן ששה
סדרים · אונ' זונשט אויז אנדרי ספרים : אלי שפריך
ווערטיר דורך אלבט גיזאמלט · וואו פר טייטשט אונ'
וואו ביטראכט : אונ' נאך דעם אלף בי"ת
אורדר גיזעצט · ער ווערט זיך
פרייאן דער דרינן ווערט
לעזן :

נדפס פה ק"ק

פראנקפורט

שנת תים לפק

הקדמה

ליב בינער אונ׳ מיין חאט איך דר צו גיבראכט · צו פֿולענדרין וואז איך מיר האב צוגזאג
ג דאכט · ווא איך אין ערין אונ׳ אין פֿרומין · דיא איין פֿעלטיגי לייט אונ׳ ווייבר
צדקניות צו דינן מעכט קומין · דז איך דער דורך מעכט מירן זכות גיזין · קיין מיא אונ׳ ערביט זאלט
מיך פֿר דריסן · טאג אונ׳ נאכט אונ׳ אלי שטונד · בין איך בירייט צו דינן מיט מיין לייב אונ׳ לעבן אוני
גיזונד · האב מיר פֿיר גינומן דיזש קליין גרינג מערק · אונ׳ האב דרויף גיליגט פֿיל מיא אונ׳ שטערק ·
אונ׳ האב מיך ניט גישפארט טאג נאך נאכט · ביז איכש האב גנץ אויז גימאכט · אמורי חכמים ספריך
שערט מיר דאז מיינסטן טייל דרינן צו בישרייבן · דז די ווייבר אונ׳ מיידליך דיא ווייל דא מיט פֿר טרייבן ·
אן דיא הייליגן טעג שבת · ויום טוב · דז זולשט דיא ווייבר אונ׳ מאנן על הרוב : מיטיג גין אונ׳ פֿירלייא
קרץ וויל זכן · איין טייל שלאפֿין אונ׳ פֿלוכן · איין טייל מיט שפאצירן · אונ׳ איין טייל מיט חובירן ·
אודר דברים בטלים אונ׳ אנדרי גמטין גישוועץ · עז גיט קיינר פֿר איבר דיא לאזן איש איין לעץ · עז זייא
גלייך פֿרעאדר אודר הייאיש וויב אודר מאן · דיא העטגין איש איין קלעקין אן · מיט ליצנות אונ׳ אנדרי
שטעך ווערטיר · מיט צונגין דיא טליידין הערטיר אלז דיא שווערטיר · אונ׳ זעלכי ליצנות קריג אונ׳ צאנק ·
טרייבן זיא דער מיט אז זיא דיא ווייל איז ניט לאנג · דאז איז ווידר גאט · אונ׳ ווידר זיין גיבאט · איין
גרושי שווערי זינט · ווייא מן אין דער הייליגי תורה בישיירליך גיפֿינט · אל אך אין הקדמה ספר
טוא בישרייבן · דז ביליך מענכליך זאלט דער לושט פֿון ליצנות פֿר טרייבן · ווען ער דיא שווערי ענטיש
רעכט בישראכט · אז זאלט ער ביליך גינוג האבן גישפאט אונ׳ גילאכט · אונ׳ אנדרי לייט לאזין בלייבן
ווער זיא זיין · וויל ער אנדרש ניט גנץ אין טייפֿלש הויז אריין · דער ווערט אים וואל בילאנין נאך זיינש
פֿר דינשט אין דער שווארצין באר שטובין אין גיהנם :

דרום הערציגי ליבן פֿריינד פֿרויא אונ׳ מאן : איין איטליכש נאך זיין פֿר שטאנד וואז ער
קאן · נעמט דיזש ספֿר **מראה המוסר** פֿר גוט אן · אונ׳ איך
ביט צו פֿאר מחילה אידר מאן · דז זיך קיינר זאלט לאזין פֿר דריסן · ווען איך צו לייטן אין זיינש גווישן
טעט שיסן · דען זא פֿר וואר גינאר מיר גאט · דז אלש קיינש האב גימאכט צו שמאך אודר צו שפאט ·
אונדר דז מן זיך דרינן וואל · טעגליך אן זעהן אודר שפיגלין זאל · דען ווערט ער זעלבשט אן זעהן
זיין פֿלעקין אן אמשן · אונ׳ ווערט זעלבשט ווישן וואז ער זאל טאן אודר לאשין · אונ׳ דרך זיך גיוואנין צו פֿיל
באיהן · אין צו שטראפֿין אודר צו ליהן · דען איטליכר ווערט זיך זעלבשט היטן צו ליהן אונ׳ צו שטראפֿין ·
בפֿרט איין טייל דיא גלייך זיין אלז דיא אפֿין · פֿון מעשיש אן גיטאפֿין · אונ׳ זיך טעגליך אין שפיגל אן
גאפֿין · אונ׳ לירן זיך ערשטליך צירליך אונ׳ שין · אונ׳ מיר נשמה בלייבט און ריין · נון אויז דעם **צוכט
שפיגל** קענין זיא זיך סין מאכין אונ׳ לירן · דז אן אפֿילו קיין קליין פֿלעקין אן אירם לייב ווערט שפירן ·
דאז פֿר שטיא אוב איינר ווער ביפֿלעקט מיט ביזי מדות אודר זינד · זא ווערט ער עז קענן מתקן זיין
גישווינד · אין דיזם ספֿר דרינן · ווערט איין איטליכר גפֿינן נאך זיינם זינן · פֿון פֿירלייא קורץ וויל אונ׳
לושט נאך זיינם בינער · אך שטראף צוכט גוטי לער · עז זיין פֿיל הייפֿלכי לשון הקדש אונ׳ טייטשי שפריך
ווערטר : צו הירן ליבליך ליפֿליך אין לייט אונ׳ גילערנטי ווערטיר · **שפתים ישק משיב
דברים נכוחים** דאז אן זאגין פֿר גיוויס : אז וואל שיקט זיך ליפֿליך אונ׳ זיס : אין ערינסט
אונ׳ שימפֿף · **דבר בעתו מה טוב · שלמה המלך** זאגין טוט · איין ווארט
אין זיינר צייט איז אירר מאן אן כנאליך אונ׳ זער גוט · גור אונ׳ דיא וועלט · עז זער וואל גיפֿעלט · עז
מאכט אך דעם מענשן זער אן גינעם · בייא אידר מאן דא זעלבי כטבות קעם : בייא חתונות אונ׳
ברית מילה אודר וואז פֿר שמחה דז ער ווער יוט גענבן זעלבי כטבות דער לייט גרושי ער :

נאך

הקדמה

נאך מער איז דריין צו שעפפין · דז מענכליך עם הארץ נעבן אנדרי לומדים אונ׳ אונטר לייטן טלופפין · צו לייטן איין שפריך ווארט הר׳ ישר צו ווערפין · דאז מענכליך ווערט בלייבן מיט דעם מויל אויפפין · פר וואר דר ווערט זיך אום זעהן · ווערט ניט וויסן וויא דעם איז גישעהן · דז ער אלי מאמרים ווערפט הרויז · גלייך אז ווען ער העט גילערנט דיא גמרא אויז · אך גיבט עז גוטי פר שטאנד · צו שרייבן איבר לאנד · טויא אונ׳ בריף · איין שפריך ווארט לירט איין גאנצן בריף · אונ׳ בפרט דיא בחורים דיא זיך וועלין גיוויכן איין גוט לשון צו שרייבן · דיא ווערדין פיל מיט דען ספר פרטרייבן · איך קאן ניט אלז ער כענין · איין זא פיל מיללי דרכים דז ניא עז ווערדן ברויכן קענין · אך מענכלר גימיינר לערניר קאן אופט ניט פר שטין · וויא ווייט אונזרי חכמים שפריך ווערטר גין · אונ׳ ווערט ניא אופט ווינן אונ׳ טייטין · דען איר כוונת זיך ווייט אויז שפרייטין : דרום אופט איינט מענכלר גימיינר לערנר אונ׳ רעכט · דאז שפריך ווארט זייא שלעכט · ניט אנדרשט אלז וויא עט גישריבן שטיט · דעם זיין שכל ווייטר צו טרעכטין ניט גיט · גלויבט איר ער איז אין רעכט דראן · אונ׳ ווייסט דז ער מעלי ניט קאן : דען (להבין משל ומליצה דברי חכמים וחידותם) טוט (שלמה המלך) זאגן · מיט דעם ווארט גיבט ער אונז אן צו זייגן · דאז דר מעאט זאל נאך טרעכטין אין גרונד · מיט דען ווארט גיבט ער וואז דא מויז גיט פון חכם מונד · דען ניא טונן פיל הולכי רכיל רידן אונ׳ זיגן · דאז מענכלש ווארט גיט אפט פווער צו לייאן · וויא איך דען זעלבסט אין דיזן ספר אן ווייזן וויל · דז מירי שפריך ווערטר איז חכמה פיל · וויא איך דען זאגט דאז אלט שפריך ווארט · איז איין וואר ווארט · דען עז איז קיין שפריך ווארט זא גרינג אודר קליין · עז גיבט גוטי לערונג אונ׳ ווארנונג איין גימיין · אך מיינעם הערצלין לוסטן גאנץ אונ׳ גאל קוואלי צו ערגעצין · דא האב איך צו לייטן עטליכי שירים אסודרים דר צו טאן זעצן : דיא אך לירליך זיין אונ׳ גוט זיין · בעסר אלז אלי פויסט רעט זיין · ווען איך אייך טון ניט שרייב איטליכן אסודר מיט דען נאמן בזונדר · לאז עז אייך ניט זיין איין וואונדר · דען איך וויס גיוויס איר ווערט אין דאך ניט קענן · וואז ער לז זאל איך אין נון נענין · אבר דאז איך אום גילוגין · אלז מיר ניט אלז איין צו תירן מיין גיפלוגין · וונדר האב איך גיקלייבט דא אונ׳ דארט · פון איטליכם האב איך גינומן איין גוט ווארט · אונ׳ האב גערן גימאכט אלי מייני פינק זינן · מלייט איך דרום צו דינן · דרום ביט איך אייך שרייבט מיר ניט אז פר חובות · ווען איך טון צו לייטן ריר איין כתובות · דען טיאמך אונ׳ ערנסט שטיט וואל בייא אלין זאכין · ביפרט דיא לייט אין ערין פרליך צו מאכין · קאן מיר ניאנט מיט רעכט אם ווערין · אונ׳ אנדרשט איז ניט מיין ביגערין · איין איטליכן לאזן אין ערין און פר לעצט · אונ׳ הלט מיין גיזעלין כבוד אזו הוך אלז ער זעלבסט שעצט · איך וועלט מיר אויך ליבר זעלבסט אב בייסן · אודר דיא בלעטר אויז ריזן טפר מיט מייני הענדן צו רייסין · אי דז איך וועלט עז זעלט אייכם צו לייד אודר צו טרוץ גישריבן זיין · דרוויך נעם איך גאט י״ת צו דעם ווארין עדות איין · דרום פר האך איך עז ווערט מיך קיינר ניקט בין צייאן · אונ׳ ווען דאז ספר נארט קאן גידייאן · דריכן צו לייאן · דען ווערט עז הערצליך דער פרייאן · זיך מיט הערצלין לוסט דריכן ער מייאן · אונ׳ ווערט עז האבן ליבר · אלז גאלד אונ׳ זילבר · אונ׳ אלז אל דאז געלט · אונ׳ אנדרי חפצים אויך דער וועלט · אונ׳ אלז אלי אנדרי מיניני גיטטיין · קיגן דיזם לויטר שפיגל זא קלאר אונ׳ ריין · דען גוויס איז דאז ספר איין לויטר שפיגל · אונ׳ דער ערין איין שטרקר ריגל · עז גיבט דען יידליך אונ׳ בחורים גוטי לער · וייבר אונ׳ מאכין ער · איין שטראף דען קינדר · אונ׳ איין אונטר ווייזונג דעם גינדר · איין חלק איין ראט · צו אלי אויבן טאט · דעם עם הארץ גיבט עז פרייד · אונ׳ עז דער געלט דען טרויריגן נייעט לייד · מיט טיאמך אונ׳ שמרץ · ער פרייט דאז טרויריג הערץ · דרום עז וויזא יונג אודר אלט · דער דאז ספר פר איין אוצר האלט · אונ׳ זכ״ז זיך טעגליך אין לויטר שפיגל דינן · זא ווערסטו לערנין גאנץ שארבן אונ׳ גוט לויט אונ׳ איינן · דען

אין

הקדמה

אין דיזם ספיגל זעלשטו אנדרש ניט דען שטראף לובט אונ' גוטי לער · נעבין גאטס פֿארכֿט אונ'
אורלייא גוטס אונ' ער · אלש דאז גוף ונשמה איז גוט · אונ' אלז וואז דעם מענשן צו זיינר זעליקייט וואל
טוט · דרום לובט אונ' דנקט אונזרן ליבן הער גאט · דער אייך דאז ספר אן טאג געבין האט · אונ' איר
דער שרייבר דרפֿט איר ניט געבין אנדרי דנק נאך לון אונ' לוב · דען עז איז איין גרינגי שלעכטי גאב ·
אייער כבוד דא מיט צו פֿר ערין · דער הלבין טוא איך ווידר שבח נאך דנק דר פֿון ביגערן · אליין איר
אלי מיט אומאין · זאלן ב״ש זיין הייליגן געטליכן נאמן · דז ער אונז זאל פֿר געבן אונזרי זינד · אונ' זאל
אונז שיקן משיח דוד קינד · אונ' זאל מאכין ביהענד · אונזרם גלות איין ענד · אונז צו פֿירן אין ארץ
ישראל הניין · דארינן ווערדן פֿינדן דיא טייטשין יהודים דען גוטן וויין · אונ' דיא שאלקין פֿלייש זאט ·
אונ' דיא וועלשין אירן טאלאט · אונ' ווערדן זיך אל מיט ליב אונ' גוט לעבן · ווידר ארום צו אייגר גיוויזי
ברידר שפֿט ביגעבן · קיינר ווערט אויך דען אנדרן קנאה אונ' שנאה אנטראגן · נאך לילמות אונ' דז
ארגשט אונטרש פנים זאגן · אונ' איין איטליכר יוד ביזונדר · ווערט זיין אזו גוט אז דער אנדר · דער
ארם אזו גוט אז דער רייך · דער משכל דעם וועלשין גליך · אונ' דער וועלש אלז דער פולק · דען איר
ווערדין זיין אלס גאטס פֿאלק · אונ' ווערדן זיך דר געצין אונזר לייד · אונ' ווערדן טייל האפֿטיג זיין אן
גאטס ית' איביגי פֿרייד · אז דיא משיח האפֿין אונ' אן גאט ית' גלאבין ווערדן · איר טייל אן חלק לעולם
הבא האבין · אונ' אלי דיא נבואות ונחמות דש דא האבן דיא נביאים טאן וויז זאגין · דיא זאלן ווערדין
דער פֿילט אין אונזרן טאגין · מיט איביגה פֿרייד אונ' פֿרייא לעביגה טרושט · מיט פֿול קוואליכן ביגער
אונ' הערצלין לושט · דאז ביט אונ' ביגערט · דער שרייבר דער זיך ווערפֿט פֿר אירר מאן פֿיסן אויף דיא
ערד · וויא איין גיהארכר אונ' גיקױפֿטר ליב אייגן קנעכט · גאנץ נידר טרעכטיג אונ' פֿעלטיג אונ' שלעכט ·

זעליקמן אולמא פֿון גונצבורגיר גישלעכט ;

ספר מראה המוסר

אות האלף

אֶחָד הַמַּרְבֶּה וְאֶחָד הַמַּמְעִיט וּבִלְבַד שֶׁיְּכַוֵּין לִבּוֹ לַשָּׁמַיִם :

דאז ספריך ווארט זאגין וויל · דאז דא קומט פֿון הערצלין אונ' פֿון גוטן ווילן · דז גיבט דיא תורה ווערד מאס נאך ציל · ער טוא גלייך ווייניג אודר פֿיל · הקב״ה טוט אלז פֿר גוט אן נעמן · דרום דרף זיך דער עני פֿר דעם עושר מיט זיינר צדקה געבן ניט שעמן ;

אַגְרָא דְפִרְקָא רִהֲטָא :

(בפ״ק דברכות) וויל איינר איין שכר פֿון דער דרשה הון · זאל ער פֿריא דר צו גין · אונ' זאל פֿון אן פֿנג ביז צום ענד זיין דער ביים · אונ' זאל ניט שלאפֿין אודר קוזין ווען זיא שיר אויז זיין · וויא אונזרי חכמים זאגין :

אַגְרָא דְכַלָּא דוֹחֲקָא :

דאז מיינט אן גוטי שבתות לאז דיר ניט זיין בנג · דז אן דיר דיא דרשה מאכט צו לנג · אז דוא שטיסט דער צו גידרונגין · דען ווסט גרעסר

חאס טו

האסטו איין לון צו אנטפאנגין :

אַגְרָא דִשְׁמַעְתְּתָא סְבָרָא:

ווילסטו פון לערנין האבן גווין׳ זא ברויך דיין חכמה אונ׳ זין · לערן דאז דוא עז פר שטיסט אונ׳ ניט אובן הין׳ אונ׳ ווען דוא אזו צו לערנן ביגערסט · זא איז עז דיר אין מצוה · אלז ווען דוא איין דרשה צו הערסט :

אַגְרָא דְתַעֲנִיתָא צִדְקְתָא:

דאז זאגן אונזרי חכמים גווייט אונ׳ פרייא · ווילסטו דו דיין פאסטין הט״ית אן גינעם זיין · זא מוזא אנדרי צדקות אונ׳ פרומקייט דער בייא · דען פאסטין אונ׳ תשובה אן רייאן · ליבן אן טרייאן · בעטין אום בירחמט · האסטו דעם שטן איין קרבן גיבראכט :

אַגְרָא דְבֵי הִלּוּלָא מִילֵּי :

דיא ריד פון חכמים ז״ל צו הערן נים · וועלכר חתן אונ׳ כלה ניט דער פרייאט דער איז עובר פינף שטיק · איין גרוסי מצוה איז עז ווער חתן אונ׳ כלה טוט דר פרייאן · אלי כתובות ווערט אן דיר פר געבן אונ׳ פר צייאן . אונגעאכט דיר ניקס פר איבל אויך · דוא מאגסט ריך זיין טנאך דרויך דאך דן עז מיט ג״ט אונ׳ ערין גשיכט · אונ׳ טוט קיין איבלש ניכט :

אַתְרָא דְלֵית שִׂטְנָא יְכִיל תַּמָּן יְשַׁדֵּר אִזְגַּדֵּיהּ יַיְנָא :

ווא דער טייבל ניט הין קאן · דא שיקט ער זיין באטן הין · דאז איז דער אלבייאר אונ׳ דער גוט וויין · דען אלי אן גליק איז גיזייאין · דיא אין דער וועלט גשיכט · ווערט געררודך דן ווין פר ריכט :

אִי לָאו מוֹדַיְיתָא לָאו חָכְמְתָא:

דיא עשירים זאל מן הלטן אין ערין · דען ווען זיא ניט וועדין · זא קענטין דיא ישיבות ניט ביסטן · אונ׳ דיא לומדים מיסטן בעטלין אודר האנדלין גין ·

דער דארך ווערט דיא תורה גין גנץ כלות׳ דרום זאגין אונזרי חז״ל :

אִי לָאו עַלְיָהִי לָאו אֶתְכַּלְיָא:

גלייך אלז ווי דיא רעבן בלעטר · בישער אן דיא טרויבן פר אלי און גיוועטר : דאז אין ניט ווידר היץ נאך רעגין שאדין טוט · אלזו אך דיא עשירים מיט אירן גוט : דר הלטין דיא תלמידים חכמים ושופרים : קופה יונגין אונ׳ בחורים : דרום ווערט אין הט״י אך איין שכר טוב געבן : בעה״ז אונ׳ אים אונ׳ איביגין לעבן :

דְאִשְׁתַּמֵּשׁ בְּתָגָא חֲלַף:

דעם ווערט אב גיטניטן אונ׳ גיקורצט זיין לעבן · דער דא וויל חבן אן נאז אים ווילן זיינר תורה הלבן אויך אים געבן · אונ׳ אלי גוטי ביטליך וויל ער עסין · קיינס וויל ער ניקש בישפור לאזין · אונ׳ וויל אלייניט האבן דיא ער · גלייך אלז ווען דיז וועלט פון זיינט וועגן בישאפין ווער :

אֵין מַלְכוּת נוֹגַעַת בַּחֲבֶרְתָּהּ אֲפִילוּ כִּמְלוֹא נִימָא:

(שבת פ״ק) ואורק וואז דאז שפריך ווארט ביטייט · דאז אלי דינג אויך דעם עולם האט זיין צייט · אונ׳ אפילו איין מלך ווז דעם אנדרין דאש מלכות אויז וויילין · אונ׳ דען ענייט די רייכין · אופט פר ענדירט זיך דאז גליק אין גרוסר איל · דען אל דינג גיווערט נאר איין וייל :

אֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה אֶלָּא בְּדָבָר הַסָּמוּי מִן הָעַיִן :

(תענית פ״ח) דאז שפריך ווארט איך אפט גיהערט האב . גיצילט שאך גיין געערן אב · דר פון זאגט אן רעבן ניחוש דער ניט פר לירן וויל · דער זאל דאז גע׳ט ניט איבר רעכנט טפיל :

אֵין מְזוֹנוֹת לְאָדָם אִשָּׁה

אֶלָּא לְפִי מַעֲשָׂיו ׃

(סוטה פ"ג) נאך דעם מענשין טאן · פפלעגט ער איין ווייב צו האן · וויל דער מאן זעהן אוב דער מענש איז ביז אודר פרום · דא זיך אן דאז ווייב דז ער ביקום · דאז איז וואר ביווערט פעסט אונ' שטרק · אודר אן ווייבט נאך זיין ווערק · וויא אך דאז שפריך ווארט טוט ביווערין · גלייך אונ' גלייך גיזעלט זיך גערין :

אֵין בַּעַל הַנֵּס מַכִּיר בְּנִסּוֹ ׃

(ברכות פרק הרואה) דיא ניסים דיא השי"ת דער מענשן טעגליך טוט · זו ער קענין איז דעם מענשין שכל ניט גוט · דען אפילו דער לופט אין אונזרם מונד : בליב אונז קיין רגע נאך שטונד : וויל שווייגן אנדרי זאכן דז ער אונז ביהאלט בייא לעבין · אונ' טוט אונז טעגליכי נארונג געבן · ווען מיר דז זעלטן רעכט בזינן · זאלטין מיר לייב אונ' גוט צו גוט גיווינן :

אֵין חָבוּשׁ מַתִּיר עַצְמוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִין ׃ (ח"ק)

קיין געפאנגנר קאן זיך זעלבשט העלפן פון זיין באנד אונ' זאלין · קיין רופא קאן זיך זעלפשט היילין · דרום מענגלר הלך האט ניכט ניט צו טאן · ווען ער זיך פון זעלבשט ניט קאן א יו אייגר זאך ער כעאין :

אֶחָד רוֹאֶה וְנִיזוֹק · תְּרֵי רוֹאִין וְאֵינָן נִיזוֹקִין · תְּלָתָא אֵינָן רוֹאִין וְאֵינָן נִיזוֹקִין ׃ (סנהדרין)

איין מענשן אליין טוט מיטליכים גירינג אונגליק ביטרעפן · דען ער קאן זיך ניט אליין העלפין · אבר מירר לייט ווען שוין איין שליס ואל איז דער בייא : דוך קענין זיא זיך מיט אנדרי זעלבשט עצת היטן · פר אלים אונגליק גיזא קענין אנטריטן · אבר מירר דרייא · זיינן אליר נארגין פרייא · דען זיא זעהן אלז זו ווייט · אפילו איין אונ' אזו פר זייער לייט · קענין זיא ביטראכטין · דרום וְהַחוּט הַמְשׁוּלָּשׁ איז ניט צו פר אכטין :

אוֹ חַבְרוּתָא אוֹ מִיתוּתָא ׃

(תענית פ"ג) ווען פון דער מענש אויך דר וועלט · העט אלי וואל לוסט פון גוט אונ' געלט · אונ' העט קיין גוטי גיטרייאי חברים ניט · דז ער זיך קענט דר פרייאן מיט · דא האט ער בייא אל זיינם גוט · קיין פרייליכן מוט · אונ' זיין לעבן איז גיגליכן צו איין טוטן מענשין · וויא דז שפריך ווארט זאגט : איך וועלט מיך ניט אליין אין היאל ווינשן · אך וויא דיא מחכמים גיוואיינליך איין שפריך ווארט האבין · אליינט ארבין · זעלב אנדר צו בעט · זעלב דריט אויך דעם וועג · זעלב פירט צום שפיל · זעלב פינף צום טרינקן :

אִי דְּלֵית דּוֹרָא דְּדִינָא · וְאִי לָאוּלָא דְּדִינָא · (וי תחיבלי)

דער איין לאסט טראגין וויל · דער זאל זיך דער צו שטעלין · דז ער ניכט אוב אך וועלין העלפן טראגן זיין גיזעלין · דען וואז ער בלייבט אליין · זא טראגט ער דען גרוסן לאסט קיין · וואז דיר צו שווער צו טאר היבן איז לאז שטין · טוא אזו פיין אז דיין פר מיגן איז אונ' ניט מין : אונ' וויאלשטו טון דיין חבר איין טובה טאן · דרום זאלשטו ניא אין שלעכט גיך וואון אגיין גאן · דען דיין חבר וועלט דיר פר זעלכי שאדין שטאן :

אִי הוֹבְקַרְיוֹ וְאִתְתֵּיהּ בְּבוֹצִינָא ׃

(מגלה) ער עסט דיא גרוסן קערבין אונ' דאז ווייב דיא קליינין · דז מאג וואל אלז אויך דען דרך איין כין · ווען דער מאן גיט איבר דען קריג · זא האט דז ווייב אלין פוג · צו ברעכן גאנצי טעגליך גינוג : אך מאג אן עז אזו אויז ליגן וואול · ווען דער מאן איז איין אונפר שטענדיגר גיזעל · אונ' דאז ווייב איז ניקס ווערט אונ' פויל · וויא דעם חזיר אונ' גייכר · ווען עז איין וויניק ברענגט · דאס חזיר אונ' צו גרונר

גין · עס איז ניט אייגליך צו ביסטין :

אי חברא כחברא דאיוב · אי לאו מיתותא · (בב"ק פ"ק)

ווען דו ניט האסט וויא איוב חבירים גיטרייא אין דר נוט · פֿיל ליבר צו ווער אל דייני חבירים טוט :

אבב חנוותא נפישי אחי ומרחמי · אבב ביוני לא אחי ולא מרחמי : (סבת פ"ב)

ווען מן איין פֿר רייך דר קענט · אידר מאן איין פֿר איין קרוב אונ' פֿריינד אן נעמט · אבר פֿר איין ארמין מאן טיר · קיין קרוב נאך פֿריינד קומט דר פֿיר · אידר מאן טוט זיך זיינר אנטשלאגן · ניאנץ ויל פֿון אים וויסן צו זאגן : דרום איז מיר איין פֿיינר זא פֿיל גליבט · אלז איין פֿריינד דר מיר ניקס גיבט :

אנוש אחקין מרה תדאג ותעיין · בחפקד קנין · ורוב ענין במשקל ובמנין · הבל הבר ורעיון · העבר אין · והעתיד עדין · והחוה כהרף עין · אם כן דאגה מנין :

איי דו נארישר מענש ניט דייעס זארגן · עז טוט דיר דאך ניא.ן ווערד העלפֿר נאך פֿפֿעניג דר.יך בארגן : אונ' אנדרש דוא ניט אר אויבריגן טוט · נור זארג אנגפֿט אונ' נט · פֿניירשט דיר זעלבט דיין טעג אב · פֿר דיינר לייט ליגט אן דיך איינס גראב · ווען דוא טון לויפֿסט אונ' שלאגטט דען קאפֿך אירר דיא ווענר · דר איט איז דיין און גליק ניט גי ענר : הונדרט זארג ווען ניט איין קווענטיל טוווער · דרום פֿלאג אייער לער · ניט טרעכט נאך פֿר לארן גוויין · גידענק הין איז הין : די בעסט דיר צו ביסטהאר זאכן · דוא קאנסט דאך ניט אנדרש מאכן · דאז בין או דוא לייד שט איצונדר · אין דיינר סט:נד · דראן ניט פֿר לאג · דען עס אין די לענג ניטבסטין מאג · עז קומט עפֿיס נייש איטליכש בליק דאז אג · אכל טכן איטליכן טאג :

אל צויט

טרויסט דיך דאך · דז גוט אול איז פֿר הנרן נאך : הט"י טוט אלייט איביג לעבן · ער הוט אונ' פֿר מאג נאך אין אלז ער האט איין וועק געבן : לאז דיך די האפֿונג אל צייט דער נערין · ביטערט גליק קאן דיר ניאנץ זערין · עז קומט אונ' גיט זיינן גאנג · איבר אל דייני פֿייד ויל אונ' דאנק · ווען דוא נאר קאנסט דיא צייט דר הארין · לאז זארגן דיא נארין · נעם איט האפֿונג אונ' גידולט אלז אן · זא ביסטו דיין לעבטאג איין גיוונדר פֿרילכר מאן · דאן פֿריש אונ' פֿרייאר פֿרילכר מוט · גיבט איין גיזונדר בלוט · אונ' זארג ליג צוריק · האך אויך גיטס גליק : געלט לאזט זיך גווינן אונ' פֿר לערן · גו"ט יתברך ווערט טון אנדרש ביפֿערן · אונ' זאלט אן דיר דען קאפֿך שלאגן אב · אל צייט דיין בטחון אן השי"ת האב : ביז אין די לעצטי שטונדר דיין טוט : דען ער העלפֿט אין איינם (רגע עין) אויז אליר נוט : אבר דער דא האט פֿיל זינד · תשובה צו טאן זייא גישווינד : איט גרוסן יאמר אונ' רייאין דייני זינד בישראכט · טפֿאר קיין פֿלייט אונ' ערנשט ביא דיינם לעבן · גטליך גנאר ווידר רום צו אר ווערבן · דען נאך דיינם טוט העלפֿט קיין תשובה ניט · איין איטליכר עסט פֿון דעם וזא ער ברעינגט איט · אונ' וואז ער האט גוטס גיקאכט אויך דר וועלט · דארטן אין אנדרן עולם פֿינט ערס ניט פֿייל אום קיין געלט :

אוקיר לאסיא עד דלא תצטרך ליה ·

דער דא איז וויז אונ' סארך · ערט דען רופֿא אי דט ער זיינר בידרך : ווטן אין אלי זאכין פֿפֿלעג רוט · אי דז דא קומט דיא נוט : אונ' איין גיטר פֿר זוכטר

גלבטר מאן· קאן איינם וואול טאן· ער איז איין
עלה טובה געבין קאן:

אֵיךְ תֹּאמַר טוֹל מֵבִין עֵינֶיךָ קִיסֵם הַשְּׁבוּרָה· וְעַל עַפְעַפֶּיךָ כְּעוֹבִי הַקוֹרָה:

איך וואונדרט
דז מענכר זיך אזו כשר מאכט אין זיינם טאן· אונ׳
דרך זגן נעם אויז דיין אויג דען שפאן: אונ׳ ער דרך
איין גנלין באלקן דרינן האן: אונ׳ וויל זיך זעלברט ניט
אן זעהן· אונ׳ וויל כל העולם פר משעהן:

אִישׁ כּוֹעֵס וּבְרוּחוֹ עֵינוֹ שׁוֹלֵט· יִמְעַד יִפּוֹל בְּרָע וְלֹא יִמָּלֵט:

דער גערן צערנט אונ׳ זיך זעלבשט האט ניט צו
געוואלט· אופט אין שווערי גיפאר פאלט:

אִם הַגְּזֵירָה אֱמֶת חֲחֲרִיצוּת שֶׁקֶר וְלֹא יוֹעִילְךָ הִשְׁתַּדְּלוּת גְּדוֹלוֹת אֵין חֵקֶר:

וואז איינם פֿ׳ גזירה׳ איז אויך ערליגט ·רר ווידר זיך
כיאן ריגט: דען עז חצלפט ניט דר פֿיר מענשליך
פר נוכפט נאך פר שטנר· אבר וואול דיא תשובה
אונ׳ מעשים טובים ברענגט אין ווידר צום רעכטן
שטאנר:

אַמְרֵי אִינְשֵׁי מִילָּא בְּרִיסָה זוּזֵי בִּישָׁא:

(כתובות פ״ר)

דיא דא שטעהן וועלן לעבן וואול· מיט עסן אונ׳
טרינקן אירן בויך האבן פֿול· דאז זיין דיא רעכטי
רשעים דיא אן איבר זיקיין רחמנות הבן נאל וויא אין
דען פֿירר אין דר היליגן תורה· דאז ווען שאטר אונ׳
מוטר רחמנות האבן· קומט זאן בן סורר ומורה:

אֵי זֶהוּ גִּיבּוֹר בְּכוֹחוֹ· הַמּוֹשֵׁל בְּרוּחוֹ:

דען הלט פר איין שטרקן פרואן
מאן· דער זיין יצר אונ׳ צארן צווינגן קאן:

אִתְּתָךְ גּוֹצָא גְּחִין וְלַחִישְׁלָה:

(בב״ח) איז דיין וייב קארץ אונ׳ קליין· בוק
דיך צו איר צו הערין וואס זיא מיין: אבר האב דען
פר שטאנד ניט אין אלין זאכין גימיין· נייארט אין
הויז הלטין אליין: דאז איר די עה אנלייט דיבעשט
זיין· זוכשט דיין אנדרי עסקים חלט פר איר שטיל·
ווילשטו אנדרש זיין אויבר היבן אין גימאך פֿיל:

אַפְסִיד מַמּוֹנָךְ· דְּלָא אַפְגַּיִם יְקָרָךְ:

(במדרש ט״ט) דאז שפריך ווארט איז אלער
וועלט וואול ביקאנט· ארמוט איז שאר אונ׳ נים איין
שאנר: אבר אילונדר אין דיזר וועלט· נייאר גיטעלט
נייאר געלט: פֿון אידר מאן אז ער גיטצנר אונ׳
גישפאט· מער אלז איינר דער זיין ער אונ׳ גוויסן
פר לארן האט:

אֵין הַקָּפָה מְקַפֵּחַ שָׂכָר שׁוּם בְּרִיָּה:

גאט יתברך לאסט קיין גוטש און
פר גאלטן· אונ׳ קיין ביז אונגיטראפֿט אונ׳ און
גיגאלטן· וויא אין דען ניכט אן דען עונש פֿון דער
שלאנגן· אונ׳ דען טכר פטר חמור טוט ערלאנגן·
אוך ווילן דז ער ישראל האט גיהאלפֿן אויז מצרים
טראגן· וויא עז אונזרי חכמים זאגן:

אִידְלִי יוֹמָא· אִידְלֵי קְצִירָא:

(ב״ב פ״א) דער קראנק זיך אם בעסטין פר
מאג· ווען דא אויך גיט דער טאג: דרום וויא דאז
שפריך ווארט זאגט צו אלר נעטלייכי נוט· קומט
טאג זו קומט רוט:

אָהוּב הַמּוֹכִיחִים· וּשְׂנָא הַמְּשַׁבְּחִים:

האב ליב דר דיך שטראפֿט
אונ׳ דרך טרוצן· היט דיך פר לובין אונ׳ אויך מוליין·
אויך איר זעלבשט אויגין כוליין· אלט אירי דיר אוז

טעטין

טעטין זיא דיך ברשות אן פורלין :

אֵין אָדָם מַרְאֶה חוֹבוֹ לְעַצְמוֹ׃

אין אלין זאכן · גלייך אודר קרום · הלט זיך דר מענש זעלבשט גירעכט אונ׳ פרום · אונ׳ ווילזיך ניא שולדיג געבן · דאז טוט מענכן וויא אן לייב אונ׳ לעבן :

אָדָם קָרוֹב אֵצֶל עַצְמוֹ ;

איטליכר מענש איז צו פיל זעלבשט זיין אייגן פריינד · דרום ער אפט ניט זיינם חבר ניט גינט דז אין דיא אן טייט · דא ער דאך וועדר שארין נאך נוצין פון האט · אליינט דז אים קנאה שנאה ניט פון הערצין לאט :

אָדָם בְּלִי כֶסֶף וּמַטְבֵּעַ לִכְסִיל יֵחָשֵׁב וְחָסֵר דֵּיעָה ;

איין מענש אן געלט · גילט ניקש אין דיזר וועלט : וויא ספריך ווארט זאגט · האשטו געלט בישטו איין חער · האשטו קיינס בישטו איין נר :

אִילוּ הָיִירַת חָתָם נַקְטִירַת בְּשִׁיפוּלֵי דִגְלִימָא בְּשִׁיגָךְ וְרַהְטִית אֲבַתְרָאִי ; (חלק)

פר אלט אודר בירר אונ׳ ספוט ניאנט זיין שעזין · דען אפטר ווערשטו אין זיינם רור גיוועזין : זא העשטו גיטאן פיל ארגרי טאט · וויא מנשה רב אשי גיענטווארט האט :

אַהֲבָה דוֹחֶקֶת הַבָּשָׂר ;

(בב״א פרק המועלים) דיא ליבשאפט דאז גליר׳ אט פין פלייש געגרן איבר ווינר׳ דרום גיב איטליכר אויז יונג זיין קינד׳ אי דז ער דר לעבט איין טאגר׳ וויל יוא דער טבל רעם פלייש ניט וואל קאן טאן ווידר טטאנר :

אָדָם מַחֲרִישׁ עַל כָּל דָּבָר

וְיַעֲנֶה אָמֵן אָמַר מָשָׁל הַקַּדְמוֹנִי בַּמַּיִם הַשְּׁקֵטִים אַל תַּאֲמֵן ;

דר צו פיל שווייגט הב אכטונג אונ׳ פריך׳ אים ניסט צו טרויאין דען שטילי וואסיר זיין גיוויינדליך טיף׳ :

אֵין חוֹצֵין בִּפְנֵי חַתְאָוָה בַּעֲצִימַת הָעֵינַיִם וְאֵין קִיּוּם לְחֶבְרָה בַּעֲצִיּוֹת שְׂפָתַיִם ;

איך זאג דיר צו דיזר פריסט · דז ניקש בעסר איז פר בייני ליסט · אלז צו טוֹן דיא אויגן · אונ׳ דאז מויל ניט דיר חין אונ׳ ווידר טראגן :

אֵיזֶהוּ מְכוּבָּד · הַמְכַבֵּד אֶת הַבְּרִיּוֹת ;

דאז ספריך ווארט איז גיווים אונ׳ ביווערט · דער דיא לייט ערין טוט איז גיערט :

אֵין אוֹרֵחַ מַכְנִיס אוֹרֵחַ ;

דאז איז איין גרוס שאנר אונ׳ לאסט · איין גאסט דער דא ברייאט דען אנדרן צו גאסט :

אַשְׁרֵי יוֹלַדְתֵּינוּ שֶׁלֹּא בוֹשֶׁת זְקֵנוֹתֵינוּ ; (סוכה)

דיא יוגן לוב הייסט וואל גוט · ווען זיא די עלטר קיין שאנר אוי׳ טוט · דען צו לובן איז שווערליך׳ דר זיך אים עלטר ערשט לעבט ערליך׳ · דר מאן איז צו לובן אונ׳ צו פרייזן פיין׳ דז זיין יוגינט אונ׳ עלטיר אין ערין גלייך זיין :

אֵין זָקֵן אֶלָּא שֶׁקָּנָה חָכְמָה ;

זייא אכבר רען אלט או׳ גרייז׳ ווען ער איז פרום אונ׳ וויי׳ · דען אן גיפינט אופט איין אלטין איט און פר שטאנר׳ · איז לעצטרליך אונ׳ פול שאנר: דרויך דאז שפריך ווארט גיזאגט ווערט צו פול האנר · יונג פון פר שטאנר · אונ׳ אלט פון יארן · פיל בעסר ער ווער ניט גיבארן :

אֵין יָחַס בְּיָחַס עַצְמוֹ :

אייגן יחוס איז דר בעסט · דאז גלאב פטרק א״ג׳ פעסט · דרום איר אפט גרוש וואונדר נעמט · דז זיך מענכר סוטה סעמט · צו געבן זיין טאכטר איין בחור פרום אונ׳ גירעכט בלוש · וייל ער פון זיין עלטרן יחוס ניט אישט רעכט גוט · אונ׳ זיך ליבר מתחתן צו דען לאנג גישטורבני מיוחסים די טוטן · אונ׳ מכט ניט אן זען פון דר לעבריג בחור ניט איז רעכט גירוטן · טעלפש אונ׳ און גישיקט ער טייג חברר גיוואשן נאך גיבראטן · דאז גירייאט אפט מענכן אן לעכן · דרום אייגן יחוס הלט איך אים בעסטן · דרום זיך איך אן חתונים געלט ניט · פיל בעסר איז עס ווער עס גיווינקאן · עז איז דרום קיין גוט · ווען ער פון אילוגרדטע קיין געלט הוט · געלט לאט זיך גיווינגעלט לאט זיך פרלירן · קיינם חכם טוטס ניא מאנקירן · אבר איינר ווען אים דז געלט מכטיגט · וויא פוטר אין די זון ער בישטיט · דאז טכלית גיט איך ניט היגוועק · אלזו בלייבט דיר פר דער נאמן דער דרעק :

אֵין שְׁנֵי זַרְזִירִים יְשֵׁנִים עַל דַּפָּא חַד : (וישלח רבה)

דאז איז אלזו פיל גירעט · דאז צוויא יאג חוזר ניט שלאפין אויף איינם ברעט · אליו איך יעקב אונ׳ עשו קענן ניא רעכט צו גלייך אין איינר מחשלה זיין · וויא שפריך ווארט זאגט · צוויא חוזר לייגן זעלטן אן איינם ביין:

אַמְרִי אִינְשֵׁי לְמָתָא יַרְקָא שְׁקוֹל : (ובחוק פי״א)

דז ווארט נעם עבין וואר · אין דיא שטיט טראג דיין וואר · וואו פאר גיווענקליך פון דר סחורה איז · זא בישטו געלט צו ליזן גיוויס · דען ווער זעלכי סחורה טוט בידרפן · זא טוט ער נארט אין יענר שטאט אכיין לאפין · ער מייט גוויס ער פינט דארטן צו קויפן · דרום ווערשטו עז אך וואול טאפין :

אַכְסְנָאִי פּוֹגֵם וְנִפְגָם : (עירובין)

איין גוטש סענר זיין בעל בית אונ׳ זיך זעלבשט · אזן ער זייא הרבריג איבר גיבט וואו ער איז פאר גיוועסט · דען די לייט זאגן וואז איז דאז פר איין נאר מאן · דז ער זיך ניט עטליך טאג מיט איינם גשט לייזן קאן : זא זאגן דיא לייט אויף איין · וואז איז דאס פר איין מאן · דז אין דר בעל הבית זיין ניט אין וויל לאזן איין :

אִם תָּקוּם תִּדְאַג וְתִרְתַּח · אִם תִּסְלַח תִּשְׂמַח :

נאך דעם ראך · לאז דיר ניט זיין גאך · דען אל לייט ווסטו איין זארג גידענקן · דער אנדר ווערט דירש ניט שענקן · דרום איז דיר ניט בעסר אלז צו פר לייאן אונ׳ צו פר געבן · ווא האשטו איין זיכר פרייליך לעבן :

אֲתַר דְּזִיקוּקִין דִּנוּר וּבְעוּרִין דְּאֶשָּׁא · מַאן מְעַיֵּיל בַּר נַפְחָא לְתַמָּן : (קהלת רבה בפסוק כל אשר תמצא ידך)

וואן דאש פייאר ברענט אונ׳ דיא פֿו קין שפריגן · ווער קאן דן טאיר קנעכט הניין ברינגן · דז מאל זאגט אן · מיט גרושי העדרן איז ביזקערשן עסן אונ׳ טארלין · אנך וויניג ווארט אונ׳ ניט פיל שוועלק · מיט חיים איל טוט מן זיך ליכטליך פר ברענגין אדר זונשט פר לעזין · דרום היט דיך פיל מן אירי ערטר צו זעלין :

אֲזַלִי אִינְשֵׁי לְבֵי אֶבְלָא וְאַבְלָא כָּל חַד אַצַעְרָא דְנַפְשֵׁיהּ :

פר גוויס זאג איך קיין מענש אויף ערדין זייא · דער ניט אן ליגנש הוט אונ׳ זרגן איז פרייא · וויא דן מענכר גיט איין (אבל) צו טרישטן פון זיינם קלאגן · אונ׳ טוט אונטר דיינם הערצן נאך פיל מער אויף אבילות טראגן · וויא מן זאגט קייכר איטש · דער ניט בריסט:

אִשָּׁא דְּאִיתְּתָא עֲדִיפָא :

(כתובות) אל דר וויל דאז מאן אונ׳ וייב פריינדליך בלייבט ·

בן יבט · הק"בה זיין שם י"ה לוויסן אונן טרייבט · לו
אאלן לוויסן דען אותיות א"ם איין אונטר שאר · דש
מיט דאז פייאר ניט אונטר איינן וויר · דרום נימט
אנדרש אלז מאן אונ' ברכה זיין קאן · אונ' דז הייסט
רעכט נאך דר פרויאנגליך גראדר דער מאן · אבר
זא באלד זיא לאנקן אונ' קריגן · זא טוט דער שם
הקדוש אוועק פליגן · דא גיט דז פייאר ערשט אויבר
דאך · אונ' הבט זיך אן אלי און גיזאך · דאז ווייבט
פייאר ברענט שטערקר דז מאן ניט לעשין קאן ·
דען אותיות א"ם פון אשה שטיט נענטר אלז דז
אמן · דא איז דיא יוד א"ש דר לוויסן · דיא טוט דאז
פייאר שוועכן אונ' לעשן · דרום ווען זיך דער קריג
טוט הורלש ווייב אנהיבן · דא אוז מן חויז אונ' הויף
אליז אין גרונד פר דערבן :

אֵין אָדָם מוֹצִיא קוֹרַת רוּח אֶלָּא מֵאִשְׁתּוֹ רִאשׁוֹנָה:

(יבמות פ"ו) קונטענטצי פון דעם אערשטן ווייבי
איז זיין אלר ערשט ווייב · אונ' ווען ער שון איין אנדרי
נימט · אל לייט דיא ערשט אהבה אובן שווימט · אונ'
קומט איס זעלטן אויז זיינם מוט · דרום האט דאז
אנדר ווייב זעלטן גוט · דאך איז דאז שפריך ווארט
פעל אין זעלכר גישטאלט · ווען איינם יונגן בחור
שטארבט זיין ווייב אלט · נוא טוט זיין הערץ אין
מייטן שמחה גין · דיא אלט נעבך גדענקט ער ניט
מין · בקיצור דברים אין נואת · ער נעמט איין יונגי
פון וועגן דער אלט נשמה · דיא זעלביג טוט ער ליב
הבן אונ' פר שונה · אלז ווער זיא אשתו ראשונה:

אֱנוֹשׁ קוֹבֵל עַל אִבּוּד דָּמָיו · וְאֵינוֹ קוֹבֵל עַל אִבּוּד יָמָיו · וְהוּא יָכוֹל לְהַחֲזִיר דָּמִים · וְלֹא יוּכַל לְהָשִׁיב הַיָּמִים:

איי דוא פר גדענקליכי נעריטי וועלט · דאז אענגלר
קלאגט איבר זיין פר לארן געלט · אונ' ניט איבר
זייני טעג די איס אויטרינן · דאז ער דאך פר לארן
געלט קאן ווידר גווינן · אבר נאך דען פר לארן טעג
בריך דיר ניט דיין זין · זיא ווירד לו ביקומן דען הין
אייטל הין :

אֵין אָדָם לוֹמֵד תּוֹרָה אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁלִּבּוֹ חָפֵץ שֶׁנֶּאֱמַר כִּי אִם בְּתוֹרַת יְיָ חֶפְצוֹ:

דאז וויל איך טייטליכן אלזו וואורנין · וואז פר איין
חכמה דר תלמיד לוסט אונ' ביגערט זאל ער מיט
איס לערנן · דען צו לערנן חכמה וואו איין ניט גלוסט ·
איז אלז איין וועק גיווארפן אונ' אוס איין ווסט :

אֲנָא מַשְׁאִי מְלוֹא חַפְנָאִי מַיָּאִי וְיַחֲבוּלִי מְלֵא חָפְנָאִי טִיבוֹתָא:

ווילשטו האפן גוטס ביז אין דיין ענד · דו זייא נחר
לו וועשן דיין הענד · אפילו איין פניית ברוט צו עסן ·
זאלשטו עז ניט פר געסן · נעמשטו צווייא הנר פול
וואסר · זא האשטו פון המי"ת ברכות נאך פיל
בעסר · אונ' דער דא ניט נחר אויט לו וועשין זייני
הענד · דער ביקומט דען דלות פר זיין ענד :

אֲנָא בְּמַחְדְּרָא שְׁתֵינָא רְבִיעוֹתָא דְּחַמְרָא דְּלָא צִילָא דַּעְתָּא:

(עירובין פרק הדר) דר וויין האט טוגנט גרוס·
ווען מן אין טרינקט מיט ליל אונ' מאס · ער פרייאט
דאז הערלין · אונ' מאכט פר געסן אלי שמערלין ·
אך העלפט ער דיא נשמה דיא ריינן :

בְּמַאֲמַר הַחֲכָם חַמְרָא וְרֵיחָא פִּקְחַנִי:

דאז מיינט עס זאגט דער חיים ·
דער גוט מאל גישמאק וויין האט איך גימאלט וויי·
דן גיבט לו פר שטין · דער וויין מאכט אלי וארג אונ'
אנגשט פר גין · דר"ק זאגן אונזרי חכמים און זאל איין

דען אבלם געבן · אודר זאלסט דיא דא פירן איין
ערליך לעבן · אונ׳ ווען איינר וועט אן איינם אורט ·
דא קיין ווין ווערדער טירא זגט דאז טייטש שפריך
ווארט: וואו זאלסטו טוט · אלבט איין פריילבן אוט:

אשר יגע לקנות ספרים ולא ידע בפתרון הדברים · כמו אופה אשר אפה לחמו ולא אכל רק מאחרים · וכגבר אדם בתולה ולא ידע כמנהג הגברים · וכחמור נושא מספוא ולא יאכל השעורים:

דר אזו פיל
טפריק קפט אונ׳ פרשטיט זיא ניט · פרגלייכט זיך
איינם קאך דר דא בראט אונ׳ זיר פר אנדרי לייט אונ׳
ער עסט זיא ניט · אונ׳ גלייך איינר דער איין בתולה
נעמט אונ׳ וייס זיא צו ברויכן ניט :

אין ארי נוהם אלא מתוך קופה של בשר:

אזו קאן דער מענט
דוורן · אן איבריג גוט לעבן · ער איז איין ליבן אונ׳
קאלין עבן · דז זיא ברומן אונ׳ מורן · ווען זיא דאס
פולייס איק מויל ספירן · דאז טפריך ווארט איך אפט
געהערט האב · גוטי טעג שטוסן מענכן דז הערץ אב:

אפילו ריש גרגותנא מן שמיא מתמני: (כ״ב פרק ב׳)

אן חסי״ת ליגט
אלר כבוד וסררה דיא מן קאן דר רענקין · אפילו
דער איבר דאז וואסר איז גיזעלט דיא פעלדר צו
טרענקן · ויא וואול עז איז איין קליין חסיבות אונ׳ ערי
נאך קומט עז אים פון גוט יתברך תמר · דר קיגן
אידר רום האב איך דז שפריך ווארט אפט גהערט ·
עז איז קיין אמט אזו קליין עז איז הענגין ווערט :

אל תבשיל בקדירה שבשל בה חבירך:

אין דעם טאפף דא דיין
חבר האט טאן קאכין · זאלסטו ניט פילגוטס דריין
זוכן · דאז מסל ביטייט דיר חייאליך אונ׳ שטיל ·
נעמסטו איין בתולה זא איז זיא וויא דו ויל · איין
אלמנה · וויא זיא ויל איר כוונה · איין גרושה זייא
פר לאגט · היט דיך דאז פפערד סלאגט :

אמרינן לציראלא מעוקצך ולא מדובשך:

אן פפלעגט צו דער
בינן אודר וועטפ צו שפרעכין · בהאלט דיין חוניג
זא ווערסטו אך ניט סטעכין · דאז מיינט ניט זייא
דיך מקרב צו קיינם ביז וויכט · ווען דוא קיין הנאה
האסט פון אים ניכט · דא דרפסטו אך ניט זארגין
דאז דיר לייד פון אים גיסיכט :

אקדימו ריפתא לעניכו · כי היכא דלקדימו לבניכו:

אייער צדקה געבט דען ארמין גערן · זאו ווערט
גאט אייערי קינדר אך ביסערן · דען דאז מאל אונ׳
געלט איז דרום קיגליכט · צו ווייזן אז עז אן איינם
אורט בלייבט עז ניכט · עז גיט אין דר וועלט הרום ·
אזו וואול צו קבין אלז צו פרום · היט דיך זארגין
ארם · וילסטו זיין דר בארמט זא דר בארם:

אל תברח עצמך מן חכמים:

(פסחים) גיב דען אולטין זיין גיבירליכן לאן · זא
מוז ער דיך צו פרירן לאסן וואול · זא בלייבסטו דא
אונ׳ דיין גוט פר ווארט · אן זאגט דאז איז איין גוטר
פפענג דר לעהן אנדרי ספארט · דרום דיין אולט
צו געבן זאלסטו דיך ניט טפרייסין · דען מן קאן
קיין אולטין ניט בעטר ביסוייטין :

אל תעמוד על חמקח בשעה שאין לך דמים:

פייאלט ניקט אויך

דער וועלט · ווען דוא ניט האסט געלט · דו טוסט
דר דארך איין זינד · אונ' דעם טי חר חייק גס ווינדי·
דען אנדרי ווערדן אין זיין קאפך ניט סטין וועלין·
אונ' דוא האסט קיין געלט צו בילאלין:

אַל תְּשַׁבַּח לְנַעַר טֶרֶם תָּבִין מַעֲשָׂיו· וְאַל תִּתְהַלֵּל זָקֵן עַד שֶׁתְּנַסֵּהוּ:

פר טרויא קיינם אלטין צו
זאל· דיא יונגן ליט אך אין ניט חין ורפין זאל· נאך
דעם דוא האסט פראבירט אונ' פרווכט· אאגסטו
אין געבן לוב אדר סאאך נאך דעם דיך דוכט:

אֵין אָדָם זוֹכֶה לִשְׁתֵּי שֻׁלְחָנוֹת:

דאז איז גיוויס וואר אונ' ניט גיל גין · לווישן לוויא
טיש ווערט איין פרוט דער לוגין· דרום אך זעלטין
צדיקים ווערדן גיפונדן אין דיזר וועלט · דיא דא
האב: גיזונד הייט גוט אונ' געלט · דען פון איבר
פליסיג גוט· קומט איין שטאלציר מוט· אונ' דא
דארך קאן ער זיין פרומקייט ניט רעכט טאן· דרום
קיין צדיק קאן דיא וועלט אונ' דיא אנדיר חון:

אוֹי לְרָשָׁע אוֹי לִשְׁכֵנוֹ:

וויא דעם דער בייא איינם רשע וואונט: עז איז צו
זארגין דז ער פת זום מיט אים גיט צו גרונד· וויא
אן דען גפיר אופט אונ' ניט זעלטן· דאז דער אום
טולריג מוז מיט דען טולריגן אנטגעלטן:

אֵינוֹ דוֹמֶה רְאִיָּה לִשְׁמִיעָה:

גיטרויא דיינם גיהער צו פיל ניכט· גלויב ניט מער
אז דיין אויג זיכט · דאס גיהער אופט טריגט ·
דאס גזיכט זעלטין ליגט:

אַקְדִּישׁוּ וְאַחֲשִׁיכוּ לְבֵי בְּנִשְׁתָּא כִּי הֵיכִי דְּתוֹרִיכוּן חַיֵּי: (ברכות)

אובינט אונ' מארגינס פריא חלט מייערן סול גינג:
זא ווערט איר לעבן לנג:

אִי סַלְקַת לְאִיגְּרָא שֵׁרוּתָךְ בִּכְנַפָּךְ: (ערבי פסחים)

דאס ספריך
ווארט לערנט איינם דער דא גיט איבר וועג · צו
טראגן זיין ספייז זאל ער ניט זיין טרעג · ווען סון
אלז וואלביל אין יעגר סטאט איז · זא זאל ער ניט
לאסין דאז גיוויס · צו נעמין מיט זיך פון הויז ·
דרפסטו ניט לנגר צו זולן אונ' לופין אויז:

אִסְתְּרָא בִּלְגִינָא קִישׁ קַרְיָא:

(ב"מ פ"ה) איין העלר אין איינם לערין זעקיל פיל
אין קלעפרן טוט · אלז מענכר דער טויגט גילרן
אין זעקיל האט · פארן פיקס· אונ' היטין ניקס·
מאכט מענכר איין גרוס גישרייא אונ' ניקס דער
הינדר· אן וויים צו זאגין פון קאלטין ווינטר:

אַל תַּכְנִיס רֹאשְׁךָ בֵּין הָרֵי הַמַּחֲלוֹקֶת· פֶּן יֵרוֹצוּן גוּלְגָּלְתֶּךָ:

דאז ספריך ווארט האב איך אפט זאגן הערן: אין
פר וואר זיין דיא וועביר גערן· לאנק אונ' קריג לאז
היר דיין סכל ניט שוועבן · ווילסטו אנדרש ניט אלז
אן דיר זאל דיין קאפך ברעכן· בידענק דעז קריגס
אויז גנג · זא פר לייד דיר דען אן פאנג· דען אן פינט
קיין מענכן אויך דיזר וועלט · דער פון איז וואורן
רייך אודר וואול גיפעלט · דרום אך וואז דיך ניט
ברענט זאלסטו ניט לעטן· מיט און ריין וואסר ווערסטו
זעלטין ריין וועסין · מאך דיך ניט זא טעפטיג ·
אנדריר לייט אן כעאסט אלזו חפטיג· דר נאך בלייבט
ער גיטטעקט · לווישן אנגיל אונ' טיר גילייעקט:

אַסְיָא אַסֵּי חֲבוּרָתֵיךְ (בב"ק פ"כ"ג)

ניט גלויב לייט ריטצלית בירדפן· רוט די איר זעלבסט
ניט העלפן· דען אידר מאן ווערט זאגן פון טטונרן·
ביסטו איין רעכטר רופא הייל דיר זעלבסט דייני
וואונדן:

אֵין קַטֵּיגוֹר נַעֲשֶׂה סַנֵּיגוֹר:

ווילסטו דיך פר טארן בייווארן· זא לאז דיין הינדרר

ניט

ניט דיין פיר שפרעכיר ווערן · אין קיינר זאך טוא
אים טרויאן נאך גלייבן · דער איז ער ניט אין
מענכן זאל אויך דיר האבן :

אסא דקאי ביני חילפי · אסא שמיח ואסאקרי לידה :

(פ׳ נגמר הדין) גלייך אלז איין רוז אונטר דען
נעססלין אונ׳ דערנירן · איר נאמן אונ׳ פרב ניט טוט
פרלירן · אלזו אך פר גוט ווערט דער קענט · איין
פרומר מענש אין אליר ענד · ווען ער שון וואונט
בייא אייכר בין גיזאיין · ווער דא ווייל פרום זיין · בלייבט
פרום אין ווילרן וולר אליין · ווייא מן זאגט איין פרואי
פרויא איר ער און פר לעכט ביהאלט · אפילו אין
אייכם ווילרן וואלר :

אמרי אינשי גייפא בחזורין · ומפלנא לכישויא : (קהלת רבה)

דיא הור נעמט עפשיל און אירם לון · דר פון לדקה
דען קראנקין לו טאן · דען דאז הייסט ער מטעלט
דיא טויך א״כ גיבט זיא אום גאטש ווילן · גלייב דאז
ער אי ברעיגט בינ אלט גוט · וועלכר לדקה טוט ·
מיט און רעכט גיוואונן אודר גישטולן גוט · ער
קפט זיך דער מיט איבר זיי לייב איין רוט :

אם ראית שתי משפחות מתגרות זו בזו · שמץ פסול יש באחת מהן : (קידושין פרק יוחסין)

זיכטטו לוויא גרוסי משפחות טטען מיט אנגדר
קריגן · גלאב פר גוויס חסי״ת האטט אזו טאן פיגן
דו זיא ניך ניט לו הייך נאלן מתחתן זיין אירי קינדר ·
דען פר גוויס איין פר כארגן גרוסר און יחוס אן אן
אייכר פינר :

אנוש כפרח מתוק ולבו מר · פנמו לא כחיצונו · במו תפוח

אשר הותלע ונאה הוא בחיזונו :

איין פלס בינ הערן אונ׳ ניט מויל · גלייכט זיך אייכם
אפפיל אויטן ווייג טין אונ׳ איכן ווייניג פויל · ווייא אין
דען אין דען דורות בעו״ה פיל פינט אונ׳ ניט ווייניג ·
דיא דא האבן אויך דער לונג הוייניג · אונ׳ דאס
סווערט פר בארגן אין הערלין איין ווייניג :

אינו דומה מי שיש לא פת בסלו · למי שאין לו פת בסלו :

דער דא האט איין גיוויס גוט פפאנר · ווען ער
דאז מטכון האט אין דער האנר · דער מענט און
זארגין אינ · דער דאז זייניג וויים גוויס :

אין חכם מראה טרפה לעצמו :

א״כ ווער דר מענש נאך אזו וויין · וו טוט ער לו לייטן
איין גריינ · פלאכט מיטליכם גיפאלט זיין אייגן וויים
וואול · דרום אינ לאנר נארן פול · אונ׳ זיצלטין דיא
חכמים ניט אך טאן לו לייטן איין פטעליר · זא געלטין
דיא נארן גאר ניט איין העלר :

אנוש רוצה לידע מי הוא את מי נועץ ויבינוהו ויריב את שלשת רעהו אם השנים יחרישיהו השלישי יודיעהו :

וייל דר מענש ווימן ווער ער זייא · זא קריג ער מיט
זייני גיזעלין דרייא · ווערדן עז אים טון דיא לווייא
פר שווייגן · דער דריט ווערט טון וואול דיא ווארהייט
זאגין : דרום ראט איך לאז איין איטליכן בלייבן ווער
ער איטט · זא ב ייבסטו אך ווער רוא ביסט :

אמר החכם אין נקב חמחט צר לשני אוהבים · ואין רוחב העולם יכיל שתי אויבים :

אין איינם לאך פֿון דער נאריש קענן זיך ביהעלפֿין
לווייא גוטי פֿריינד· דער קיגן ווידר רום איז דר גנץ
עולם ניט וויט גינוגן לווייא פֿיינט · קיינר וויל בייא
דעם אנדרין וואן הפֿטיג בלייבן· אי איינר טוט דען
אנדרין פֿרטרייבן :

אֲדִידָךְ עַד צַאוְרֵי דִבְרִיךְ אַקְדִימֵיה קִיסְטָא: (פ"א דקדושין)

אז דיר דיין זון איסט אנטוואקסין · מיט טעגליכר
שטראף אונ' לוכס זאלסטו אין ניט לאזין· ביז זעכליחן
יאר הלט אין שטרענג שטראף אונ' לוכט· ביז לווייא
אונ' לוואנליג יאר גיבט זיא פֿרוכט · אבר וואז ער
ווייטר קומט לו יארן· דא זייא אין הרט לו שטראפֿין
און פֿר ווארין· דען דו ביסט עובר אין לאז לו זינדן·
זעלסטו געבן איין מכשול פֿר איין בלינדן:

אִי קַרְצַת לֹא חֲשִׁבַת: (ויקרא רבה פ'כ"ה)

ווען דוא סון דען טאג קלאר אונ' שין
טוסט אן זעהן· נאך וייסטו ניט וואז פֿר אוביטקאן
גיסעהן · דז דאז וועטיר מאג אנדרש ווערדן· דאס
אסל אייסט דאז דער מענש ניש זעליר לעבט אויף
ערדין· קיין אויגן בליק שעה אודר טאג · ער פֿאר
גוויס זאגן מאג· דז זיין מזל אודר לעבן זייא בשטענדיג·
דען אזו גאר זער איז דאס מזל ואנקילווענדיג · אונ'
אל זיין זאכין זיין אין הטי"ת האנר · טאג אונ' נאכט
אונ' אלי שטונד :

אֵין אָדָם נִתְפַּס עַל צַעֲרוֹ:

(ב"ב פרקא) וואז דער מענש ריד אויז לרות ·
איז אים ניט לו רעכינן פֿר עבירות · דען אויז פֿר
לווייבליג רעט דער מענש פֿיל· דז ער נאר זיין הארץ
דער קיל· אבר דאס איז גיוויס · ניט דאז ער אזו
בין איז· דרום אך אין וועלטליכן רעכט· פטקת און
אויך תורואות עי נויים טלעכט :

אִיתְּתָא בְחַבְרָתָהּ וְלֹא בְּסִילְתָא

(יבמות פרק הבא על יבמתו) ווילסטו איינס ווייבס
בויז קייט דעאין · זא לאז דיך הערין דוא וועלסט
איין אנדיר ווייב נעמין· דען דאז קאן דיא ווייבר
גאר ניט לײדן· מיטליכי פֿרויא טוט זיך אן (מירר
חברתה) ניידין· זיא פֿר לירט ניט גערין דז מאנס
גוטי גיזעלשפֿט· דו ער בייא איין אנדרי שלאפֿט ·
זיא וויל אים כלל קיין אנדרי לאסין· מיט זעלכן טרוץ
רעכטסטו אין אלז מיט שלאגין אויז· דען די שלאגטע
מ' ליהן טייבל אניין אלז איין מרויז :

אֲפִילוּ מְחִיצָה שֶׁל בַּרְזֶל אֵינָהּ מַפְסֶקֶת בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם:

דאז זיין מיר פֿר זיכרט פֿון
חט"י גוויס· דז קיין צרה אודר גזירה זא גרוס ניט
איז · ווען ישראל תט בה אונ' תפֿילה טוט מיט גאנלן
הערלין· זא מר ווערט הט"י אונ' העלפֿט אין פֿון
שמערלן· אונ' ווען שון איין איירי וואנט מפֿטיק ווער·
זא גינג דאך מיר תשובה ותפֿלה מר דורך הער :

אָסוּר לְאָדָם לִישָּׂא אִשָּׁה שֶׁלֹּא רָאָה אוֹתָהּ בַּתְּחִלָּה:

קיין ווייב זאלסטו נעמין און ביזעהן· דען עז מעכט
דר דארך פֿיל מיטורים גישעהן· דען ווען זיא איין
(מום) העט אודר זונשט ניט גיפֿילן· זא דארפֿט ער
קיינט גט ניט פֿילי· דען מי דז זיא זיך העטן גינומן·
נאך מיט ערין דר פֿון קומן· אבר דר נאך· איז דער
גט איין זינד אונ' שאנד אונ' שמאך· דרום איז דז
בעסר אלז ער זיך פֿאר אום זילט מי דער טירוך
גיטילט· אלז זיא דאז אלט שפריך ווארט זאגט :
דער איבר דיא שפֿלטער רענט · אודר איבר איין
ברוק שפרענגט · אונ' איין ווייב נעמט דיא ער ניט
קענט · דער בלייבט איינר איבר זיין ענד:

אֲמִירָה לַגָבוֹהַ כִּמְסִירָה לְהֶדְיוֹט

(ב"ב פ"ח) פֿאר נדרים טאן זייא דיך פֿאר וואול
בזינן· דען מיט קיינר מויז דיר קאנסטו ענלאטרינן·
וואז דוא טוסט לום הקדש גליבן · איז גליך אלז
הטסטו איינם איין שולד בילאליג לו געבן:

אין ענוה כמו הנאורה:

עס איז קיין גרעסר דעמוט אלז דיא הופֿרקייט ויא זאפֿט זא באלד אין איין ווירקן ראק אלז אין איין ניירן קלייד · עס דורך וואל אין האפֿרט שטעקין אין איין גרובן פויאר · אלז אין איין גיבורין אידל מאן פֿון כטויאר:

אוהב שאינו עומד בשערת חדחק · מאחבתו דובר שקר תרחק · הכי תקרא שמו יצחק כי נחשב כמאזני שחק:

פֿריינד אין דער נוט · גיגן הונדרט אויך איין לוט: וואל דער דער ניט האט · ויא דעם דער הילך וולין טוט · ויא מן זאגט אויך טייטש דער זיך אין דער זיך אין דער נוט זיינר פֿריינד טריסט · אונ׳ געלט פֿון אלטן טולריגר הייסט · דאז ער דער מיט זיין זאך גיווים מאכן וויל · דער האט איין פֿר לארין שפּיל:

אשה יפה אשרי בעלה מספר ימיו כפלים: (יבמו׳ ס״ג)

איין שיינס ליבליך ווייב · טריסט אונ׳ דר פֿרייאט דעם לייב · איין טיכר מן בליק טוט געבן · איין פֿריליכש לאנג לעבן: אבר דאך איז דיא ליב שונהייט ניט זא גוט · אלז איין דיא פֿון טוט: דען טיגיגוטי ווייבליכי ווערק · געבן דעם מאן קראפֿט אונ׳ שטערק: ויא העלפֿין אין אויף דער וועלט אונ׳ אויף דער אנדר וועלט · דרום זיין פֿרום געטליכש ווייב איזט בעסר ווערד אלז געלט · דאז מאכט אים יונגין גיזעין וואול גלאבן · וואול דעם דער איין זעלך ווייב קאן האבן:

אשה רעה לבעלה צרעת · מאורת · איעצך גרשנה וקח אחרת:

איין בייז הדפֿטיג לענקיש ווייב · איז

דעם מאן איין צרעת אין זיינם לייב: וואלטשו האבן רוא · זא שיק זיא דעם טטן צו · גיב זיא איר כתובה אונ׳ גט · דוא פֿירשט וואול איין אנדרי דיא מיט דיר גיט צו בעט:

אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו: (ב״מ פ״ד)

האלט אייערי ווייבר אין ערין · זא מערט איר רייך ווערין · וויל כן איז מאן אונ׳ ווייב · אלז איין לייב · זא גניסט ער דאז גוט · דאז ער איר אן טוט:

אי בר אחתיך דויל אניהו וחזי בשוקא קמיה לא תחליף:

(בפ״ק דיומא) האסטו טון פֿריינר אן רוכטיש ופריש הויך · האב ניט צו פֿיל פֿר טרויאן דרויף: דען וויל דו איין ביסט זא וואול ביקאנט · זא ווערשטו דער ערשט דען זיא כיצאין פֿר דיא הנט · דו דוא מושט האר לאסין אינן · נאר דאז זיא מירים הערין דיכן · נאך אנדרש פֿרעגן זיא ניט מער · דרום פֿר לאז דיך ניט אויף דיין קונשפֿט צו זער · אונ׳ ווער עז אפֿילו דיין שוועסטר זון · דער מעלט דירש אם ערשטן טון · אונ׳ בפֿרט ווען זיא שמארם אודר מעריכים זיינן · זא ווישן זיא בלד צו מאכן דען ניט דיין · ניט ביזא נאך פֿר טרויא דו ער איז דיין פֿריינר ער טוט דיר ארגז דט אלז דיין פֿיינר:

אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך: (מגילה פ״ק)

איין שלעכטר דער דיך פֿלוכט ניט פֿר אכט · דען עז גיט אפֿט ביז אויז דעם מונד · אין איינר בינן שטונד · דו גאר אופֿט איין טעה ביזטוט · מער אלז ליהן קענין מאכין גוט:

אין עד כבעל הנסיון:

דער איין זאך פֿר זוכט האט איז איין גייטר גצייג · דא פֿאר איין אנדרר חכם מיט ערין שווייג · דער מאג ניך וואול מר פֿארן דיאן · דעם דאז ווסיר מן האלז גיט

דער

דער לערינט גוויט טוייאן. ער טרעלט ניט צו ויב איך ווישׁ אודר וואו דער לי גטילט. ווען ער דען טוט פאר אויגן נילט. ער נילט נאר דאז לעבין דאר דורך לו פרייאן. וויא אן זאגט אונגליק לערנט דען ואן פרובירן:

אוי לְמִי שֶׁפּוֹסֵל אֶת זַרְעוֹ וּפוֹגֵם אֶת מִשְׁפַּחְתּוֹ וְנוֹשֵׂא אִשָּׁה שֶׁאֵינוֹ הוֹגֶנֶת לוֹ :

(קידושין ס"ד) דער איין וייב נעאט דער זיך ניט ביהט לו איס גליך גיזעלט. דז ער זיא נעאט פון וועגין שיין קייט אודר געלט. אויך דעם טרייאט אן איין היאליסן רעלט. וויא דעם דער זיין זאאן טעלט אונ' סאעלט. אונ' דער דען כבוד פון זיינר משפחה טוועלט. קיין גוט ענגר ווערד דר ביא זיין. אייטס איז זיא איבר לעבט אין אודר ער זיא. אויך איין חרם גיט אוין דער אנדר איין גיט. אונ' דאז געלט ניט בישטיט. וויאן אן גיוויינקליך זאגט דיא ערסט נדוניא אוז פר לערט זיין. אבר דיא שאנד בלייבט איביג דיין. דען ווען דאז געלט איז איין וועק. דוא בלייבט פר דיא נאזין דען דרעק:

אִם דַּעַת קָנִיתָ מַה חָסַרְתָּ • בְּמַעַרְבָא אָמְרֵי דְּדָא בֵּיהּ כּוּלָּהּ בֵּיהּ וּבוֹ

(נדרים פ"ד)

האסטו גיקפט פר שטאנד. זא מאנגלט דיר ניקס לו האנד. דוא בישט גוט צו יש לו קומן אין דער גנלי וועלט. אין הצליר פעניג אונ' און אלי גיצלט. אבר דעם חכמה מאנגילט דעם ווען בעטר ער ווער ניט גיבארין. דעק איבר זיין אוס ... לארין:

אַגַּב אוֹרְחָךְ לִבְעִיל דְּבָבָךְ אִישְׁתַּמַּע

(חוק)

ווען דוא האסט לו טען איין שליחות אונ' אנדרי זאלין. אונ' דוא קאנסט דיינש שונא אך דיא זאלין איט אאכין. וזא גיאפר איבר דיינט פיינדש טיר. דז ער לפ! עפנות האט פארלט פר דיר. ווען דוא איך טון ניקס ביגערשט לו טאן. זוא אוז ער דענוך אין זארגין שטאן:

אַקִידְרָךְ רִיתְחָא שְׁפוֹךְ

דער אענט זאל ניט לאנג איזן. ווען איך טוט זיין לורך און קומן. טוט דייכן נויט בילייט. ניט טייא דיך פר דיך פר דיא לייט. דען נויט ברערט איין. דאז קאן און איט דער זאך ביווייזן׃

טליק אות ... ובתחיל חאות חבית

בַּת בַּתְּחִילָּה סִימָן יָפָה לְבָנִים :

(ב"ב פ"ט)

דיא ערשט טאכטר ניט דער פרעק. זיא ברענגט דיר גליק. אך טוט זיא זיך באיאן. אונ' טוט איירי גישוויסטריג דער ליהן: אך זאגט דיא גמרא זיא איז גוט: דז קיין עין הרע דיא קינדר ניסט טוט:

בְּחַקְלָא דְּאִית בֵּית אִזְנְדִּין לָא תֵּימַר מִילָּה דְּמַסְטִירִין :

פירש סודות

(בב"ר פר' ער)

ט ר ה ת לו דידן זיך דיך וואו אום. זיך אז דיר ניקס אויש דעם אויל קים: און זורט אונ' ענדין דא זיך לויט לו ביזארגין זייא: הינטר איינר אויאר אדר חדר אפילו דיר גיט פרייא. דען דיא ווענד האבן אך אורין: דרום זיין פיל פר דא ... אארין. (אוניש לכותל) זאגין אונזרי חכמים. דרום נאר אויך פרייאן פיצלר דען בעטשטי עלות נעם: וויא דען אך יעקב אבינו דער פרוק הצלר. רופט זייני וייבר לו זיך אויך דאז פיצלר: אונ' בירעט שלאגט אן זייני זאלין. וויא ערש איט (לבן ובניו) זאלט אאכין. וויא זוא נון זיין גיבליבן: פינשטר אייטר אין דען חומש גישריבן:

בָּתַר מָארֵי גִּיבְסֵי מְשַׁךְ צִיבֵי

(פרק החובל) דער זיך צו ריידן נייט גיוועלט · דער קומט גערן אך צו געלט : ווען דא איינר דאז דאז ליבט פון אזל אין הויז טראגט · זא ביסיגט ער אך אויך אז דיא כייא אים זייגט · וויא דען לוט זיין זאך אלזו האט מיט אברהם גישטעלט · דאז דורך זיין זכות ביקאמער אך פיל טאך אונ׳ גילט:

בַּחֲדֵי הוּצָא לָקְיָא כַּרְבָּא :

עס טוט אפט אן טאג קומן · דאז דיא ביין אנטגעלטן דיא פרומן · פאלג דעם שפריך ווארט אונ׳ זייא ביזר חברותא אים פר וואורין · ווען דאז גוט קרויט ווערט אפט אויס גיציהן מיט דעם ביין דארין :

בָּתַר גַּנָּבָא גְּנוֹב · טַעֲמָא טָעִים:

פון גנבים אפ צו קאפין · אודר האבין מיט זיא צו שאפין · מאך דיך ווייט דער פון · אילשטו אנדרש דיך ניט אין איינר גרושה סכנה טון · אך פר לירשטו דיין ער · וויא מן זאגט דער העלר · איז אזו גוט אז דער שטעלר :

בְּאַתְרָא דְמָרֵיהּ זַיְינֵיהּ תָּלֵי ·

רַעְיָא קוֹלְתֵיהּ חַלְיָא : (בב״א)

דער נאגל דא דער הער · אן הענגט זיין האורניש אונ׳ גיווער · דא הענגט דער בייא הערט הין זיין גריסט · אונ׳ וויל יוא וואוכן גלן אין הערן נעסט · דאז מיינט איין מיטלייבר זאל זיין שטאנר ער קענן · אונ׳ ניט אזו לייכטליך זאנן איין חיצרן נענין :

בָּתַר עַנְיָא · אַזְלָא

עַנְיוּתָא :

ארמוט איז ניט שאנד · אבר פר איין שארן בקאנט · דרום דרך זיך ניא׳ן טעמן זיין ארמוט · כייארט סעם זיך איין רייכר דער אימבלם טוט :

בִּירָא דְשָׁתִית מִינֵּיהּ · לָא

תִּשְׁדֵּי בֵּיהּ קָלָא :

(החובל) אויז דעם ברונן דא אין גיטרונקן האט איין מאל · קיין שטיין אן דריין ווערפן זאל · באשל וואז פון דוא איין הנאה האשט גיהאט · זאלשטו ניט פר אכטן ווען דוא שון ביסט זאט · ניט גידענק איך דערך זיינר ניט אינ׳ איך וויל דאז איהריג לאזן כליה גין · זונדר האלטס אין ערן אונ׳ זייא אים מחזיק טובה · מיאוס ווערום צו בילאנן זאלשטו מקבל זיין פר איין חובה · ער איז איין גרוש לאשטיר דיא און דאנקפרקייט · וויא שלמה המלך אין משלי זייט · ווער בייז גוטס מיט בייז בילאנט · קיין גוטס זאל האבן זיין הויז גיזינד ווערד יוינג נאך אלט :

בְּשַׁעַת עַקְתָא נִדְרָא · בְּשַׁעַת

רְוָחָא שִׁיטְפָא :

אין דער צייט דער צרה נדרים צו טאן איז אמן גיוואונר · אבר ווען אן זיך דער נאך בעסר בפינדי · זא איז גאייניג׳יך דער נדר · אן פר געסט גערן דען נדר · וויא אין דען זאגט פאר הייסין פיל איז ארליט · אוני׳ האלטן איז גהנב סיימריש · וויסטן ניא אבר וויא זיא טון דא גרוסי זיינד · דא ווערן זיא מיט אירי נדרים ניט זא גיט יכר · דז מעכבר דא מיט פר לירט וויב אונ׳ קינדר · וויא אן עס אן פיל אורטין אין אונזר תורה בישיידליך גיטריבין פינר :

בְּמָקוֹם שֶׁאֵין אִישׁ הִשְׁתַּדֵּל

לִהְיוֹת אִישׁ :

וואו ניט אנדרש איט צו געבן אויף דען טיש · דא זיין הערינג אך פיש · וואו דוא ניבסט דאז ניאנץ אנדרש צו דער נאכין טאגט · מאך דיך הער פר וואר אין פר זאגט :

בְּמִדָּה שֶׁמּוֹדֵד אָדָם ·

מוֹדְדִין לוֹ :

דאס ספריך ווארט גירעכט · אונ׳ זאלסט ניט פר געסין · וויא דער מענש מעסט זא ווארד ער גימעסין · גלייך אויך אונ׳ נידר · וויא דוא היזסט אין איין בערג וואז הילטש קיגן דיר ווידר :

בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו :

דאס ספריך ווארט וואלסטו אוו פר שטין · וואו הין דער מענש וויל דא לאסט מן אין גין · גוט אונ׳ ביז וועלכן וועג ער וויל לאפין · שטיט אים אל פרייא אופין :

בהדין עלמא מה דאינש בעי הוא עביד · ברם תמן דינא וחושבנא :

(קהלת רבה) אין דער וועלט טוט איין מענש נאך דעם אים גיפעליט · אבר חשבון מוז ער געבן אין יענר אנדר וועלט :

במופלא ממך אל תחקור · ובמכוסה ממך אל תדרוש :

פאר טיף דיך ניט אין גרוסי מעכטיגי זאכין · וואלסטו דיר אנדרש ניט שאנר אונ׳ שאר אונ׳ שפאט מאכין :

בת דינא בטל דינא :

ווען דער נארן שטיט איבר נאכט · זא שטיט דרויף דאז דער שלום לייכט ווערד גימאכט · דאז וויל אזו פיל זאגין · דוא זאלסט דיך ניט לאזן בייאגן · זא לייכטליך אין צאנק אונ׳ קריג לו לעגין · ווער וייס וואו דיר מעכט דר דארך ביגיגין :

בוצינא טב מקרא :

עס איז בעסר איין קליינר קאגווייר · איז ווידר גלייך גיוואן אויס דעם גארטן · ווערד דוא נאך לאנג זאלסט אויך איינן גרוסן ווארטן · דען עס איז בעסר איין פוגל אין דר קאנט · אלז צווייא אים לופט :

בכיסו בכעסו בכוסו · ובשחקו האדם ניכר :

ווער איין מענש דער קענן וויל · דער האב אכטונג אויף זיין נארן טרינקן אונ׳ שפיל · אונ׳ וויא ער זיך אין (משא ומתן) פר האלט · זא דער קענסטו אין באלד :

בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא :

(תענית) גיזונט אונ׳ לאנג לעבין · שפייז נארונג אונ׳ קינדר לו האבן · דאז הענגט ניט אל לו מאל וויא עז דער מענש פר דינט · נייארט אך וויא דאז מזל פירט · וויא איר דען טעגליך פר אוגן זעהן · דז דען יטעיק · זא פיל גוט טוט ביטעהן · אבר אלז דעקען ביקומן · אז דרי צדיקים דיא פרומן :

בעת חזעם אף אוהבים לא יצדיקוך · ובעת חרצון אלף שונאים לא יזיקוך :

ווען דאז מערכה יאזל וויל · טויזנט פיינט קענן אים ניט שאדן פיל · דעס גלייכן ווען דאז מזל טלאגט נידר · טויזנט פריינד קענן אים ניט העלפין ווידר :

בקש לשבתך מקום שפל · ותעב גאוה וסוד מטנה הלא טוב לך להשפילך עת יאמרו נדיבים עלה שב הנה :

בייא לייטן אונ׳ סעודות וויא ליכטיג · האלט דיך טיפן אונ׳ נידר טריכטיג · לאז דיך דען האפט ניט אן דייזלן · דיך אוב אן לו זעלן בייא דז דריטע וליהען · דן הלט דיך אנסט פר איין שטולין נארין · עז גיבט דיר אבר

פיל גרעסר ער . ווען מן זאגט סטיא אויך זעץ
דיך הער :

ביש גרא ושמיעה מולא . חביש דחיתרתא קומיה ולא עריק : (קהלת רבה)

דער גנב האט פר ריכט ליהן גלגן יעדר דאז לאך
אין דער תפיסה זילט אונ׳ איז ניט גיפלוגין . דאז
אטל גיבט לו פר סטין אידר מאן . וויל דער מענש
יוא תשובה קאן טאן . אול טוט דאז לאך פר זיך
זיהן . דעק גיהנם לו אנטפליהן . אונ׳ ער וויל ניט פון
זייני ביזי מעשים אפ טטו׳ . זא איסט זיין עונש קיין
רחמנות לו הון :

בת שיתין כבת שית לקל טבלא ריחטא : (מ״ק פ״ב)

איין אלט ווייב פון זעכליג יארן . אלז איין מייר פון
זעקס יארן גיבארן ויא לוסט פון גגלין הערלין .
לו זינגין אונ׳ לו טאנלין . אונ׳ זיין זא גערין בייא
אליר פרייר . אלז דיא טינסט יונג מייר . איך גלייב
אך זיא גערין מאכין האבין וועלין . אלז ניא קיין
בתולה איין יונגין גיזעלין . איך וואונדרט אז איר ניא
פר גיט דער סטערן . פראג מן דרום איר הערץ
וואז זיא אופט ביגערט . איס נואר איינר דער איר
דיא פליגן ווערט . דאז איבריג וויל איך ניט טרייבן .
איך לאז בייא דעם גיוואייני ספריך וואורט בלייבן
אלטי קיא די דא גערבן ווערדר אייך נאך סמאלץ .
דיא לעקין אך גערין זאלץ :

בוצין בוצין מקטפיה ידיע :

(ברכות פ״ג) אלז זא בלר דער קירביז
דיא בליר אפ ווערפין טוט . זא קענט מן אין אוב
ער וויל ווערדין ביז אדר גוט . אטל דער יונגין טון
אונ׳ טוגנט . קענט מן בלר אין דער יוגנט . וואז
ער וויל זיין אוך ערדין . מן ספירט בלר וואז לו
נעמילן וויל ווערין , דען אין קרויט דארך קיינס

ספלאנלין . רייט אויס זוא טוט עס דאך ווידר
ספרולן :

במתא שמא בלא מתא תותבאי : (סבת פרק אלו קסריק)

אין דער שטאט דא מן איין וואול קענט . פון זיינס
נאמן וועגין טראגט מן אין אויך דיא הענט . וואל
מן דיך אבר ערין אין פרעמדי לאנד . זא מאך דיר
היפש גיוואנט . דען ווען מן איין פרעמדן זילט
היפש אונ׳ וואול גיקלייד . לו איס לו איין חבר
האט אידר מאן לוסט אונ׳ פרייד .

בתך בגרה . שחר עבדך ותניהו לה : (פסחים)

אין דיין טאכטר גיוואקסין גרוסיכיט לנג זיא אן מאן
לוסט . אן דער טהורה איז ניקט לו אר הלטין גיב זיא
הין לאז זיא ניט לענגר אלטין . פינסטו ניט טירוליס
פר זיא רעכט . גיב זיא אי דען נעסטן פרואן
קנעכט . דאז ספריך ווארט פייאר . פאר וויל מאכט
יונג פר זאגן טייאר :

בעדין אשה בעיר בשר בישרא : וכד ברזלא חמימא תמחינא :

וויל דאז פייאר ברענט זאלסטו דיין פלייס זידן .
ווען דאז איינן חיים איז זאלסטו סמידן . אסל וואז
דוא לו טאן האסט זא טוא עס בלר . אי דיר דער
לוסט ער קלט . דאך אייל ניא לו זער . דען אז ילין
איז ניט סארן לער :

בין קני לאורכני שוילנאי מה בעיא בתדי קלפי דקני :

סוילנאי דיא בין זוכה וואז טוט זיא אונטר דען
גירערילט אונ׳ ניירן . גוויסליך האט זיא איין (סכאי)
דארטן

וארטן חין בפיידן. אטל קיין רסט זייא (רן) לו גוט. דען ער לאט ניט זיין ביני גיזוט. אונ׳ ווען ער זיך פון טוט בייא דיא פרווי לייט סטעלין. זאגט־ילט רז ער זיין ביברייא האט פר ברעיין ווען:

שֻׁוִלְנָאִי גְיַיפְתָא לְאִמָּה :

סוילנאי זאגט ווער זיא קענט. רז ון איר מוטר אך איין זונה נענט. ווען פון דיא מוטר איז פרום. וייל זיא פון איר איטט קום. וייא אן זאגט דער אספיל שמעקט נאך דעם סטאם. דאז קינר נאך דער אם :

בְשׁוּקֵי דְסַמְיָא צַוְוחִיך :

לְעַוְרָא בַּר אַוְרֵיא

ון זאגט אונ׳ שפריכט. רז דער איין וויגילטן בייא דעם גגלן בלינרן וואל גילט. אטל ווען פון איינר ניט פיל קאן. נאך איז ער גיהלטין פר איין מאן. אן דהן מורטן אונ׳ ענרן. וואז אן ניט וייס איין ובעטרין לו פירן:

בְּחָדִי שִׁיתָא פִּילְבָא

(מגילה פ״א) ווען זיך דער מענס וייל וואל בזינן. דא קאן ער וואל רירן אונ׳ ספינן. אטל רז מענלר זאגט איך קאן ניט לוואערלייא ערביט אויך איין מאל טאן. ון קאן וואל עסין אונ׳ רייטן אודר לו פוס גאן. אליין עס ליגט אלז דראן. ווילו זיך איין מענס אין איין זאך סיקן קאן:

בְּחַיִיךְ יַלְדָה אִיתְתָךְ שִׁיתִין ·

אִיכְּפַל וְאוֹרִיד חַד דְשָׁמֶאחַד

מְשִׁיתִין זָרִיז :

(פרק הספינה) וואז זאלין דיר ועלכיג קינדר דיא דיר זיין יונג גיסטארבין. זיך אוב דוא אין דער עלטר קאנטט איין אנדרין דער ווערבין נעם איין וייב אין דער יוגינט אונ׳ אין דער עלטר. ווער וייס וועלכיס קינר ווערט זיין ריין

ערין חעלטר. אן פינט אפט איין טענס סטיט פר הונדרט מאן. אונ׳ אפט הונדרט דיא היבן זיך ניס קיג איינם אן אך זאגט דאז אטל עז איז קיין קינר לו פיל. רז פרום ווערדין וויל:

בַּהֲדִי כַּבְשִׁי דְאִינְשִׁי לְמָהלָךְ

אל דינג לו ויסן לאי דיר ניט זיין גאך. אונ׳ אך ניט דער לייטן היימליכקייט נאך. אן טריט זונסט דען וואֹרם בין ער זיך וינר. אונ׳ דער דא וולט דער פינר. וייא אן זאגט דער דא וייל ויסן אונ׳ רידן אלז וואז ער וייל. דער מוז אפט הערן אונ׳ ויסן וואז ער ניט גערין וול:

בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה׃ וְשׁוֹבֵב פְּרָא.

בְּאֶצְבַע יְתֵירָה. דְאָבִיו וְאִמּוֹ

מוּמוֹ יִשְׂאֵנוּ׃ וְאִם יְכִירַתְנוּ ׳

יְצַעֲרוּ וְיַכְאִיבֵנוּ · וְיוֹסֵף עֶצֶב

עִמּוֹ אִם יַנִיחֻנוּ׃ מְהִינוּ יוֹרִידֵנוּ

וְיַעֲמִיד בְּעוֹנוֹ׃ יֶחֱפָּרוּ וּמוּמוֹ

נָכוֹן׃ יָכִלְכֵּל מַחֲלְחוֹ׃ לְהַרְפִּית

יְשַׁלְחֵהוּ׃ בְּסֵבֶל יִשָׂאֵהוּ׃ לְבַל

יָבִיר שְׁמוֹ :

דאז אטל רעלכט גלייך זיך פינט · איין בין און גפאליכט קינר. פר גלייכט זיך איינם איבר גליר אן דעם מענסן לייב. וייא זאל ער איס טאן אז ער ניט לער האט אודר איין בעל חסרון בלייב · דען לאט ערס טטאן. זא איז הר סנר אונ׳ ספוט הון סנייט ער אס זו טוטס איס וייא · און אנררין קאסטין דיא עסאוו גיסטיא. דרום איז פילבעסר אס גיסניטן. אונ׳ איין ויניג לער גליטן. אלו סאנר אונ׳ ספאט אלי טאג. אונ׳ רז אירראאן אין איויל

ארום טראג . דען אן פֿידר פֿיל פֿרומי ערליכי פֿעטר . דיא דא האבן קינדרן בובן אונ׳ פֿרעטר :

בַּיְיא בַּיְיא תּוֹתְבָא : מִפְּנֵי לְמָארֵי רְבִיתָא :

(ויקרא רבה פ׳ י״ז) דאז איז איין ביזר גסט. דער דען הויז הערין פֿר טרייבט. וויא אונס דאז שפריך ווארט לערינט אונ׳ שרייבט :

בִּנְפוֹל אוֹיִבְךָ אַל תַּגְדֵּל שָׂשׂוֹן כֵּן כָּמוֹהוּ יִקְרְךָ אָסוֹן :

פֿרייא דיך ניט ווען דיין פֿיינר פֿלט. פֿרכֿט דיך פֿר גאטש גיוואלט. דז דיר דיין גליק ניט וועלט . דרום פרייא זיך קיינר ניט ווען זיין (שׂכֿן) הויז ברענט :

בְּרֵישׁ כָּל מַרְעִין אֲנָא דָּם בְּרֵישׁ כָּל אָשְׁיָין חֲמַר וּבְאַתֵּי דְּלֵית חַמְרֵי תַּמָּן מִתְבְּעִין סַמָּנִין :

(ב״ב פ״ג) דאז הייבט שטיק דז דען מענשן קרענקין טוט. איז דאז איבריג בייז בלוט. דז אן ניט לאזט אדר אין גבירליכר צייט. דער פֿון טוואכֿין אונ׳ שטערבן פֿיל לייט. אונ׳ קיין דפֿואה איזאזו גוט אונ׳ גרוש אלז דער דא טרינקט ווין מיט מוש. דען ער פֿרייאט דעש גיבנטין הערצן. אונ׳ נעמט הין אלי זארג אונ׳ שמערצן. אונ׳ אן אורט אונ׳ ענדרין דז קיין ווין ניט איז. דא ברויכֿט מן פֿיל רפֿואיש אונ׳ קרייטר גיוויש :

בְּשַׁעַת חֶדְוָא חֶדְוָתָא וּבְשַׁעַת אֶבְלָא אֶבְלָא : (כ״ב׳ר)

מיטלייכר צייט טוא איר רעכֿט. אין פֿרייד. אין לייד אם פורים אונ׳ יום טוב זאלשטו דיך אור פֿרייאן . אם תשעה באב זאלשטו מגילת קינות לייאן. מיט טרויאריגן הערצין. אויך דען חורבן לייר שמערצין אם יום כפור אונ׳ ראש השנה. אור מיט גרושר כוונה. האב רייא אונ׳ לייר אויך דייני זינד. דוך אן הק״בה וויל אן אין פֿינד . אין דען עטרת ימי תשובה. זאלשטו טאן מער טובה. אלז דוא זונשט פֿפֿלעגשט אין יאר צו טאן. דא מיט דוא מעכֿשט כפרת עוונות האן :

אות הגימל

גַּגְבָּא אַפּוּס מַחְתַּרְתָּא רַחֲמָנָא קַרְיָא : (פרק הרואה)

איין דיב אפֿילו ווען ער איז אים לאך גירענקט ער אן השי״ת נאך. צו גאטש הילף האט ער זיין צו פֿר זיכֿט. דען אן זיין ווילן אין דער וועלט ניקש גשיכֿט . אלזו ווייש אידליכר דשע דז ער קיגן גיט זינר אבר דער יצר הרע איז איבר ווינד:

גָּדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיוֹת שֶׁדּוֹחֶה לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבַּתּוֹרָה :

אונזרי הייליגי תורה . דיא לערינט אונס מוטר וטברת. אונ׳ גיבט אונס דיא גוט לער . דז מן זאל ביטרעכֿטין זער. דער לייט כבוד אונ׳ פֿילער לייא זאכֿין. וויא דען אונזרי חז״ל שפרעכֿין . דער (לאו) פֿון **לא תוכל להתעלם** איז נדחה פֿר איינם זקן **שאינו לפי כבודו** . ווען נון השי״ת ברוב חסדו . פֿאר זיין תורה ומצות דא לייט ער ביטראכֿט וויא איז דען שולדיג אירר מענשן דרויף צו געבן אכֿט :

גַּרְמָא דְּסָלִיק לְחוּלְקָךְ : טַב וּבִישׁ גְּדִירְיָא :

נעם דירש פֿר גליק אונ׳ הייל. וויא דירש גיפֿאלט

דאז טייל· דען דאז גורל האט זיין רעכט פון גאט· ווא שלמה המלך גיזאגט האט· דרום פר אכטעט ניט מיט ספאט :

גִיוֹרָא עַד עֲשָׂרָה דָרָא תִבְזֵי אַרְמָאֵי בְאַפֵּיהּ ; (חלק)

ביז אין צעה"ט דור זאל מן זיך אום זעהן : דער גר זייני קרובים ניט פיל טאן פר שמעהן : ווא דען יתרו מיט אנדרים איז גישעהן : משל : לאז איין אידרין זייני קרובים אום בישוועלט : דען דאס בלוט וואלט : איז איך גלייך אז שטעלסטו אין מיט שרפי מעטר : ווא אן זאגט דאס בלוט ווערט צו וואטיר :

גַבְרָא דְרַחֲ צָנָא עֲלֵיהּ , אַדְיֵהּ לִגְזִיזֵהּ וְקָם :

(כנהררין) פירט אים שלומי אמר בעלכתי בו הריק אגרסו לנגרי :

ביטראכט דאז ביזא ספיל · פר טרויא דיינם פריינר ניט פיל · דען פיל ארלייגין זיך אלז פריינר · אונ׳ שטין אייך דיך אין אלז פיינר · אונ׳ אין דער נוט טעטין זיא דיר דאז ביזסט · דרום דיך ווינק פריינדס הילף פר טריסט:

גְדוֹלָה שִׁנְאַת עַמֵי הָאָרֶץ לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים ; (בב"א)

איין טייל **עמי הארצות** זייני דען לערנר פון הערצין פיינט · ווען זיא גלייך זיין איר נוטה פריינט · דען זיא ווישן וואל אלז זיא זיין גיגליכין צו איינר בהמה · דיא דא ניט וייס ווער תורה אודר חכמה · אונ׳ רירסטו פר אים איין וואורט דברי תורה · זא ער פילט ער זיך אויף דיך זעם ועברה · גלייך אלז ווערסטו ביזא זייער (ארוטה) גילעגין · איזא אומר חבאים אויף דען פסוק **מאורשה קהלות יעקב** זאגין :

גָבִיל לְתוֹרָא · גָבִיל לְתוֹרֵי ;

(בב"א) דו דרפסט דיך ניט מער איהן נאך אויז דינין · דאז טוטסטו זא פיל ערבייט צו קיטין אייכם אוקסן אלז פר צווינין · עז גיט דאך אוט אין איינר ערבייט הין · דרום ביגער ניט פון איינר ערבייט צווייא גווין :

גְמִירֵי דְמִן שְׁמַיָא מֵירַב יַהֲבִי ; מִשְׁקַל לָא שָׁקְלִי ; (תענית)

פון השי"ת אנטפפנג דר מענש ניט אנדרש דען אייטל גוט· ווען ער זיך ניט זעלבסט ביז טוט · דורך זייני אייגני זינד· דרום טער זיין עינס פינר:

גַמְרָא קַרְנֵי בָעֵי · אוּדְנֵי דְהַוְו לֵיהּ גַזְזוּ מִינֵיהּ : (חלק)

דאז קעמלין טעט גאט אים דיא הער ניט ביטן · דר דורך וואדרין אים זייני אורין אפ גישניטן · דאז משל זייא אונטר טעניג · דער דא וויל האבן צו פיל דער האט געדרין צו ווייניג · איין אידר הלט זיך גימעס זיינם שטאנר · זא האטטו ווידר שאר נאך שטאנר :

גְדוֹלָה לְגִימָה שֶׁמְקָרֶבֶת רְחוֹקִים ; (חלק)

דאז שפריך ווארט האב איך אפט גיהערט · אין גוט מאל איז חנוגים מערט · עסין אונ׳ טרינקין מאכט קונטשפט אונ׳ גונסט ביזא דען לייטן · ווא אן זיכט פון אלטין לייטין · דאז עאון וואמב דרום פון ישראל זיין פר שטושן · וויל זיא ישראל דורך איר לנר ניט וואלטן לאזן · אונ׳ דר קיגן ווידר רום **פסל מיכה** לנג ווערט דז אין גאט ית׳ ניט וואלט שטראפין · וויל זיין הויז אידר מאן שטאנר פרייא אופן· דרום אך איז דאס שפריך ווארט רעכט אונ׳ ביוועדט · עז איז קיין לעך ניא אין איר אוירטן ווערט :

האו"ת הדלי"ת

דגבית חיויא חכלא מדחיל:

(בב"ר) דער אין אאלט פון אייכר שלאנגין איז פר לעלט. פאר אייכם זייל ער זיך אנטזעלט. אוני אין סטעל איין שלאנג זיין דולט. דען גיבראנט קינד פייאר פירלט:

דאגיר גינא אביל צגרין: דאגיר גגייאן אכלין לירת צפרין: (קהלת רבה בפסוק כל עמל האדם לפיהו)

דער אין איינליגן גארטין אודר פעלד ריכגט. גרוסין נוצין ער דער פון ברענגט. דז ער אאג עסין גיזאטין אונ' גיבראטין. דען ער קאן זיין פעלד דער ביזא וואול אויז ווארטין. אבר וועלכר דער פיל פעלדר דיכגין טוט. ידר ברענגט אים זעלבסט גרוסין איק מוט. דיא ארבייט איז אים צו שווער. דיא פעלדר בלייבן לער. דא מיט עסין דיא פיגל זיין זאמין. דז ער טוט לטון אויך ניקס קומין. פון דעם מטל נעם דיר נון איין עבין ביזר צו היטין פר טארין. דז דוא דיך ניט זאלסט מיט צו פיל חעזריל בילאדין:

דפרע קנאתידה: מחריב ביתיה:

דער זיין צארין בלד לאזט אונ' זיך זעלברט ר"ל. זיינם הויז דער פון וויניג גוט בשילט וויא מיר דען זעהן. אן דעם מעשה פון אחאב אונ' נכ"ת איז גישעהן:

דאנה ורוב שנים. יעשו שחורות לבנים:

וארג אונ' פיל יאר. מאכן גראי אונ' ווייסי האר.

דנפיק מינך טעמא גילפך:

דאז ליגט קלערליך אאר אן דער זון. דז צו ווילין לערניט דער פאטר חכמות פון זון:

דעתן של נשים קלורת ומלבושיהן ארוכות רחבות תדולות:

פון דען וייבר חכמות ווערסטו האבין קליין גווין. ניט האבן לאנגי קליידר אונ' קארצי זין. דרום ביטרעכט דיך וואול אי דוא פאנגסט אין:

דאביל אליתא. שני בעליתא דאביל קוקלי אקיקלי דמתא סביב. (בארבי מסחיק)

פירוש הא כל אליה ר"ל בהר סאן יתחנא בעליה אפני ח"ב תיו. והאוכל אילו עחבי יתכוב בארוא קחיה ולא יפח(אתובעגן:

דאז ספריך ווארט לעריגט אונ' וויסט. דער דא ויל אז ליט זייל תעריט אונ' ואל גישפייזט. זא טוט אין זיין דאלין. בלד ארום אאפין. עס גיוויינר לייט שפייז מיט גידולר. זא קומסטו ניט און גיבלר טולר. זא דערפסטו פר דיא בלאורג ניט זארגין. נאך פר דען בעלי חובות פר בערגן דז דערפסט פרייא אום טום חין גין. אונ' בייא אירר אאן אויך דען פרייאן פלאץ סטין.

דאתי מבי דינא ושקלי ליה גלימא ליזל ולאמר באורחא

עס האט זיך ניאן צו טעאין. וואו איין בית דין מיט רעלט טוט נעאין. ער זאל גאט ית"ש דנקן אלס דז ער זון איז דער פון קומין עס חעלקי אין ניט ווער"ד, טרייאן אונ' ברוזן. אונ' וועןאן אין גלן יהעט גיסעכט

גיפֿעלט · וואָ קאָן ער דאָך ניט ווידר קעלט:

דאית ליה זקיפא בדיותקיה׳ לא נימא ליה זקיף ליביגיתא:

(ב״א פ״ה) וועלכר האט איינן אונטר זיין משפחה דער דא איז ווארדן גיהנגין · זאלסטו ניט צו אים זאגין הענג אייר דען פיש אן דער שטאנגין · יענר מעכט ווניסט אנדרש גידענקין · וואו זאגט דער פון הענקין:

דאגה וחשתנה · פרעושים וכנה · הכוך האברים · חתולים ועכברים יריעו לבקרים:

פליא אונ׳ לייז · קאצין אונ׳ מייז · ברונצין אונ׳ זארגין · קראצין אונ׳ בארגין · ווערקין אייך אלי מורגין:

דיינו מנשינו · שמגדלות בנינו · ומצילות אותנו מן החטא:

(יבמות פרק הבא על יבמתו)

מיר מיגן וואול דיא ווייבר קונטענטירן · דאז זיא אונזר הויז-האלטרין אונ׳ דיא קינדר ערנערין · אונ׳ בשירמן אונש דז מיר ניט זינדין · וויא וועלין מיר נון בעסרי גיזעלשאפט פינדין · וויילש יוא הטי״ת וויל אלזו האן · דאז מיר ניקש קענן אן זיא טאן:

דברי חלומות אינן מעלין ואינן מורידין:

דיא חלומות געבין נאך נעמין ניקש · דרום אז דאז פשטין אוק איין ווניקש · מיט דעם שר של חלום זאלסטו זיין אוק פר ווארין · ניט וויא דאז טונין דיא נערן ווייבר פרואי נרין · ווען ער איין כוונה פליק בחלום זיכט · פלוקש איז ער מיט פאסטין ברייכט · נון האלט איך עס ניט אז ער וואול טוט דער מיט · נאך פיל ווייניגר איסט איך גרייט פאר איין תשובה ניט · אליינט דריא חלומות זאל פאסטין איגר מאן · וויא אן וויא פינר גישריבן אן ספרים אן:

דיו לעבד להיות כרבו:

דען קנעכט הלט פר קיין נר · ווען ער וויל זא גוט זיין אלז דער הער · אבר דען הערן זאל אן פאר איין נארין האלטין · דער זיין קנעכט לאסט איבר אין וואלטין:

דמלכי תיכלא לא בחתי:

איין פרויא דיא גיוואונט איז איר קינדר צו ביגראבין · צו לעבטין ווערד זיא ווידר פרעקין נאך און מוט דער פון האבן · אסל · איינר דער פורענות איסט גיוואונט · גילט אים גלייך קראנק אודר גיזונט · עס גיבט אים ניקש טיקן כיז אודר גוט · וואז דיא לייט געבן טוט · וויא אן זאגט ווער דאז הענגיס גיוואונט איזט דעם שוירט דער האלז ניט · דען גיוואונהייט עס זייא ניס אודר זויאר · ווערט לאנג איין אן גיבארני נטויער:

דוק בכבי ותשכח בנגרי:

(שבת פ׳ כ״ג) אין דער יוגנט עס וואול אונ׳ שפאר ניט דיין צען · זא האסטו קראפט אין דיא עלטר צו גין · אונ׳ קאן דייוגנט דעם עלטר פרשטין:

דער סוס מלך · דער חמור בן חורין · ודמנעלותי ברגלו איניש · דלא הא ולא הא · דהפיר וקביר טב מיניה:

(שבת פ׳ כ״ג) דר דא רייט צו פערד זיכט אן פר איין מלך אן · אויך איינם איזל פר איינם פרייאן מאן · דער סוך אן זיין פיס האט גלייך אנדרי לייט גוט · דער דאז נאך יענם ניט האט · דעם איין טאגר אונ׳ שפאט · פיל בעסר ווער עז אים ער ווער לנגשט טוט:

דַהֲבָא צָרִיךְ לְקוֹמְצָא · וְעוּלִימָא צָרִיךְ קְחַל קַארָה׃

דאז גאלד וויל וואול גישלאגן זיין׳ קיין שטרייך ספאר אן דען קינדר דיין׳ דען מי איין אלט אן דיא קינדר אין דער יוגנט שלאגט׳ דעשטר איין גוטש אין פון אין אין דער עלטר זאגט׃

דְכָאִיב לֵיהּ כִּיבָא לְבֵי אָסְיָא אָזִיל׃ (ס׳ טוף סנגח)

איסט אימאן וויא׳ זיך דז ער באלד צום רופא גיאי׳ וויא אין זאגט דער דאז פייאר דארך וועלט אין דער גשין : אונ׳ ווען דאז הויז ברענט וועלט וואסר צו לעשין׃

דֶלֶת הַנִנְעֶלֶת לֹא בִמְהֵרָה תִפָּתַח׃ (בב״ק פ׳ המרובה)

ווען אנגליק קומט דא איסט מיט הויפן׳ זא דיא טיר פון דיא גזירה ביטלאסן אין זא אין ווייטר ניט צו האפן׳ דז דיא טיר ווידרום ווערד בלד אופן׃

דַרְכּוֹ שֶׁל אִישׁ לַחֲזוֹר אַחַר אֲבֵידָתוֹ׃ (קידושא פ״ט)

אידר מאן פפלעגט צו זוכן וואז ער האט פר לארן׳ דיא ריפ וואז זיין וויב מאר דרויז גיבארן׳ דען ער מיינט ווידרום צו הולן׳ דאז גליד וואז אים אויז זיין ליב איז ווארדן גיסטולן׳ אן פינדר אופט מענכר איין גוטן ספאן׳ איין פרום וויב דאז איז דער פרייאט דאז הערץ׳ אונ׳ מענכר טוט אלזו מאל וויבן׳ דאז אים בעסר ווער ער העטש גליד לאזן גאנץ אונ׳ גאר פר לארן בלייבן׃

דִבְּרָה תוֹרָה כִלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם׃

דיא היילג תורה רעט אלי לייט׳ דאז זיא זאל פר שטין גימייני לייט׳ דער מיט אז זיך ניאן וואונדרן זאלט׳ דאז דיא תורה השי״ת אב מאלט׳ **יד וו׳ עין וו׳** אונ׳ דער **תוארים** גילעכטרג׳ דיא אן אין דער תורה ווערד אן ניכטיג׳ גלייך אלז העט השי״ת הנט אוני פיס׳ דאז דאך גוויש אן דער גאטהייט ניט זיין מוז׳ דען דער נעלכיש גלייבט אונ׳ זייט׳ איסט ווייט פון דער ווארהייט׳ דען השי״ת האט קיין גלייכניש צו מענשן בילדר׳ נאך פיל ווייניגר האט ער מענשין גלידר׳ דאז ער אבר דיא היילג תורה בישרייבן טוט׳ דאז גשיכט דעם מענשין פר שטנר צו גוט׳ דא מיט דעם דז ער זיכט אונ׳ טעגליך אום גיט׳ מאכט דז ער דיא זאכין בעסר פר שטיט׃

תַזְיֵיר נִכְסֵיהּ · בְכָר יוֹמָא וּמָצָא אִיסְתְּרָא׃ (כתובות)

וועלכר זייני גיטיר אלי טאג זעלבשט ביזיכט׳ אך זיין ארביט וויא זיא גישיכט׳ אונ׳ פרלאסט זיך ניט אויף זיין הויז גיזינדה׳ דער זעלביג אלי טאג איין פאר גילדן גפינד׳ דען קיין ארביט איז ניט אזו גוט׳ אלז דיא דער מאן זעלבשט טוט׃

הֵיבָא דְעַיִיל יַרְקָא לְעִיוּר בִּישְׂרָא וְכַוורָא׃ (סבת)

דער רייך דערט פר מאג׳ ער זאל וואול עסין אל זיין טאג׳ אונ׳ וואז ער האט זכסט גיבראכט קרויט אויף זיין טיש׳ זאל ער אילונד ברענגן אן דיא שטאט הינר אונ׳ פיש׳ אונ׳ לוב דרום השי״ת דז ער אים האט בישערט׳ ער טראגט דאך ניסט אנדרש מיט זיך אונטר דיא ערד׳ וויא הען חכמים ז״ל האבן ביוועהרט׃

בְּנִי אִם יֵשׁ לְךָ הֵיטַב לְךָ כִּי אֵין בִּשְׁאוֹל תַעֲנוּג׳ וְאֵין

למות

לַמָּוֶת הִתְמַהְמֵהּ׃ וְאִם תֹּאמַר אֲנִיחַ לְבָנַי׃ חוֹק כִּשְׁאוֹל מִי יַגִּיד לְךָ׃ בְּנֵי אָדָם דּוֹמִין לְעִשְׂבֵי הַשָּׂדֶה׃ הַלָּלוּ נוֹצְצִין׃ וְהַלָּלוּ נוֹבְלִין ׃

(עירובין) **רב חמנונא** רבֿ האט גיזגט זיינם זון · ווען ער האט נאר זיך וואז גוטש אן צו טאן · דא זאל ערש ניט שפארן · וויא אנדרי געלטש נארן · דען נאך דעם טוט אין דער גרובן · ווערד ער קיין תענוג האבן · ער זאל ניט דענקן איך ווילש שפארן איין ווייל דאך · דען דער טוט פֿערצילט אייכם אויך דען פֿוס נאך · ער לאט אים ניט לייט צו פֿר צערן זיין גאין · ווען זיין לייט דא איז דא איז ער הין · עס איז אך איין פֿר גלייבליך זארגין · פֿר דיא קינדר דאז זיא זאלן עטוואש האבן היינט אודר מארגין · דאז זיא ניט לידן נוט · נאך זיינם טוט · דען ווער ווערד דירש אין דער גרובן זאגן אודר שרייבן · דאז עס איזן אין דיא הענד ווערד בלייבן · אודר דז זיא עש ניט אנדרי לייט אן הענקן · דז דיר ניט אוס דיין זיא דאנקן · אודר זונשט דיין פֿיינר מעכטש ביקומן · אודר אין אנדרי וועג אז עש אין מעכט ווערדן גינומן · אך אין דיא לייט גלייך דעם גראז אויף דעם פֿעלד · איטליכש ברענגט זיין נארונג מיט זיך אויף דיא וועלט · דען השי"ת דער איינם גיבט דאז לעבן · זא טוט ער אים אך דיא טעגליך נארונג געבן · ווען שון איינר בעסר אודר איין ווינציג אין האט אלש דער אנדרי · נאך ווערן זיא אל גישפייזט אונ' לעבן דורך גוטש וואנדר · אונ' לעבן אל אויף דער ערדן גלייך · דער ארם אזו וואול אז דער רייך · דער איז אך איין יור דער ניט מיט הונדרט צו זילן האט · עז איז דאך אלש גלייך נאך דעם טוט · דער דא ניקש האט איז אזו וואול זאט · אונ' צו דער ערדן מיט ערן בישטאט · אלז דער פֿיל טויזנט האט גיהט · וואז איז מיר ניין נאך דעם טוט דאז געלט אונ' גוט · ווען איך ניט זאל האבן ביא מיינם לעבן איין גוטן מוט · **סוף הדברים** עז איזט אלש נאך דעם איין מענש זיין ווארך גיווינן טוט ׃

אות הה"א

הָרוֹצֶה לְהִתְעַשֵּׁר יִדְבַּק בְּזַרְעוֹ שֶׁל אַהֲרֹן׃ שֶׁתּוֹרָה וּכְהוּנָּה מְעַשַּׁרְתּוֹ׃ (פסחים פ"ג)

דאז שפריך ווארט זאגט איך וויטר אזו' קלאר · דער איין כותנת נעמט דער בייך זיך וואול פֿאר · אונ' פֿאר וואול ביטרכט זאל · עז גירעט ניט אל צייט וואול · עס זייא דען איין תלמיד חכם אודר זעהר פֿרום · דא דארף ער ניט זארגין עס גיט אים קרום · וויא עס אין דער גמרא גשריבן שטיט · דז דיא תורה אונ' פֿרומקייט בטירעט פֿר אלי נוט אבר אנדרי גיהייטי לייט גיט איר (זיווג) ניט וואול צו האך · דען זיא ווערדן אירי לעבי לאנגי טאג האבן גרוסי ארבט אונ' מיא · זיא ביגראבט איין אודר ער זיא ׃

הַמֶּלֶךְ בְּקוֹנֶךָ תְּחִלָּה כְּשֶׁתֵּצֵא לַדֶּרֶךְ׃

גאטש ווארט וויאט ניט · דרום אל צייט פֿאר תפֿילה הדרך ביט · ווען דוא פֿונגישט איין מייל · זא נעם דיר צו תפֿלה הדרך זאגן דער וייל ׃

הַרְבֵּה סְיָחִים מֵתוּ וְנַעֲשׂוּ שְׁטִיחִין עַל גַּבֵּי אִמּוֹתֵיהֶן ׃

(במדבר רבה פ"ב) פֿיל יונגי פֿילן דיא דא יונג שטערבן · דאז דיא מיטר אירי הייט אויף אירי רוקן האבן · מאן · מענכר האפֿט בלד צו ערבן · דז איך זיין אלט פֿאטר אונ' מוטר שטערבן · אבר דז האט גיט אפֿט ווידר גין · דז ער שטערבט פֿאר אין ׃

הַחֶבֶל הוֹלֵךְ אַחַר הַדְּלִי:

דאז איז גיוויינליך דער ברויך: דער שטריק גיט דען עמר נאך: אשל · ווימ דיא גרושן וועלן איזן דיא קליני נאך גיני · אונ׳ וואו די גרושן קעמף׳ וועלין דא איזן זיא אך טאן:

הַמִּתְפַּלֵּל עַל חֲבֵירוֹ · וְהוּא צָרִיךְ לוֹ נֶעֱנֶה תְּחִילָּה:

דער פון זיין חבר וועגין גאט ביט · אונ׳ ער בידרפט זעלבשט דז ווערט ער בייוערט פאר דער אייט:

הַמִּתְקַשֶּׁה עַל מֵתוֹ · עַל מֵת אַחֵר הוּא בּוֹכֶה:

וז דיר איין ליבר פריינד שטערבט דז זייא מצדיק הדין: אונ׳ שלאג דירש אויז דיין זין · דוא זאלשט ניט צו גרוטן לער טרייבן · בייא דעם וויט עז אונזרי חכמים גישריבן האבן לאז בלייבן · דרייא טאג צו וויינן אונ׳ זיבן טאג צו קלאגן · (שלשים) זאלשטו אבילות טראגין · אונ׳ פאטר אונ׳ מוטר זא לנג אליש דוא טושט קריש זאגין · אונ׳ האז דוא דיך אבר אין דער צייט ניט ווילשט טרישטין לאזין · זא זאלשטו גיווישקליך ווישן · דז דיר איין אנדר לייד צו האנדין ווערד שטושין · דאז דיך נאך הילר ווערד בישווערין אונ׳ פר דריסן:

הַקּוֹנֶה עֶבֶד עִבְרִי כְּקוֹנֶה אָדוֹן לְעַצְמוֹ: (קדושין פ״א)

ווילשטו דינגין איין יודישן קנעכט · זוא וויש אין צו האלטין רעכט · דען לייכטליך אין זיך אן אין פר זיינר אויא אין רען (טוב לו עמך) גישריבן אין דר תורה פינד · דוא בישט שולדיג אין אזין זאכין בעסר צו געבן אליש דוא · עסין אונ׳ טרינקן אונ׳ גוט גילעגר דר צו · קיין ארבט מלאכה אישט ער שולדיג צו טאן · אלשטו אנדרש השי״ת לערן ניט האן · דרום זאגין

אונזרי חכמים רעכט · דער איין (עבד עברי) קאפט זא מאכט ער זיך זעלבשט צו איין קנעכט:

הַיְינוּ דְּאַמְרֵי אִינְשֵׁי · חָתוּט וְנָפַל תּוֹרָא · וְשַׁדְיוּלֵיה סוּסְיָא בְּאוּרְוֵיה: (חלק)

ווען דער אוקש ווערד קראנק אונ׳ מאט · זא שטעלט אן דאז רוס אן זיין שטאט · אונ׳ גיבט אים צו עסין זאט · אונ׳ ווען שון דער נאך דער אוקש ווידר רום טוט אויך שטין · זא ווערט עס אים ניאר אזו גוט אין · דאז רוס ווירד מאכין איין וועק צו גין · (משל) ווען אן איין אלטין פרואן דינר האט אונ׳ שוואכהייט הלבר אודר אנדיר נוט ניאר דינן קענט · גישווינד אונ׳ ביהענדה · אן איין אנדרן דינר אן זיין שטאט שטעלט · אונ׳ אל דז פארגין טאן נייכן אייניגישעלט · ווען ער זיין חן פר לארין האט זא אישט אלש אום איין זונשט · מאן גידענקט ניט מער זיין גישעהני גוטי דינשט · אלזו דיא וועלט קיין גוטש פר טוכט · נייארט יוריא מיט אן טרייא בילונט:

הַדְּבֵק לְשַׁחֲוֹור וְיִשְׁתַּחֲווּלָךְ:

ווילשטו דז דיר דיא לייט ער ארלייגין · דא גיזעל דיך צו איינם גרושן הערין זא ווערט אן זיך קיגן דיך נייגין · דען איין אוך קנעכט פון זיין הערין וועגין טוט אן אין אך מיט גרושר ערין פפלעגין · זא אין דער כבוד דיא אן אים אן טוט ניט מער נאך וויניג אלש טעט אן זיא דעם קיניג:

הָאָמָה כְּבֵד עַד בֵּן נוֹשְׂאָיו מְעַטִּים:

דיא ווארהייט אין שווער צו טראגין · דרום פינר אן וויניג דיא גערן ווארהייט זאגין · דען זיא טון אן דאז שפריך ווארט גידענקן · אן האט איין אום דיא ווארהייט טאן הענקן:

הָרוֹצֶה לְיֵחָנֵק יִתָּלֶה בְּאִילָן גָּדוֹל:

דער זיך וויל ווירגין אונ׳ אישט ניינם לעבין גראם ·

דער

דער הענקט זיך אן איינם גרושן בוים. דאז אייניט ווען דוא עטוויש ווילשט גיגלאבט האבן. דא זאג עז אין איינם גרושן מאן נאמן זוא גיבט מן אים גלייבן:

השונא שקרים · ממעט בדברים:

דער דא האט פיינט ליגן. דער רידט ווייניג זא איז עס פר שוויגן:

המבקש מן הכילי בקשה. כשואל חכמה מן האשה· וצניעות מן הקדישה· וכצודה דגים ביבשה:

דער דא ביגערט פון איינם קארגין איין ביגער איז גלייך אלש וואלט ער פון איינר פרויאן אין חכמות האבן לער. אונ׳ פון איינר הורן ער. אונ׳ וועלט פישן אויף טרוקנר ערד. דאז זיין גווים אייטל נרין גיבערד. אונ׳ אין איגליכי זאכין. דעש זאג (כל העולם) זיינר לאכין:

הקנין מקור הדאגות · רוב הקנין תוליד תוגות: מעטו עניניכם וקניניכם· וימעטו יגוניכם ותלאותיכם:

פיל לייאן אונ׳ בארגין אישט ארטפרונג אלי זארגין. דרום אידרט. אייער גישעפט. דרפט איר ניט זארגין דז אייך אן גיזאך ביטרעפט:

הדין כפנא קפידא טבא:

דער הונגיר איז איין גוטר קאך. אידר ספייז איז גוט דיא דא פילט דאז לאך:

האי נפשה עלובתא אכסנאי הא גופא היא. היום איתא כאן· ולמחר ליתא:

(בחר רבה) דיא זיל בייא דעם לייב זיך לז איינם גאסט פאר גלייכט. הייט היא מורגין ער אויז ווייכט. ויא זיא דער לייב ערט אונ׳ בישונט. אלזו ווערט ער בילונט. מיט סנר אודר מיט ערין עס פינר זיך אלז אים לעצטין אויז קערין:

התורה חסה על ממונם ישראל:

(חולין פ״ג) דען (סוחרים אונ׳ בודקים) טוט דאז ווארט קויני הנאה. דעש גלייכן דען דארף רבנים אונ׳ מכררי אונ׳ גילערטי (בעלי הוראה) זיא ווען אודר ווישן זיך ניט פיל אין דען דינים לערנן באיתין. ווען זיא עש איינר קאלין געבן אייגן זיך ניט דער מיט לו פר בריאן. קואט אין איין הוראות פער גלן אין גירונר. שטעלין זיא עס פאר קאלין אודר הוכט. איך זאג אין אונטרש פנים אום פר הולין. עט איז עבן אלז העט ערש איין בעל הבית גישטולין. דען אן אן פיל ער טין גישריבן פינר. אלזו וואל אלז טריפות כשר אלין איז איין גרושת זינר. אלזו אך מאן כשר טריפה מאלין דארפין. דען דיא תורה וויל ניט געלט פון ישראל איין וועק ווארפין:

סיר מרבינו תם ז״ל

האמת מת· חתם תם ונקבר: הדיבה בא הלעב עב וגבר החוצפה פרה· חמוסר סר ועבר הצדקה דקה: והבושה

באשה ושכר האהבה איבה׃
ותאותה דאוה׃ ומתעבר׃
הרע רעי ואוהב אויב ודבר׃
הכסף נכסף׃ הדמים תמים׃
אני הגבר׃ הזהב חג הב
וממון במטמון. יחפש בקבר

דיא ווארהייט איסט גישטארבין. דיא פרומקייט איז פר דארבין. ואסטיר אונ׳ טאנר. האט גיוואן איבר האנר. טעם אונ׳ לוכט. ניאנט ווכט. פרומקייט אונ׳ גאטס פארכט. טראגט ניאר פרוכט. קיינר טוט זיך סעאן. לרקת לו נעואן. דיא טאנר איזט גרוס. דיא גאב איז קליין איבר דיא מאס. דיא פריינטפט. איז פיינטפט. אונ׳ דיא גיזעלטפט איז מיט נייר ביהעפט. דיא ברידרליכי ליב. איז גלן טריב. איין גיזעל איין ערין דיב. טוגנט אונ׳ ער. ביגערט ניאנן מער. נאר געלט הער. טרייאט דיא גלן וועלט. גאלד אונ׳ געלד. דער עס האט איז איין העלד. דען מאן אובן אן סטעלט. דאז איז דער לויך אויך ערדין. אך גאט וואז פר גוטס ווילדרויס ווערדין:

היא ניימא ודיקלא שפירי׃

(סנהדרין פ״א) דז די פרויא פויל אונ׳ שלעפריג איזט ווילסטו עס ארפארין. דא זוך דוא אין אירן ספינרל קארב זא פינסטו וויניג גארין. ווילסטו דער קענן איין רעדליך וייז וויב בלדי זא זיך אוב זיא דאז הויז ריינליך אונ׳ אין אכט נג הלט׳ וויא אן דען זאגט אונ׳ אן וויברי ביזי פענסטר׳ פאר רוט ביזי הויז העלטר:

המשיא בתו לתלמיד חכם׃
והעושה פרקמטיא לתלמיד

חכם׃ והמהנה תלמידי
חכמים מנכסיו מעלה עליו
הכתוב כאלו מדבק
בשכינה׃

דער זיין טאכטר איינם לערנר גיבט. אונ׳ פר זיין טחורה טרייבט. אודר זונסט דען לערנר פון זיינם גוט טובת הנאה טוט. זא פיל סכר ער דער פון האט׳ אלז הטט ער געבן גאט:

המביא דורן לתלמוד חכם
כאילו מקריב בכורים׃

(סוף כתובות) ווילסטו דו דיר תפי״ת זאל פיל גוטס ביטערן. דא זאלסטו דיא תלמידי חכמים ערין. דען דער אין עטוואס טענקטי איז גליך אזו פיל אלז ער תפי״ת בכורים ברענגט:

האמת לא תמעד׃ והצדק
עומד לעד׃

דיא ווארהייט בלייבט איביג ביסטין. אונ׳ דאז רעכט ווערט ניט אונטר גין׳. דאז מאג זיך דאז רעכט אונ׳ דער אמת בריאן: דז זיא אלזייט אובן סווימן:

הבשר שר ואמרבלי לכר
מאכל׃ ותבשיל אשר יאכל
ידשנו וישמח חשכל׃

דאז פלייש וואז פייל דראן לערין טוט. אער ווערד אנדרי שפייז גוט יסטי׳ קט עס אונ׳ פר פרייאט דען אוט. עס אכט פלייש אונ׳ בלוט:

הפועל לרעתו׃ ימצא בשוק
טוב מסחר׃ כי יוצא כספו
בזולא

בזורא ולא יאחר (...)

דער ארים מאן. דער ניט פֿיל גווין האט דרמן. דז עס וואל פֿייל אויך דען מארק פֿיר. דען אין (י״ל) פֿר לערט ער דאז געלט גיטניגר:

חלואה תחלה אהבה · וסופה מצה ואיבה:

לייאן אונ׳ בורגן מאכט צום ערשטין פֿריינטשאפֿט צום לעצטין קריג אונ׳ פֿריינטשאפֿט:

היתר נדרים פורחין באויר·

וילשטו ניט זיין. דאז זאלשטו ניט לייכֿליך היתר צו דיין נדרים פֿינדין· אודר וואלשטו אול וברכות האן זא וייא ניט רגיל נדרים צו טאן. טוא וויא אנדרי פֿרומי לייט טדר. זאגט אונ׳ הלטט אן שבועה אודר נדר:

הבא לכלל כעס · בא לכלל טעת:

דער גערין לערינט זיך גערין אירט אונ׳ פֿר לירט:

המשפט לו חרטום של שעוה: נכסף לכל תאוה · כדמיון העורות הנמשכים לכל חשק ותאבה: אליו אל תשמע ותאבה:

איין אידר מענש זאל ווישן דאז. דאז רעכֿט אופֿט האט איין וואקסין נאז. עס ביגט זיך אויך אלי זייט. אונ׳ איז אזו צעך אז לעדרי הייט. אך אופֿט גיוואלג פֿר רעכֿט גיט. דען אלס אויך דיא קרטין שטיט:

דרום מי דוא צו רעכֿטין אן היבֿסט פֿאר וואל ביטרעכֿט. דען עס נארין אונ׳ מריאה לייט מעכֿט:

החושד בכשרים לוקה בגופו·

מעכֿלה איין צו אונרעכֿטין טוט בליכֿטין. טוט אים זעלבשט איין הייס באר צו ריכֿטין. דז עס אים צלטוך מעכֿט. גיריימן דרום אישט בעשר שטעלן אז לייאן:

הבא לטהר מסייעין לו· הבא לטמא פותחין לו:

וופר דא וויל פֿרום אונ׳ גוטס טאן. דל אן ביישטאן. אונ׳ דען בייזן זאל אן זיין וועג לאזין גין. דען טיר אונ׳ טאר שטיט אים אופֿן. אן קאן ניאנץ הלטין דער דא וויל לאפֿין:

השטן מקטרג בשעת הסכנה·

ניט גיב דיך אין סכנות דען אן צווייבל. אין דער מקטרג דער טייבל. אך טוטשו איין גרוס עבירה. וויא חכמים זאגין **חמירה סכנתא מאיסורא** דאז מיינט דער זיך מסכן איז אויז איבר מוט. איז ביזר אלז ווען ער איין (איסור דאורייתא) טוט:

האהבה יתחוה בדומה:

אידר קנעכֿט איז ווערט זיין הערן. דען גלייך אונ׳ גלייך גיזעלט זיך גערין:

הרהורי עבירה קשין מעבירה:

אויך דיא עבירה האט אפֿט אייגר לייד אונ׳ רייאן. אבר איין בזן גידאנקין טוט אים ניקס דרמן לייאן.

לייאן. אונ' תשובה דרויף צו טאן זיך ניט בייזנר . דרום זיין גירעכנט פון עבירה בינר אלס דיא זינר :

הַרְחֵק מִן הַכִּיעוּר וּמִן הַדּוֹמֶה לוֹ :

פאר אלי סעכטליכי זאכינטוא דיך היטן. דא ווערט אן דיך גאיס ניסט אונ' גוילכם לייאין :

הַבַּטָּלָה מְבִיאָה לִידֵי שִׁיעֲמוּם

(כתובות פ"ח) דאז ליגט דיר אן צו פר שטין. עס קומט ניקס גוט פון מיסיג גין. אונ' וועלכר זיך רעכט בזינן וויל . דא פינר ער מיאר דארין צו טאן דז ער ניט דרך שטין שטיל:

הַמְכַנֶּה שֵׁם לַחֲבֵירוֹ אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא :

רער זיינין חבר גיבט איין צו נאמן. טוט זיך זיין חלק לעולם הבא זעלבשט נעמין:

הֶדְיוֹט קוֹפֵץ בְּרֹאשׁ :

דאז ביזט פולגט אז לייט אם ראט צו קירלן . דער טולעכט טפל מאן וויל אז לייט אובן זילן'. רידן גין רייטן וויל ער אז לייט פארנן אן דער שפיזן:

הֱוֵי מַקְדִּים בִּשְׁלוֹם כָּל אָדָם :

(ע"פ) מיט דען לייטן זאלשטו פרידליך לעבן . מירר מאן פרייכטליך גוטן מוביגט אונ' מארגין געבן. טוא מיטליכם זיין גבירליכי ער . עס גילר גלייך ווער ער ווער . ריין הט מיטליכן ערליכן מאן קיגן מים אם ליא. לאז דיר דאז אלז זיין קיין מיא . עס טרעפט מין לעהן יאר ניט אן מיין חוט. אונ' מלפט דיך אן נעאליך, אונ' גיטו.

הַמֵּבִיא עַצְמוֹ לִכְלַל חֵשֶׁד יֵאָשֵׁם עַצְמוֹ :

(טבח) דער זיך נעלבסט מורוך גיבט צו לייאן. דער לאט זיך דער בין נאך רידן ניט גירייאין דען דיא סולר מיז זיין מגין. דרום זעם ערס מיט גירולט וואז אן מויך מין טוט זאגין:

הַסִּכְלוּת וְהָעַצְלוּת . אֲחֵי הַדַּלּוּת : הַגַּאֲוָה וְהַכִּילוּת תְּחִלּוֹת הַשִּׁפְלוּת : לַצְּנִיעוּת וְתִפְלוּת . אֲחוֹת הַזּוֹלוּת : הָעֲנָוָה וְהַסַּבְלָנוּת . רֹאשׁ הַמַּעֲלוֹת : נְדִיבוֹת וּמוּשְׂכָּלוֹת מֵהַהַצְלָחוֹת הַמְעוּלּוֹת : הַיּוֹשֶׁר בִּפְעוּלוֹת . תַּכְלִית הַתְּהִלּוֹת :

נרהייט אונ' טרעג חייט זיין גישוויסטר קינר, רען דלות אן אז לייט דער בייא פינר . קרג אונ' חופרטיג. מאכט דען מענטן נידר טרעכטיג . לייט שפאטן אונ' נאך רידר. מאכשט דיך זעלבסט טניר. רעמיטקייט אונ' גידולר איבר וויגר אלי מון סולר. פרייא געבונג אונ' קלוג. דאז מענט חאט אז זיין טאג גינוג . רעדליכי ערליכי קאין מנט גיבעררין. איז דאז בעסטי לוב אויף ערדין:

הַיְינוּ דְּאָמְרֵי אִינְשֵׁי רָבִי רָבִי בַּר בְּרַתְּךָ אֲנָא :

(סוטה פ"ט) מענלר, טוט זיך זער בוימן . איין ענניקליין אודר טולטר קינר צו דער ליחן אונ' איז מים דאך אן **התורה** קיין **כיבוד** ניט טולריג . דרום איטליכש וויניג מים צו דינן מאכטש קינר בלר אום גירולג :

M. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

הָאִידְנָא נָבִיכֵם אַבָּא לְפוּס בְּרָא׃ וּבְרָא לְפוּס אַבָּא׃

איצונדר אין דיזר וועלט. וואז אין בילנגט דאז געלט. אונ׳ (מטיק ועדליק) אן טריפט. דער פאטר דעם זון ניט היילפט. אונ׳ מענכר טוט זיך ניט טעאין. דעם אנדרין דאז זיין צו געאין:

הַאי דְעָדִיפְנָא מֵחַבְרָאֵי דְנַסִיבְנָא בְּשִׁיתְסַר · וְאִי נַסִיבְנָא בְּאַרְבֵּיסַר הֲוָה אָמִינָא גִירָא בְּעֵינֵי דְשִׂטְנָא׃

טוג צו ווייבן זאגין אונזרי חכמים דער מענש טוט וואול אונ׳ רעכט. דען עס דען יצר הרע ווער פוועלט. אונ׳ בפירוט דען מענשן פון פיל זינדין. אבר אך גשיכט דז מענכר פר מיינט צו פינדן. אים אי טטנר קעז אונ׳ ברוט׃ ערטט פינד ער יאמר אונ׳ נוט. דען חויז צו האלטין אונ׳ צו דר ציהן בן ובת. גיהערט פיל נאך צום זאלן פאס. דאז טוט מענכר יונגר נאר ניט נוך זינן. ער מיינט עס טטעקט אלז אים וויב דינן:

הֶחָכָם יַחֲשׁוֹב בְּנַפְשׁוֹ · הֶהָרִים לֹא יָמוּשׁוּ׃ וְהָאֲנָשִׁים יִפָּגְשׁוּ׃

דאז ספריך ווארט זאלטו וואול ביטרכטן · קיין מענש צו פר אכטין. דען דיא בערג ביגיגנן זיך ניט אבר וואול דיא לייט. אונ׳ אלז אויך ערדין האט זיין גילעגני צייט. דז דיין ווער. אך מעכט קוזן אויך זיין סטעג:

הָרוֹצֶה לְשַׁקֵּר יַרְחִיק עֵדָיו׃

דער גערין ויל לייגן. דער זאגט דז אן אין ניט קאן איבר לייגן. דרום וואז אן פסט גלייבן ויט גיזאגט׃ דעם גיזאנדרטין אונ׳ דעק אלט.

הַכּוֹנֵף תִּקְוָתוֹ בְּצֵל עוֹבֵר · כִּי אַחֲרִיתוֹ רָעָה חוֹרֶשׁ · כְּמוֹ חַתוּל יִלְחִיךְ גָּבֶר׃ וּבְאַחֲרָיו יִשְׂרוֹט שָׂרֶט׃

קיינם חנף פער טרויא צו גוט · וויא דיר דאז מסל בימיירן טוט. דז ער זיך גלייכט איינר קאצין די דא טארלט. פארנן לעקט אונ׳ הינטן קראצט:

הַנַּח לְמָארֵי חוֹבָא · דְיִגְבֵּי חוֹבֵיה׃

(ברכות פ״ק) לייר יסורין וויא עס תפי״ת טיקט מנט גירולט. דען הק״בה היבט אויך זיין סולד:

הַמּוֹשְׁלִים אָמְרוּ עַל אִישׁ חָלָשׁ וּבַעַל רִיב׃ לוּלֵי הָיוּ קַרְנַיִם לַחֲמוֹר הָיָה הָעוֹלָם מַחֲרִיב׃

חלילה וחס זאלט דער איזל הערנר האבן · ער הטט דעם עולם לענגטט אונטר גראבן:

הֵיכָא דָמֵי אִשָּׁה רָעָה׃ מְקַשְׁטָא לֵיהּ תַּבָּא וּמְקַשְׁטָא לֵיהּ פוּמָא׃ וּמְהַדְרָא לֵיהּ פוּמָא׃ וּמְהַדְרָא לֵיהּ גַּבָּא׃

(יבמות פ׳ יבמתו) דאז טוניג אונזרי חכמים

איין

איין בּיס וויב הייסין . דיא רעק מאן דען טיס בירייט צו צו עשין . אונ׳ היבט אן איברם עשין צו לאכין . אונ׳ לאפט פון טיש אונ׳ ווישט איך דען רוקן :

הוֹלֵךְ אֶת חֲכָמִים יֶחְכָּם וְאֶת עֲשִׁירִים עוֹשְׁרוּם יִצְמַח. וְעָלָיו מְשָׁלוּ הַמּוֹשְׁלִים טוֹב לָדוּשׁ אֵצֶל קָמָה:

בּיפלייש דיך מיט וויזן לייטן צו גין . דען דארך ווירשטו חכמה אך איין זאך צו פר שטין . בייא וואל חאבריגי רייכי לייט מאך דיך גוט גיזעל . דען עז איז גוט קולן קנעטן וואו דא איז מעל . אן דיינם בארט לערין מיט שערין . עס איז גוט אויס אנדר לייט זעקיל געלט צו צערן :

הַאי מַאן דְיָהִיר אֲפִילוּ מֵאִינְשֵׁי בֵּיתֵיה לָא אִתְקַבִּילוּ:

(פרק הספינה) דען הופרטיגן שטאלצן מאן. כיאך קאן אין זעהן אן . אפילו בייא זיינם אייגין הויז גזינד . ער קיין חן ארד ליבשפט פינר :

הַאי עַלְמָא אוּשְׁפִּיזָא. וְהַהוּא עַלְמָא בֵּיתָא:

(מ״ק פ׳ט) דיא וועלט איז ווערט שפט. דז איין גאסט בלייבט אזו לנג אז ער האטס גישפטי וען זיין עמקיק זיין פר ריכט. ער וייטר צייכט . אלזו אך אין דיזר וועלט. ציכט דער מענש איין וויל אויז. אונ׳ דיא אנדר וועלט איז זיין רעכט הויז . דאז שפריך ווארט טוט דיך איין סיכי אן ווייזונג גצבן. לעב אלז וועלשטו הייגט שטערבן . הויז אלס אצלשטו איביג לעבן:

הַרְבֵּה שְׁלוּחִים לַמָּקוֹם:

(תענית פ״ג) השי״ת האט פיל ערלייא קנעכט. דיא איך טון זיין משפט גירעכט. אונ׳ אין פילערלייא דער מענש זיין עונש גפינר . אום ויל זיינר זינר . לאזט ער ניט היט. זא גשיכט דאך אורג. ער קאן אייגם וואל איין וייל בארגין . ויא אן דען זאגט גוט רכט. מענט ניאנט דיכט:

הַאי דִישְׁנָא לְחַאי פַּרְדַּשְׁנָא:

דיא פריזענט גיהערן . איינם זעלכין הערן ; (כמפורת וכמאוט) זיין צווייא גלייכין גישווישטריג . איין אידר פוגל וואכט גער; בייא זיינם גילכטריג. עס ווער מאר דז ערם הטט גיפונרן בעטר . צו איינם זעלכין פלייש גיהערט איין זעלכש מעסר:

הַרוֹצֶה לַעֲבֵד מָמוֹנוֹ יִשְׂכּוֹר פּוֹעֲלִים וְאַל יֵשֵׁב עִמָּהֶן וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלֵי זְכוּכִית:

(חולין פ״ה) דער דא פועלים דינגט אונ׳ זיצט ניט בייא אין . דער מאג זאגן דז ער ווארפט זיין געלט הין . דז זיין ערבייט גשיכט אובן הין שלעכט . אונ׳ וואז זיא קענן טאן אין דרייא פיר טאגן טונן זיא אין אכט . אונ׳ דער דא טוט פיל גלעזור אונ׳ ערדי גיפעט ברויכן . דאז ווערד בלד צו בראכין. אונ׳ דיא שטיקר זיין צו ניסט כוץ אין דער וועלט. דרום הייסט עס נאר הין גיווארפן געלט. דער הלבן גיפאן איר דיס טייטשי לעבר. דז זיא טריכקן אויז בעכר . ווען איך שון איינר אנטפעלט . דא גילטין דאך דיא שטיקר אך געלט :

הַזּוֹרֵעַ חָצָץ. וְחוֹר קוֹצֵץ: וְשֹׁלֵג מִיבֵּשׁ. וְרוּחַ נְתִיבָה כּוֹבֵשׁ וּמַאֲמִין לְכָל הָאֲנָשִׁים.

משולל חמשת החושים:

דער קיין זעהט. אונ' נאכט מעהט . אול טניא דערט. אונ' ווינט אין קטטן ספערט. אונ' אלי מענשן גלאבט . דער איז ווינר פֿינך זין בירויבט :

אות זיין

וַוזי דְאִינְשִׁי עַבְדִי לֵיה סַפְסִירוּתָא :

(בב' מס' הזהב) ווערפֿרט געלט האט צו הנדלין דער מיט. דרך קיין (טרטורות) ניט. ער פֿינר אל צייט זיין געלט אן צו ליגן. אן דז אין דער (טרטור) זאל דער צו ביוועגין . אודר אין תעלפֿס פֿר פֿירן אונ' ביטריגן . ווען ער זיין טרטורית דער פֿון האט פֿרעגט ער ניט דער נאך אוב דער טוחר אין סאדין טוט ליגן . וויא אן דען זאגט וועלכר האט ווינר פֿינר האל דינר . דאז מיינט דאז מענשן געלט איז אים איין גיטרייאר קנעכט. דער אים אלי זאכין קאן פֿר ריכטן רעכט :

וּכְמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זְהַב טַב בְּבֵיתֵיה טַב בִּלְוִיתֵיה

(ב"בר) דאז מיינט דאז גאלד איז איין טרייאר גיזעל אין אלי וועג. אין הויז צו וועג אונ' צו סטעג. דאך זאז ניט פֿיל געלט בייא דיר אויך דעם וועג זיהן : דען עס איז בלר אוק איין מענשן גיטעהן :

זְרוֹק חוּטְרָא לְאַוִּירָא. אַעִיקָּרָא קָאֵי:

מערפֿסעז אין לופֿט איין סטעקן. אויך זיין ווארצל ספֿלעקט ער זיך צו סטעקין. ווען אורט לאסט ניט פֿון אורט. נטווארר בלייבט סטיין הרט. וויא אן זאגט דער אפפֿיל סמעקט גערין נאך דער סטאמין . אונ' דאז קינר נאך דער מאין . נאך דעם פֿאס סמעקט דער וויין . אן דרך קיין לויז אין פעלז זעלין זיא קומט פֿון נטוואר גערין דריין:

זַבִּין וְזַבִּינָא תַּגְרֵי אִיקְרֵי .

(בב"מ פ"ד) קאפֿין אונ' ווידר פֿר קאפֿין מיט פֿר לוסט הייסט אך איין קוף מאן. ווען ער עס טון ניט לנג אן טרייבן קאן:

חֲנוּת מְפַרְכֶּסֶת זוֹ אֶת זוֹ . תַּלְמִידֵי חֲכָמִים לֹא כָּל שֶׁכֵּן :

(סבת פ"י"ט) ווען זיך דיא זוונת אנדר לירן אונ' פֿעלטין : קיינר וויל דיא אנדר לאזין פֿר אכטן. אכל סכן מילט דען לערניר גבירן . דז איינר זאל דען אנדרין לירן :

זָכִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו . וְאֵין חָבִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו :

ווען עס טון אופֿס איין מענש ניט וויל האן . מאגסטו אים איין טובה טאן . אבר קיין בייז טוא אים ווידר זיין וויל . דען עס ווערד חס"ו ניט גיפֿאלין:

זוּזֵי לְעַלְלָא לָא שְׁכִיחַ . לְתִילְתָּא שְׁכִיחַ :

(חגיגה פ"א) סיר דיא גלן הויז הלטונג דרא מייט. איין צו לייגין אין זיינר צייט. דען עס איז אל דינג וואל פֿייל. דז ער ווא געבן מין איין דריט טייל. וויא מן זאגט גיב דאז געלט בצייט אויז . זא הלסטו מיט הלבן קאסטי דאז הויז:

זְמַן תּוֹרָה לְחוּד וּזְמַן תְּפִלָּה לְחוּד:

לְחוּד : (ברכות)

זו דייער תפלה הלט איין ניט ביזונדר · אך מיט
דיינם לערנן מיט ניקש אנדרש דרונטר · ווייל איין
טייל ווייבר האבן איין וועזין · זיא זאגן (ארון עולם)
אונ' נעמן דען קער בעזן · אודר טונין זונשט איין
אנדר מלאכה הער בייא · איך גיב דירש זעלבשט
צו בידענקין אוב עש וואול גיטאן זייא · אך גיבט
דיר דאז ספריך ווארט צו פֿר שטין וואול · אז מן ניט
צווייא מלאכות אויף איין מאל טאן זאל · ווייא מיר
מיט דען אויגין זעהן · דז איינר פֿר דער אנדר ניט
רעכט קאן גיסעהן :

זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ הִתְנָאֵה לְפָנָיו בְּמִצְוֹת : (סבת פ'י"א)

מיט מצות געלט זאלשטו האלטין חשי"ת שון · אויך
קיין מלוה זאלשטו חרטה האן · ווען עש שון פֿיל
געלט גיקשטיט זאלשטו ניט רעדר פֿון לאפֿין · איין
שינן טלית אודר אתרוג ביפֿליש דיך צו קויפֿן · אן
געלט לאז דיר קיין מלוה ניט אנטווירן · דו ווערשט
אלש טאפיל לבסוף פֿינדן · דען הקב"ה לאט קיין
גוטש אום בילאנט · עש זייא גלייך יונג אודר אלט ·
ניאן הקב"ה זיין שכר פֿיר האלט :

זוֹרֵעַ גַאֲוָה וְקָטְשָׁה יִקְצוֹר · דַאֲנָה וַחֲרָטָה :

ווער דא זעהט הופֿרט קריג אונ' פֿייד · זארג
אנגשט אונ' חרטה ער אב שנייד · דען האפֿרט
האט קיין בישטנד · הקב"ה מכט אין באלד צו שאנד ·
דען ער קאן ניט זעהן קיין מענשין גאות פֿר איס ·
במאמר חז"ל אל נקמות יי השב גמול על
גאים · השי"ת האט זיין שם הקורט צווייא מאל
דרויף טאן שרייבין · צו ווייזין קיין האפֿרט און
גישטראפֿט קאן בלייבין :

זַמְרָן נַשֵׁי וְעִנְּיַן גַבְרֵי פְּרִיצוּתָא:

דאז דער ווייבר גיזאנג מאכט גיטאן זייא · ווען דיא
מאנין זיין דער בייא · (ואכל סכן) דאז וויא איין לו
הלטין אונ' זינגין העלפֿין · עש איז גיוויש שיינליך אונ'
און גיטאפֿין · איין און לובט עש אישט · אונ' איין
צנות קייט גיוויש · אך האט דאז אשל נאך איין
אנדרין פֿר שטאנד · דאז מן ניט זאל לובן דיא ווייבר
צו האנר · ווענש דיא מאנין הערין · אודר דז זיא
יוא דרויף ענטווערין · ווען לייכטליך מעכט זיך
דר בין יצר הרע אנליגרן · אונ' ווארטט אורזאכר
צו גרושין זינדן :

❧ אורת החי"רת ❧

חַבְרָךְ חַבְרָא אִית לֵיהּ :

(עירובין פ"ג) דייני זאלין הלט אין דר שטיל · פֿר
טרויא קיינם חבר צו פֿיל · דען ער האט אך אנדרי
גיזעלין · דיא אך אנדרי לייט העניד וויסן וועלין :

חֲמָרָא אֲפִילוּ בִּתְקוּפַת תַמּוּז קְרִירָא לֵיהּ : (טב'פ"ח)

דאז ספריך ווארט זאגט מעניג ווארט · דעם איזל
איז אפֿילו אין תמוז קאלט · משל מענכיר ווייש זיך
אין דיא לייט ניש צו שיקן · אפֿט וויל ער אין שבת
דער שטיקן · אונ' מיטן אין וואר וויל ער דר פֿרירן ·
דאז מכט אז ער זיך ניט ווייש רעכט צו פֿירן :

חַקְלָא מַרְבְּבָא לֶהֱוֵי דִיקוּלָא מִינֵיהּ צַוְּאַרֵיהּ לָא נָחִירַת :

ווען שון צום הערין ווערט איין פֿויאר · דער קארב
פֿון הלז צו טאן ווערד אים זויאר · וויא אן דען זאגט
גיוואונהייט גיט פֿר נטויאר :

חֲלוּפָא שׁוּפְרָא כִּיבֵה :

דיא שונהייט איז מייטל שאנט · דען ניא פֿר וועקטילט
זיך באלד צו האנט · דארך לייבש ווייא טאג אונ'
שוואכהייט · פֿר ענדרט זיך באלד דיא שונהייט · דרום
איז קיין שעניר שונהייט אויף ערדין · אלז פֿרומי
גוטי גיבערדין :

הַסְדָּא לְגַנְבָא נַפְשֵׁיהּ בְּשַׁלְמָנָא נָקִיט : (סנהדרין פ״ב)

ווען דער דיב ניאר סטעלין קאן · זא הלט ער זיך פר איין בידר מאן · דאז מיינט ווען איינר טוט אלטין · ווען ער זיך סון אין דער יוגינט האט איבל גיהאלטין · זא סטעלט ער זיך פרום אלז הטט ער ניא קיין ביברייא גטאיבט · אונ׳ הטט ניא קיין ריין וואסיר ביטריבט :

חַבְרָךְ מִית אַשֵּׁר · אִיתְעַשֵּׁר לֹא תְאַשֵּׁר :

דאז גלייב ווען מן זאגט דיין חבר איז גיסטארבן · אבר סווערליך גלייב ווען מאן זאגט ער האט פיל גוט דער ווארבן :

חַצְבָא לְנַהֲרָא בְּגַנֵּי לַיָּא :

(ברכות פרק הרואה) דיא גאנלין קריג געגן לום באך · אבר דיא לו בראליני זעלט אן לו קיינר ליא זאך · דאז אטל גיבט דיר דען פר שטין אונ׳ בריכט · וויא מן זאגט דער קרוג גיט אזו לאנג לום ברונן ביז ער לו בריכט · דער טויר סטעקין גיט לבסוף אך אן · דרום זיך ניאנט אויף זיין גוט אודר גיוואלט פר לאסין קאן :

חֶסֶד אַבְרָהָם עָבְרָה · וּמִדַּת סְדוֹם גָּבְרָה · הָרַחֲמִים וְהַצְּדָקָה נִמְעֲטָה · וְדִין לֹא נִשְׁפְּטָה · הָאֱמֶת וְהַיּוֹשֶׁר נֶעְדֶּרֶת · וְהַשֶּׁקֶר וְהַכָּזָב וּבֶרֶת הָאַהֲבָה כּוֹרְחוֹת וְעוֹבֶרֶת · וְהָאַחֲוָה סָרָה וּמִתְגַּבֶּרֶת

אֲאַמִּין הָעוֹלָם אֶל הַקָּצֶה חוֹבֶרֶת :

דיא ליב איז איבר אעד גיפלוגן · דיא ווארהייט בלייבט גילוגן · דיא לדקה איזט טלעלט · גרינג איזט רעכט · די ברידר שפט איזט פרעמר · דיא טרייא אונ׳ בארים הערליקייט ניאן קענט · דיא און טרייא זער איבר האנד נעאט · לולט אונ׳ ער איז גיסענר · איך גלייב דיא וועלט איסט אן אירם ענר :

חַמְרָא לְמָרֵיהּ · וְטִיבוּתָא לְשַׁקְיָיהּ : (בב״א פ״ו)

דער הער גיבט דען ויין · אונ׳ דען דאנק גיבט מן דער דא סענקט איין · דאז דולט איך ניין · דאז ער אונס גיבט גוטין ויין :

הֶלְמָא דְּלָא מְפַשַּׁר כְּאִגַּרְתָּא דְּלָא מִקַּרְיָא : (ברכות כ״ג)

קיינס מענסן דיין חלום זאג · אלז דען ער דיר ווידר טאר נאך כולין געבין מאג · דען ער פר גלייכט זיך איין בריב אום גילייאט · זא גיבט ער ווידר טרעקין נאך פרייד ·

חֲזוּתוֹ מוֹכִיחַ עָלָיו :

מן דרף איניט פראגין וויא זיין הענדיל סטיט · אן פנים זילט מן באלד וויא עז אים גיט :

חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן וְנָשִׁים פְּגִיעָתָן רָעָה :

מיט נרין וייבר קינדר זאל מן און פר וואורין זיין · דען נאורין סלאגין מיס קאלבן דריין · טוט דיר איינר עטוואס זא איז דער טארין ריין :

חֲצִיפוּתָא אֲפִילוּ כְּלַפֵּי שְׁמַיָּא מְהַנְיָא : (ס״ חלק)

דורך חניפֿות טוט קיין בעטלער ניט פֿר דערבין:
אבר קאן וואול סנר אונ' ספוט דער ווערבין.
דען דערש בעטלי גיוואונט איסט. דער לוסט צו
קיינר פֿריסט. דאז גיבעטילט ברוט דאכט אין אז
גאר זיט. דז ער ניט אכט דען לייטן זיין מיאוט:

חֲטוֹף וַאֲכוֹל. חֲטוֹף אִשְׁתִּי. דְּעָלְמָא דְּאָזְלִינַן מִינֵּיהּ לְבֵי הִלּוּלָא דָּמְיָא:

(אירובין פ"ד) אויך דער וועלט טרינק
אונ' עס. אונ' הוט אך ניט פֿר געס. גניט אונ' לז
דיר וואול זיין מיט דעם דז דיר השי"ת גיבט טוז
וואז גוט אונ' דיינם לייב ליבט. דען דיא וועלט איז
אייכר חתונה גלייך. דרויך גילארן איז ארום אוני
רייך. איין איטלער מאן עסט אונ' טרינקט. אן איז פֿרייליך
טנץ אונ' טפֿריגט. דאז וועין אלז בווערט ווייל דיא
חתונה גיווערט. ווען זיא אויז איז זא מיטט אלי
פֿרייד פֿר סטערט. אידר מאן ליכט ווידר וואז ער
איז קומן הער. אונ' איסט גלייך אלס ווען ער ניט
דא גיוועזין ווער. אלזו אך ווען מיר זיך לנג אין דיזר
וועלט טאן בוויהן. זא מוזן מיר דאך ווידר אויף דיא
אנדר וועלט ציהן. עס מאגט מעגלין דער לענגרין
אין וויל. דאך ווערט עס לעצליך גישראפֿין מיט
טויטש פֿייל. ווען סון איינר עטליך פֿאר טוך אין
צו בירילט. לוס לעבטין איז אים דאך אלז וויא
אנדרי לייט בשילט. ניקס לגווישרט האבן מיר אויך
ערדין. דען דז מיר ווידר צו ערד ווערדין:

חֲסוּרָא מְחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי:

ווען דיוו רבנים לנג גיהנדלט האבין. אונ' זיין אב
קומן אונ' זיין פֿר דארבין. זא איז קיין אנדרי צו
פֿולכט אין. דז זיא ווידר איבר דאז לערנן וווזן גין.
אלז אירש זעגתן אן סולכיסי רבנים. ווען זיא זיך פֿר
האנדלט האבן. אויך פֿטעניג אונ' העלר. ערשט
חיבט ער אן צו וואנדרין אין קנעלר. וויל אן דען
צו אויר האנט. פֿינר דיא סולכי רבנים אין אלי
לאנד. דאז איסט אין דרום ווערד ספאט נאך האני
וואול דען עאי האר'ן זיא קענסין עס אך טאן:

חֵיוְתָא דְּקִיטְרָא סָבִיר וְקִיבֵּל:

(בנ"א פ"ה) אים האנדלן ג.א ניט צו וויט
מינט באר. פֿאר קאפסט הוא ריך אונגליק דיין
טאר. ביטראכט וואול דז קיין קרעאר דער סריקט.
ווען אן איין כרין צום ארק טיקט:

טוּר תְּלַג. סַחֲרוֹנוּחֵי גְּלִידִין. כַּלְבּוּהִי לָא נַבְחִין: טוֹחֲנוֹהִי לָא טַחֲנִין. טָבָא תְּרֵי מִתְּלַת אֵבֹלא אֲבִידְנָא. בְּחִישְׁנָא:

(סבת פ' כ"ג) אין דער עלטר ווערט דער
קאפ וויס. אונ' בארט אונ' גרענין גרייז: ער רעט
דער מאן ון קאן אין ניט פֿר טטין. אך וועלין ניאר
מאלין ריאלין. דיא צוייא פֿיס וועלין אך ניאר קלעקן
ער מוז האבן איין שטייאר סטעקין. ער גיט סטעץ
בוקריג מריין. אליט זולט ער וואז דוא ניט איז
זיין:

חֲבַל עַל מָאן דְּלֵית לֵיהּ דַּרְתָּא. וְתַרְעָא לְדַרְתֵּיהּ עָבִיד:

(יומא פ"ג) ווען סון איינר איסט האול
גילארנט. אוני איז ניט אן גאטס פֿארכט גיווארינט
זיינס לערנין מוז צו אכטין ניט. מרדכה ער מאכט
זיין זך ב.ז דער מיט. עס איז גלייך אלז צייאט ער
דאז דאס היכטן אויך. אונ' אלס וועלט ער מאכין
איין טיר אונ' האט קיין פֿאר הוף:

חַבְרָךְ קָרְיֵיךְ הַמְרָא אוּכְפָּא לְגַבָּךְ

לגנך מוט:

(פ' החובל) הייסט דיך דיין חבר איין אזל ניט לאז ריכס פֿר דר יזן פֿאסט. אודר נעמט ניט פֿר איין לאסט. נעם ליג אויך דיר דען זאטל אודר באטט. דען עז איז פֿיל בעסר דהאוטיקייט. אלז גיקריגט:

בלבא בלא מאתיה · שבע שנין דלא נובח:

טוא איינם פֿרעמדין הונט ווינ דוא ווילסט. עס גיט חין לאנגי צייט אי ער רעכֿט בילט. אבל ווען איינר איז ניט וואז ער זיין זאל. זא טוט ער זיין זאכֿין ניט ברעכֿט וואל. ווינ מן זאגט דיא איינ גילט נטרגין זא גוט. אלס אן דעם אורט דא מן זיא שלאגין טוט:

כפא דחק נגרא · בגוירת נשרוף חרדלא:

(עירובין פ"ו) עס פֿעלט ניט" אם איין האר. דיא אלטין ספריך ווערטיר פֿר וואר. דען דער לעפֿיל מאכר אופֿט מיט זיינם אייגין לעפֿיל אופֿט דז מויל פֿר ברענט. אונ' מענכר פֿר מיינט איינן אנדרן צו טענרן אונ' איז זעלבסט גישענט. דען עס גשיכט אופֿט דען זעלבסט נאז גישיירין. דז זיך איין רוט איבר זין אייגן תחת סניירן. גלייך אלז איין טווערט מאכיר דען אנדרין דער מיט אום צו ברענגן אונ' ווערד אופֿט זעלבסט דער לסטאכין מיט זיינר אייגיני גימאכטי קלינגין:

חלבנה בהדי בוסמא אמירא:

טייבלס קוט האט אן מיט אנדרי בשמים טאן צום קטורת נעמין. דאז לערינט אונז דז מיר זיך ניט דרפֿן שעמן. מיט אנדרי (פושעי ישראל) מיט (מנין) צו אורין. סדרכה תשי"ת

טוט איינר דיא זעלביגי תפֿלה אר הערן:

חכמה מפוארה בכלי מבוער

(נדרים פ"ו) אן פֿיור אפֿט ביא איינם צו ריטן מאן. דז ער פֿיל חכמה קאן. ווינ אן אפֿט פֿינט אין איינם ביין פֿט פֿיל גוטן וויין. אונ' אין איין גרובן זאק טוט אן געלט אונ' גוט דריין:

אמר רב לאיבו בריה · טרחי בך בשמעתתא ולאו איסתייעא מילתא · תא אגמרך מילי דעלמא · דזביא זבינא ארחלא אכרעך זבינך זבין: כל מילא זבין ותחרט בר מחמרא · שדי בכיסה ופתח שקר קבא מארעא ולא כורא מאיגרא · תמרי בחלוזק לבי סודנא רהיט:

רב זאגט צו זיינם זון: וכו'

דזבינא זבינא:

ווילסטו טחורה קאפֿין. ניט גישווינד זאלסטו לאפֿין. אל דייני זאכין גימאך טוא. ניט וויט דיך אלס העטסטו לוסט דער צו:

אדחלא אסרעך וכולי

ניט לנג זאלסטו זיין בידאכט. זו פֿר קאפֿין דיא טחורה דיא דוא האסט גיבראכט. וויל נאך דער סטויב אויף דען פֿוס לנגט קא גיב זיא חין. נעם אן איין

איין קליינן גיווין : אונ' שלאג דאז געלט ווידר אום·
צו קאפֿין אנדרי סחורה דרום· דען פֿיל קאף לייט
פֿר דערבין · דאז זיא ניט קענין צייטליך איין וועק
געבן · זיא וועלין אלז אויף דען היטרסטן שפעניג
אויז מערקין · אופֿט טוט אין דער אלך אין דיא
הנט דער שטיקן :

כַּר מִירֵי זַבִּין כּוּלוּ :

דיין וויין לאז ניט לאנג ליגן · וואז דוא דראן געווינסט
זאלסטו דיך לאזן בניגן · ווען ער שון דער נאך
שלאגט אויף · זא האב דוא קיין רייאן דרויף : וויא
דאז שפריך ווארט זאגט ווילטו לאנג איין קאף מאן
זיין · זא הנדיל ניט מיט הערונג דאס אודר וויין ·
דיא הערונג ווערדין שטינקן · אונ' דיא דאס היכקן ·
אונ' דאז פאס שפרינגט דער בודים אויז · זא לאפט
דער קאף מאן צום טאר הנויז :

שָׁדִי בְּכִיסָךְ וְכוּלוּ :

האב דיין פֿר שטנד · אי דוא דיין סחורה גיבסט
פֿון הענד · ליך פֿאר דאז געלט · דר נאך גיב איס
דיא סחורה וויא זיא אים געפֿעלט · געלט אין דער
הענד מאכט דען קאף · אונ' בישט געוויז אז ער
דיר ניט ענט לאף :

קַבָּא מֵאַרְעָא וכולו :

עס איז בעסר איין שפענונג געוואונן אין דער
נאהנט · אלס צו ציהן אין דיא ווייטי לאנד · איין
הלר געוואונין אן גרוסי מיהן · איז בעסר אלז צעהן
איבר (ים) אונ' לאנד צו ציהן :

תַּמְרֵי בַּחֲלוּזָךְ וכולו :

מיט דעם אוטר גיבט ער צו פֿר שטין · דאז אלי
סחורות דיא בלד כליה גין · זאלסטו דיך ניט זוימן
צו פֿר קויפֿן · אודר דוא מוסט צו פֿליטתיכו לאפֿן ·
דעז גלייכין איין סחורה דיא גוט צו עסין איסט · אל
טאג דיר דער פֿון גיברכט · דיא מטרתם עסין
דען גיווין · אך גיט פֿיל אים פֿר זולין הין · דען
מענכֿר טוט זיך אפֿט צו איינם קאף מאן מאכין ·
נאר דיין **סחורה** צו פֿר זולין · ווען ער זיא גיזוגן

פֿר זולכי האט · דא זאגט ער דען מיט שפוט · וויא
זיא אים ניט געפֿעלן · אונ' ער זעלבי בייני סחורה
ניט האבן וועל · אודר פֿיט וונשט אנדרי אויז ריד ·
דאז ער אום גיקאפֿט דר פֿון גיט :

טַב לְמֵיתַב טַן דּוּ מִלֵּיתוּב אַרְמְלָא : (כתובות ס"א)

דאז שפריך ווארט דיא רעדט ווארהייט שרייבט ·
דז דא איז בעסר איינר פֿרויאן איר מאן בלייבט ·
אעדר צו זיצן איין אלמנה · ווען זיא שון דער מאן העט
גיהלטין וויא איין זונה · דעס גלייכן וואול דעם מאן ·
דער בייא זיינם ערשטן וייב בלייבן קאן · דען דיא
ערשט בלייבט דיא בעשט דאך · וויא מן זאגט דאז
בעשט קומט זעלטין הרנאך · אונ' מענכר פֿר מיינט
צו פֿר בעסרין אונ' נעלט דעם פֿלעק נעבן דאז לאך ·
וויא אונזרי חכמים זאגן דברים נכוחים וישרים.
לכל יש חליפין חוץ מאשת נעורים :
מיינט אלי שאדין זיין צו איבר ווינדן · אן דז ערשטי
וייב גלייכן ווידר צו פֿינדן :

טוֹבָתָן שֶׁל רְשָׁעִים רָעָה הִיא :

ווילסטו איבר הובן זיין גרוס אנגשט אונ' מיא · זא
האב מיט קיינם בייוויכט צו שיקן ניא · דען זייני
טובות ניא זא וואול אם גיט · דאז דירס לשוף ביז
דרויס אנטשטיט :

טָבָא חֲדָא פִּלְפְּלָא חֲרִיפְתָּא מִמְּלוֹא צַנָּא דְקָרָא :

(חגיגה ס"א) עס איז בעסר איין איינציג
קערנלין שארפֿר פֿפֿעפֿר · ווערד זיטי קערבין קערב
פֿול אונ' שעפֿיר · דאז משל ביטייט דאז דער שרף
ניניג מאן איז בעסר אל לייט · ווערד טויזנט אנדרי
איין פֿעלטיגי גימייני לייט · דען דער חלק מיט זיינן
גוטי זינן · מאג ער אלייט געלט אונ' גוט גיווינן ·
דער קיגן ווילס דעם איין פֿעלטיגן מענשין אלייט
אנטרינן · אך איסט דען חלק גוט צו העלפֿן איין
אונ' דיא גאנץ וועלט · דער נאר בלייבט אבר

שטין

שטין וויא אן איין טטעלט :

טוּבְיָא דְשָׁמַע וְאַדִּישׁ חֲלִפוּחַ בִּשְׁתִּקָתוֹ מֵאָה: (סנהדרין פ"א)

עס איז גוט שווייגן אונ׳ ליידין׳ אונ׳ אין קריג בלר אב צו שנייראן׳ דען ווען אייכר היין לאסט פֿארין אין זיינם צארן׳ דער גיווינט דאז ער אייגש ער האט פֿר לארן :

טַב לְבִישׁ לָא תַעֲבִיד • וּבִישׁ לָא מָטָא לָךְ :

טוא קיינם בּיזן קיין גוט׳ זא בּישטו פֿר שאדן ביהוט׳ ווילטו דיך פֿר שאדין בּיוואריןֿ׳ זא זייא און פֿר ווארן׳ מיט רשעים אונ׳ נארן :

טוֹב שֶׁבְּטַבָּחִים שׁוּתָפוֹ שֶׁל עֲמָלֵק : (קידושין פ"ד)

דיא קצבים גינן שטעץ אין בלוט׳ דרום נאך חריגה שטיט איר מוט׳ אך פֿון וועגן פֿר לושט זיינס גוט׳ ער נאך איין איבריגט טוט׳ אונ׳ צו לייטן איין (טרפֿא) אודר ווכשט טריפֿות אבריבט׳ דרום ער חבר פֿון עמלק בלייבט :

טוֹב שֶׁבָּרוֹפְאִים לְגֵיהִנָּם :

(קידושין פ"ח) אין גיוויין דיא רופֿאים טונן גרושן פֿעל׳ דיא זיא ברענגין אין דיא העל׳ אך איין טייל לאזין זיך דיא חולאים געדן אנטרינן׳ ווא זיא ניט ווישן געלט צו גיווינן׳ קיינם ארמין טונן זיא גערן חעלפֿין׳ אונ׳ זאלט עס אין לייב אונ׳ לעבן אן טרעפֿין׳ דרום אן וויניג רופֿאים פֿינד׳ דיא אירס געלט יחשן אירם קינד׳ דאז איז זעלטין גיפֿעלט אונ׳ גוויס וואר׳ האב אכטונג דרויף עס פֿעלט ניט אום איין האר :

טָבָא חֲדָא צִיפָּרָא בְּפִיתָא • מִן מֵאָה פַרְחִין :

עס איז בעסר איין פֿוגיל אין דער האנד׳ אלז ליחן אום פֿליהן אויף דעם לאנד׳ דאז שפריך ווארט איז אלז ליט איין ווארט גיבליבן׳ האוחז שטיט גרוב גישריבן:

טוּבְיָא חָטָה וְזִינְגוּד מַנְגִּיד :

טוביא איינבייא דער זונה גילעגין׳ אונ׳ זינדיג האט אן מלקות גישלאגין׳ דרום האט אין ראט אונגליק גיטראפֿין׳ וויל ער האט טוביא דעם שם רע אויף גיווארפֿין׳ דען עס איז קיינר בגלייבט לו זאגן ערות אויף זעלכי זאכין אלייגט׳ ווען ערס טון (לפֿם אלוה) האט פֿר אייגט :

כַּלְבָּא בִישָׁא דְדָמִיךְ לָא תְתְעִיר

קיין בייזן שלעפֿריגין הונט ניט דוא זאלשט וועקן׳ פֿר בארגינש איבל ניט דוא זאלשט אויף העקין:

טוֹבֵל וְהַשֶּׁרֶץ בְּיָדוֹ תוֹלָדָה • וְאַהֲבָה שֶׁאֵינָהּ מִלֵּב עוֹרָה • וּבְלֹא כַוָּנָה תְפִלָּה • הַשָּׂטָן יְמַצְּאֵם לַעֲלִילָה :

טוקן אן רייאן׳ ליבן אן טרייאן׳ בעטין און אן דאכט׳ דיזו דרייא האט דער שטן דער דאכט :

טוֹבָא דְנַפְחָא מְדַבַּר נַפְחָא :

(חלק) דאז ווארט לאז דיר בייא אלי מלאכות גיזאגט זיין׳ עס איז בעסר צו לונן איין שמיד אלז איינם שאירליין׳ ווען דוא טון עטוויס לון אויז גיבשט׳ דא מישט עז גימאכט לפֿתות וויא דוא עז ליבשט:

❦ אוֹרַת הו״ד ❦

יוֹם רִאשׁוֹן אוֹרֵחַ׳ יוֹם שֵׁנִי טוֹרֵחַ׳ יוֹם שְׁלִישִׁי סוֹרֵחַ׳ יוֹם רְבִיעִי חַיָּה בוֹרֵחַ׳ יוֹם חֲמִישִׁי

וְאָמְרוּ עָלֶה קָרֵחַ · יוֹם שִׁשִּׁי כָּל עוֹלָם מַר צוֹרֵחַ ׃

דען ערשטן
טאג איין גאשט · דען אנדרן טאג איין לאשט · דען
דריטן שטינקט ער פֿאשט · דען פֿירטן ער ראשט ·
אונ׳ מאך דיך אם פֿינפֿטן איין וועק · דען מיר
מאן זיכט דיך און איבר עק · דען זעקשטן טאג כלל
ניט דער ווערטין ט׳א · דען (כל עולם) רעכנט דירש
פֿר איין און תרבות לו ׃

יוֹתֵר מַה שֶּׁהָעֵגֶל רוֹצֶה לִינֹק · הַפָּרָה רוֹצָה לְהָנִיק ׃

דאז קאלב האט ניאר לו זויגן זא פֿיל לושט · נאך פֿיל
ליבר גירייכט אים דיא מוטר איר ברושט · דא מיט
ביטראכט וואז נטיארליכי פֿריינדשאפֿט טוט ׃

יְהִי מוֹרָא רַבָּךְ כְּמוֹרָא שָׁמַיִם ׃

דיין רבי זאלשטו ערין אונ׳ פֿארכטין · גלייך אלש
גאט יתברך אזרט זאלשטו זייני ווארט אכטין ·
דען זיין ליכט שטראלט אונ׳ לוכט דיר גיבט דיא
איביג זעליג פֿרוכט · ביים לעבין אונ׳ שטערבין ·
דארך אין טושטו דיא געטליך גינאד ערווארבין ׃

יְהִי כְבוֹד חֲבֵירָךְ חָבִיב עָלֶיךָ כְּשֶׁלָּךְ · יְהִי מָמוֹן חֲבֵירְךָ חָבִיב עָלֶיךָ כְּשֶׁלָּךְ ׃

האלט דיינש נעכשטין גיזעלין גוט · אלש דיין
אייגינשט אין הוט · נאך איינם טוכן דיא חכמים ז״ל
זאגין · היין גיזעלין כבוד זאלשטו אליש דין אייגין
כבוד האבן פֿר אגין ׃

יָאָה עֲנִיּוּתָא לְיִשְׂרָאֵל כְּוַרְדָּא סוּמְקָא לְסוּסְיָא חִיוָּרָא ׃

(חגיגה ט׳ ב) איינם רוטן פֿערד
שטיט וואול איין ווייסן שטריך · אלזו שטיט וואול
איינם יהודי דאז ער לעבט ארמיטליך · אונ׳ האט
ער געלט אונ׳ גוט · דאז זאל ער זיך ניט ווייזן לו
טרייבן איבר מוט · זונדר האלט ערש פֿר בארגין
אונ׳ פֿאר שטעקט · דאז מאן עש ניט ביים איש
שמעקט · דען וויל מיר אין גלות זיין · זא גיבט
מירר העלר איין גרושן שין · דער גילרן דער ביים
איינם יהודי ווערט גיזעהן · שייני פֿאר אנדרי
לעהן · פֿון וועגן דיא (שנאה וקנאה) לעב איטלכר
קארג · האשטו פֿיל דא פֿר בארג ׃

יִתְרַפְּאוּ הַפְּצָעִים · וְלֹא הַדְּבָרִים הָרָעִים ׃

און רישטונג אונ׳ דערנר לו באדין · אישט פֿיל לייכטיר
לו היילן דען שמרץ · ווערד מיט פֿאלשי לונגן זיין
בזארין ׃

יָשָׁר לְבַב וְאִישׁ תַּהְפּוּכִים · לֹא יִתְחַבְּרוּ שְׁנֵי הַפּוּכִים ׃

קיין שטאנרהאפֿט רעדליך מאן מיט איינם וואנק ל
מוטיגן זיך ניט גיזעלין לאז · דען לוויא היפוכים
סיקן זיך איביג ניט וואל ׃

יִקְנֶה אֱנוֹשׁ רַע בְּהוֹנוֹ · וְאוֹהֲבִים בְּמֶתֶק לְשׁוֹנוֹ ׃

גיזעלין קאן מאן קויפֿין דורך גוט · אונ׳ פֿריינד
דארך ליפליכן גישפרעך אונ׳ פֿריינדליכן מוט ׃

יֵשׁ אִישׁ בִּפְתִיוּרַת יַחֲפוֹץ · וּמִמַּעֲלוֹת מְעוּלוֹרַת יַבְרִיחַ · בִּזְבוּב מִבְּשַׂר בָּרִיא יִקְפּוֹץ · עַל בְּשַׂר מַסְרִיחַ ׃

אן פֿינר פֿיל לייט דיא לו נרחייט אונ׳ בינז אירות

איין וואל גיפֿאלין האן · אונ׳ אלי גוטי טוגינט אונ׳ מידות לאזין זיא שטאן · מיט אלי אירי זאכין · זיך דיא פֿליגן פֿר גלייכן · פֿון דאז פֿול שטינקריג פֿלייש וועלין זיא ניט ווייכין · אונ׳ דאז גיזונד פֿריש פֿלייש טוגן זיא טייכין :

יְקָרָא דְשַׁכְבֵי הֶסְפֵּדָא :

דיא טוטין צו ביקלאגין זער · איסט אין איין גרושי ער · דאך דיר ניט אין אלז דיא ווארהייט איסט · דאמיט דוא ניט (עובר עבירה) בישט · דען (מת) גיטשלט קיין כבוד דר מיט · ווען מן אים נאך זאגט שבח דער דא איזט ניט :

יוֹשְׁבֵי כְפָרִים · יוֹשְׁבֵי קְבָרִים · גִבֹּרִים : כִּבְהֵמָה הֵמָּה : נָשִׁים בְּנוּרִת · כַּחֲמוֹרִים : כִּיחֲמוּרִים : בָּנִים · אֲנָשִׁים · בַּחֲזִירִים : חֲסִידִים · מוּסַר כָּשֵׁר אָסוּר וַחֲתֵרִים :

דיא איך (ישובים) אונ׳ אויך דער פֿר זיין גאנצן גיזעגט · אלז ווען ער בייא דען טוטן אויך דען גראב זאס · זיא זעהן ניט פֿיל גוטש פֿר זיך · דרום זאגין אונזרי חכמים אירי טעכטר זיין גלייך אלז דאס פֿיך · אירי זין גינן אונצוכט גאנץ פֿרייא · און גילוגן אלס דיא ווילדי זייא · פֿון יורישקייט וויסן זי א ווינציג צו זאגין · איין גאנצן טאג טונן זיא זיך מיט דעם (כותים) שלאגין · ווען זיא דער נאך אין קהילות קומן אונטליכש ריכג ביוונדר · איסט איבן (קריט) אונ׳ (ברכו) איין זעער וואונדר · גלייך אלז וויא דיא אנדרן נארין טונין זיא פֿר גאסין · אונ׳ שטינן אין דיא שול מיט דעם מויל אפֿין · ער ווייס ניט וועריר איין נאך אויז : און נארט זיא צו דער טירן אנויז : אך דיא ווייבר קאנן ניט טאן אירי

זאכין רעכט · עס גיט צו וויא גאט וויל גיזוגין שלעכט · ווען עז קומט אן (שבת ויום טובים) זא זיין אירי (שלי וות כותיות) אירי נעשטי קרובים · ווען איר אונשט דיא וויל לאנג · אין דאז איר טמלירן גנג · מיט (כשר איסור והותר) ·· גיט אלט זעלצום דאז וועטר · זאלט איך רידן לנג דער פֿון · זא איך וויס גיוויס קליינן דאנק צו חן · דרום לאז אילש בלייבן וויא עס איז · מיטלכר פֿר אויגן זילט · דז מיט פֿר גרייך אונ׳ פֿר ריך מיך נילט · אונ׳ זאג בקיצר איין אידר דער אין איינר קהילה זילט · מאג חסידות זאגן דאנק · ער זייא גלייך גיזונר אודר קראנק · ער האב צו עסין ווינג אודר פֿיל · אונ׳ גיא עז אים וויא הש״ית ויל · זא איז זיין לעבן טויזנט מאל אזו גוט · אלז איין גרושר עושר דער אויך דעם ישוב זילן טוט · דען ער האט ניא קיין פֿריליכי צייט אודר גוט לעבן · אונ׳ חעט אים הש״ית נאך זא פֿיל גוטש געבן · עז זייא וויא אים זייא · איז עז אן (שבת ויום טוב) · זא איסט אים וויא (על חרוב) · דאז ער זיך פֿינר גאנץ אליינש : קיין חבר דער מט גוט אודר בייז מיט אים מיינט · דאך דער קיגן ווידר רום : זין זיא אין דעם פֿרום · דאז זיא זיך ניט פֿר זירן · מיט (רכילות ולילנות) מיא און אין דיא קהילות טוט פֿירן · דאז זיא זיך חברותות ווייט אויך דער גאסין שטעלין · וויא דיא (כלבים מיטליכן עובר ושב) און בעלין · איר גיטפעט טרייבן זיא אויז דער גנץ וועלט · איין (מרר זאגט) וואז אים גיפֿעלט · דער נאך איין (דבר רופֿי) קאן ברענגן אויך דיא באן · דער מיינט וואול גיטאן האבן דראן · דיא לייט פֿריליך צו מאכין · אונ׳ געבין צו לאכין · אין דיא לייט צו פֿר טרייבן · דאז אנדרי בחרפה בלייבן · אוב דאז וואול גיטאן זייא · ניט גוט דאז ערט דירט פֿר לייא · מיט גרוסר דוא :

יֵשׁ שׁוֹאֵל בִּשְׁלוֹמְךָ · וְכוֹאֵב בְּטוֹבָתְךָ · וּבַאֲשֶׁר לֹא אֵדַע

דַּעְתּוֹ וּמַחְשַׁבְתּוֹ · אֶשְׂמַח בְּרָעָתוֹ וְאָגִיל בְּשִׁפְלָתוֹ :

וועלט גאט דז איך וויסן זאלט : פֿר וועם איך מיך היטן זאלט · עס פֿרעגט אפֿט מענכר וויא עס מיר גיא · דז מירס וואל גיט דרוא טוטס מיך מיא· דרום וויל איך ניט וויס וויא ערס מיינט · דז פֿרייא מיך מיכֿס ווען ער ווייניט :

יַנְקוּתָא כְּלִילָא דְּוַרְדָּא · שַׁפַּתָּא כְּלִילָא דְּחִילְפָא :

דיא יוגינט גלייכט זיך אייכם טינן ליכֿליכן קרנץ · אין דער עלטיר איז אלי פֿרייד פֿר לאסין גאנץ · דיא עלטיר גלייכט זיך איין קראנץ גימאכט אויז דערנירי· אן מאכט מיך דיא מיגלש תערניר :

יוד קַרְתָּא סָּא חֲזֵינָא הָכִי :

דען האלט איך פֿר סטינדיג ניכט · דער איין יור פֿר איין סטאט אן זיכט · אטן זא פֿיל דיין מויגן זיהן גלאב ניט אין · ניט לאט דיר און מיגליכי זכין געבן צו פֿר סטין · דאז ספריך ווארט בלייבט ניט און גילוגין · דער לייכטליך גלויבט · ווערד לייכטליך ביטרוגין :

יִבַּם יוֹסֵי אֶת יוֹסֵי :

(גיטין פ"ג) לאז זיך ביז אן ביזן רייכן · איין ביז ווערט וואל דאז אנדר פֿר טרייבן · מאך דיך ניט הר צו פֿיר איין מאן · צו הענגין דען קאלין דיא סעלן אן · דרוא ווערסט דיר זוכטט זעלבסט איין צו חיים באר היילין · מיט בייזן מיז זיך ביז צו רייבן :

יָבֹא בַּעַר הַכֶּרֶם וִיכַלֶּה קוֹצָיו : (בב"א פ"ו)

זעלביר טרוסך זאלסטו ניט זין · מיט מיטליכן בובין צו ליגן מיין · האב מיט בייזן דיין גימאך : ביפֿעל הקב"ה דיא זאך · ער פֿר לאסט ניט דיא פֿרומן · ער ווערט וואל זעלבסט דאז מן קרויט פֿון זיינם גארטן אויז רויאן · וויא מן מויך טייטס ספריכט · הסי"ת ריכט · ווענס ניאנט ריכט :

יְצִיבָא בְּאַרְעָא · וְגִיוֹרָא בִּשְׁמֵי שְׁמַיָּא :

(עירובין פ"ק) דאז סטיט ניט וואל : דאז דער גאסט דען הערן פֿר טרייבן זאל · ווא דען אין דער מילונדיגר וועלט מיטס גימיין אונ' ביקאנט· גיבט מן מיינם איין פֿינגיר זא וויל ער דיא גאנץ האנד · לאסט מן איינן פֿר מין גאסט איין · איבר צוויא טאג וויל ער גנץ הויז וירט זיין :

אות הכף

כֵּיוָן שֶׁצָּרִיךְ אָדָם לַבְּרִיּוֹת מִשְׁתַּנֶּה פָּנָיו כִּכְרוּם :

אלז איין פֿוגיל דער דא האט פֿיל פֿארבין · אלזו איין מענש ווען ער וויל וואז פֿון דעם אנדרן האבן · אלזו פֿר ענדרט אונ' אנטפֿארבט זיך זיין גיזיכט · כון בידענק וויא וואל דעם מענשן בשיכט · דער מוינז דעם אנדרן בידרף · וויא עס איז איין ביטר עטין אונ' טארף :

כָּל מַאי דְּעָבִיד רַחֲמָנָא לְטַב עָבִיד :

(ברכות פ"ח) דער מענש זאל גיווארנט זיין צו זאגין · צו אלין זאכין וויא זיא זיך צו טראגין · גרוס אודר קליין ביז אודר גוט · דנעט הסי"ת אלס צום בעסטן טוט : דאז ספריך ווארט גידענק אונ' הלטס אין הויט · עס איז גיסט אזו ביז עס מיטט צו עטוואס גוט :

כָּל הַהַתְחָלוֹת קָשׁוֹת :

אין אלי מאלכות אם ערסטן · איז דאז אן היבן צום סווערסטן ·

שווערסטן. דען דאז אן היבן איז איין הלבין טאל. פֿון דען מלאכות אל:

כָּל מַה שֶׁיֹּאמַר בַּעַל הַבִּירָה עֲשֵׂה חוּץ מִצֵּא:

(עירובין) טוא אלז וואז דיין בעל הבית הייסט. אונ׳ ווען ער דיך איין נבות פניס ווייסט: אונ׳ ספרעכט זא זאלסט איס אויז דען הויז גין. זא איסט ער דיין בעל הבית ניט אין:

כָּל הַמְרִי עַיִן לוֹ: לֹא בִמְהֵרָה מְטִיבִין לוֹ

(בב״ק ארובה׳ בילח׳ פ׳ הטותפין)

ווען איינס זייני הינדרן היבן אן אייבל צו טטין: זא איז גוט זיינר מיטיג צו גין. אונ׳ דיך מיט איס ניט בישעפֿט. מיט חיתונים אודר אנדר גישעפֿט. דען ווען זיך דער פֿליס אול אויך איינקועלט. נעם דיר דאז מטל פֿון דער וועלט צויך. זא איינר פֿאלט זאגט דער אנדר ניאר אויך. דען דאז (גוגל) איז קיגליך׳ גיט איין ואל אנטר זא קוואט עס ניט זא בלד איבר זיך:

כַּפִּין עַנְיָא וְלָא יָדַע:

(מגילה פ״א) ווען דיר איין ארמיר קומט צו הויז. זא פֿר טעק אין ניט ווען ער סון פֿיל עסין אונ. דען דר ארים מענש ווייס צו קיינר פֿריסט. ווייא גרוס זיין הונגר איסט.

כַּלְבָּא בְּכַפְנֵיה גְּלִילֵיה מִבְלַע:

(פ׳ חתובל) דער הונט פֿר הונגר זיין אייגן דרעק איין שלינגט. ווען ער הונגר האט אונ׳ אנדרשט ניקסט צו פֿינר. דער פֿון לערנן דז דעם הונגריגן מענשן איטט אלז גוט. וואז גאר דען הונגר בייסן טוט:

כִּיס הַמָּלֵא: יַבְרִיא חוֹלֶה. יַשְׁמִין כָּחוּשׁ. יַחֲזִיק רָפוּא. אַךְ חֶסְרוֹנוֹ מַכָּה קָשָׁה. לֹא יוֹעִילֵנוּ חָכְמוֹת רוֹפֵא:

דער פֿול זעקיל מאכט דען קרנקין גיזונד. דיא שוואכין מאכט ער איין פֿעטטן גרונד. דער קיגן געלטס מאנגיל מיז איין טיטליכי וואונד. קיין ערץ קאן העלפֿין פֿר דיא פֿלים מאליג שטונד:

כַּד הֲוָה רְחִימְתִין עַזִּיזָא. אַפּוּתְיָא דְּסַפְסִירָא שְׁכִיבַן. הַשְׁתָּא פּוּתְיָא בַּר שִׁיתִּין גַּרְמִידָא לָא קָא סַגְיָא לַן:

אין דער יוגינט דא דיא ליב וואר גרוס צווישן איינם וייב אונ׳ מיר. אויך איינר שניר פֿון שווערט לאג איך מיט איר. איצונדרט אין דר עלטר דא דיא ליב איז כיאר אוו מטערג. איין בעט פֿון זעכציג איין איז אונז צו ענג. דאז מטל ביטייטלט אין אליך מעלטליכי זאכין: צאנגי ביים וואונג טוט אל דינג מיאווט מאכין:

כַּד הֲוֵינַן זוּטְרֵי לְגַבְרֵי. הַשְׁתָּא דְקַשִּׁישְׁנַן לְדַרְדְּקֵי:

אין דען יונגי יארן אלי מאנליכי פֿרייד אן פֿינר. אונ׳ איס עלטר ווערט אן ווידר צום קינד:

כָּל מַאי דְשַׁקְרָא מַכְנִיס. פִּתְחָא נִסְכָּא:

(במדרש ט״ע) וואז מן מיט מרעכט ביקומט: דיא מינרונג אלז אוועק נעמט. דען געלט אונ׳ מין דעכט גוואונן, בישטיט נו וויא פֿוטר אין

דער זון . ווייא ספריך ווארט זאגט פעלט נילט. ווייא אין עס אין דער פרוך טעגליך זילט . וואז אין איט פאלסהייט אונ' קרגהייט ער ווערבט. איין פרעאדר אלס בלד ווידר פר דערבט . לייכט פערטיג גיוואונן לייכט ווידר פר טאן . ווייא עס קומט זא גיט עס ווידרום דער פון. ווייא אן זאגט איבל גיוואונן. איבל אנטרינן.

כָּל הַחֲלוֹמוֹת הוֹלְכִים אַחַר הַפֶּה׃

רען מענס טרויאט גיוויס. נאך דען זיין עסין איז . היליג אדר קלט. אלזו איס חלום פאר פאלט. אך הענגט פיל דראן ווייא אין עז אוינם טוט בישיירן. צו גוט אדר צו ביז צו פרייד אדר צו ליידר :

כָּל רָגִיז רַעְיָא עַל עָנָא. עָבִיד לְהוֹ נְגִידָא סַמְיוּתָא׃

(בב"ק פ'סור שנגח) ווען דער הערט זיין צארין איבר זייני שאף וויל פאלענדרן . דא טוט ער דיזא לייט שאף פר בלענרן . דען ווען דאז זעלביג ניט רעכט גיט. זא קומן זיא אל צו גרויטי ניט . אטל. ווען הסי"ת וויל איין לאנר שטראפין: זא זעלט ער אין איין אונ נילוילי אונ' פר ווסין. זא בלד דער הייבט הער ניט רעכט פולייא אבר אורדנונג האלט . גאר לייכטליך דער גנץ הויפן צו גרונר פאלט :

כַּד מַשְׁלְמִם שַׁעֲרָא מִבַּדָּא . בְּקִיש וְאָתֵי תִּגְרָא בְּבֵיתָא ׃

זא בלד קיין ברוט איטט אים הויז . דא אין אך שלום אויז. דאז ווייב מורט אונ' גריינט . דאז הויז גיזיגר אונ' קינדר ווערן אירן פאטר פיינט. קריג אונ' תאדר אנגילט ניט דער בייא פר גאיס. דאז מערט ביי אים לסוף הויז חלטין איאוט איז . אלט דען האט אל גליק איין ענד . ווייא דעם הויז דז איין ווילג ברענט :

כְּשֵׁם שֶׁמְּבָרְכִין עַל הַטּוֹבָה כַּךְ מְבָרְכִין עַל הָרָעָה ׃

אזו וואול אז דאז גוטס אז אן אן נעמאן קאן. אלזו אויך דאז ביז אך זאל אן גאט יתברך לובן אידר מאן. דען הסי"ת אלז פון דעם מענטשין נולין ווענין טוט. ווייא אן זאגט עס איז ניקס אזו ביז עס איז צו עטוואס גוט :

כִּי תִרְאֶה אָח ׃ נִלְכַּד כְּפַח . מַהֵר הַמְצָא אֵיו פִּדְיוֹם הַצֵּל נַפְשׁוֹ מִפַּח מוֹקְשׁוֹ ׃ כִּי לֹא תֵדַע מַה יּוֹלַד יוֹם ׃

ווען דוא זיכשט איין ברודר איין יהודי אין באנר אדר אין טטריק. העלף אים גישווינר דיזא ערטט אויגן בליק. דען דוא ווייטט ניט ווייא דאז אונגליק זיך איבר יאלט שיקט :

כְּלִי שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ קוֹדֶשׁ. לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ חוֹל

איין פרויא דיזא דא האט גיהט איין ערליכן מאן . זאל זיך היטן אז זיא אים ניט דוט נאך זיין טוט שאנד אן. איין טלטלטרין אנדרין גרינגרין מאן צו נעמין. דאז זאל זיא זיך פר גאט אונ' דער וועלט שעאין. דען קינעלט אויך דען הערן זעלין . דא ווערד דיזו גלן וועלט בישוועלין:

כָּל הָרוֹדֵף אַחַר הַכָּבוֹד הַכָּבוֹד בּוֹרֵחַ מִמֶּנּוּ ׃

ווערכר נאך סררה אונ' כבוד יאגט. דער זעלביג גיוואייניגליך איין פעלין טלאגט. אונ' וואו ער נאך ער ריינגט. איס גערן איס לינגט. ווייא איך אפט גיהערט האב דער חוך שטייגט דער פלט חוך הראב:

כַּד רָגִיז אַבָּא עַל בְּרֵיהּ בִּפְרִיעַ אַשְׁכַּחִית חוּטְרֵיהּ:

ווען איין פֿאטר וויל שלאגין זיין קינד. גאר בלד ער איין רוטין גיפֿינד. דעס גלייכן ווען איין הער זיינם קנעכֿט ניט טראגט גונסט. איין עלילה צו פֿינדן איז איין גרינגי קונסט. אונ' ווען דר קנעכֿט נאך זא פֿרום ווער. ווען אן דען הונט אובל וויל דא האט ער געטין דיזא שווער.

כָּל מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם קְצוּבִין לוֹ מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה · חוּץ מֵהוֹצָאוֹת שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים · וְהוֹצָאוֹת בָּנָיו לְתַלְמוּד תּוֹרָה · וְיוֹמָא דְחַקָּזָה שֶׁאִם פּוֹחֵת פּוֹתְחִין לוֹ וְאִם מוֹסִיף מוֹסִיפִין לוֹ:

(.בילה פ"ב) וואז דער מענש פֿר נארונג האבן זאל דורך דען גנצין יאר. זעלט אים הק"בה אויך פֿון איינם (ראש השנה) צו אנדרן אויך גוויס אונ' פֿר וואר. אויט גנואין (על הרוב). וואז ער אויז גיבט צו שבת אונ' צו יום טוב. אונ' וואז ער זיינן קינדרן גיבט צו לערנן אויז. אונ' אן איינר אדר צויז. ווען ער דראן וואול לעבט אונ' רייכֿליך צערט. אונ' אן שבת יום טוב וואול ערט. השי"ת דער קיגן אים ביסערט. זא ער אבר אייט צו ספארן אונ' צו קארגין. טוט ער אים זעלבסט צו ערגין. וויא אונזרי חכֿמים ז"ל האבן גישפראכֿין. פֿון השי' ווערדין אים זייני שפיינ אם גיבראכֿין. דרום איסט ניט בעסר אן זעלכֿי היילגי טעגין. זאל זיך דער מענש מיט תענוגים וואול פֿפֿלעגין. אונ' דען ביטחון צו השי"ת האב. ער לאט דיר ניט גין געלט אב: זא מלבד צו

זיין אלי סטונד. וויא דוא בישט גיוועזין גיוואנט אז אונזרי חכֿמים זאגן דרזן זייא. דיך

בּוֹטֵחַ בְּנֵי דַוִי עָלַי וְקַדְּשׁוּ קְדוּשַׁת הַיּוֹם: וְהַאֲמִינוּ בִּי וַאֲנִי פּוֹרֵעַ:

דאז מיינט הק"בה פֿר טרויט אונס גוויס. וועלכֿיר זיין שבת ויו"ם טוב מלבד איז. ווען ער טון געלט דער צו מכטלענט. וויא אין זיין מלאך גיווינט. זא ווערט ערש פֿון השי"ת ווידר האבן. דאז זאל ער טון השי"ת טרויאן אונ' גלאובין

פּוּנְדְּתָא עֲקַרְתָּה: בְּמַאוּפְּרַע לוֹ:

(פרק הספינה) ער זאל ניט ספֿאטין דר איין אויגיכֿט. דעם דער גאר ניקס גזיכֿט. דען ער איז אך הלב בליגד. ניאנץ איז פֿר זיכֿרט ליט פֿאר זיינם ענד הונגר אונ' גריגד. ער זאל איינר ניט זאגן הארום וויל איך דעם כבוד אן טאן. ווייל איך פֿון אים כט ווירדנק קאן האן. אונ' ער איטט איר ניט גוט צו לאזין. גירענק מענש רז השי"ת וויים פֿאר אנדרי אלין. וויא עז דיר האוט נאך פֿר דיינם ענד צו גין. וועלכֿר נאך ווערט האבן אדר לאון אין וויא איר דאז מאל אין (ספר שופטים) זיהן. וואז (אבנן) מיט מנוח איז גיטעהן. דער אבנון האט גיהט זעלליג חתנות אונ' פֿרייד. אונ' האט מנוח ניא ניט גיפֿרייד. דען ער האט גראכֿט ער איז ניט גוט. דז ערט אירש ווירדום לאזין טוט. ווייל ער ניט האט קינד. אן דעם האט זיך אבֿבן פֿר זינד. דז אים אלי זייני קינדר שטארבן. אונ' מנוח טעט איין פֿיינן זון האבן. (שמשון הגבור) וואר ער גינאר. וויט וואול מידר מאן איז ער ביקאנט:

כָּל מוּם רָע

דער מאנגיל העפֿטיג גיבארין ווערט. דער איז גוויט ביזר אורט. מן זאל זיך זיינר אנטשלאגין וויא אונ' עאז אן קאן. וויא אן דען זאגט היט דיך פֿר איינם גיצייכֿינטן מאן. דען השי"ת ליגט אים

דרום דען טיאן זאן . דז מן אין זאל קענן דרמן :

כָּל שֶׁאֵינוֹ מְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת אֵין מְרַחֲמִין עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם :

(שבת פרק כ"ד) דער דיא לייט ניט אלט : גאר אליין פר זיך זעלבשט טרעלט : גלייך אין זעלכר גישטלט אוכ' מאשין. ווערט ער פון גאט גימעסין. דען דר דא ליבט. דר ווערט גליבט דער דא גיבט. ניט פון מאנגיל שטערבט. דען דער דא דער ברמט. דער ווידרום בעדים חערליקייט דער ווארבט : דרום ער זעלטין פר ארמט אדר הונגר שטערבט :

כָּל אֶחָד וְאֶחָד יָפֶה לוֹ הַקָּבָ"ה אוּמָנָתוֹ בְּפָנָיו: וְאֵין לְךָ אוּמָנוּת שֶׁעוֹבֶרֶת מִן הָעוֹלָם :

(פ' כילר מברכין י' יוחנן) איינם איטלכם גיפלט זיין חנטוורק וואול. דרום מך ניאן קיין (בעל מלאכה) פר שמעהן זאל. דען עז איז קיין אומנות אזו קליין עס איז לו עטוויס גוט. אפילו איין מוסב פעגיר פון גיטן טוט. מן נילט דיא געטלילי ברכות. אן דען בעלי מלאכות. דז אייכר הוט לוט לו דען חנטוורק דער אנדר לו ייענם . דא דורך פון אליר לייא אורט. אומנות אין עולם גיפונדר ווערט. מיט דעם קאן כון דיא וועלט בישטן. אוכ' השי"ת האט אלז לום בעסטין גיטאן:

כְּשׁוּרָה בְּמָתָה בְּזוּזָא. וּכְשׁוּרָא בְּדַבְרָא בְּזוּזָא :

(בב"ק פ"א) האלז לו בויאן גילט אל לייט

זיין געלט. זא פיל אין דער שטאט. אליש אויך דעם פעלד .. אסן אן עסט אוונטום ברוט אין דער וועלט. דרום ווען דיר איין אורט ניט גיפאלט . זא ליך אן איין אנדר אורט . עז גילט דיר זא פיל דא אלז דארט :

כָּל הַדּוֹחֵק אֶת הַשָּׁעָה . הַשָּׁעָה דוֹחַקְתּוֹ. וְכָל הַנִּדְחֶה מִפְּנֵי הַשָּׁעָה . הַשָּׁעָה עוֹמֶדֶת לוֹ :

(פיק הרואה) דער זיין מזל וויל דריגנויש גיוואלט. דער זעלביג געדין לו גרונדר פאלט . דען איין טררה אדר כבוד דיא דיר איסט פון גוט ביטערט. קיין דינג אויך דך וועלט דיר אב ווערט אר ווארט נאר דיא לייט אוכ' גיביר . עס קומט זעלבסט פר דיא טיר. ניט לויך קיגן אים אודר איין : עס קומט גיוויס לוין זייכר וויין:

כִּי מַחִית לְיַנּוּקָא . לָא תִּמְחֵי לֵיהּ אֶלָּא בְּעַרְקְתָא דְמְסָנָא . דְקָרֵי קָרֵי . דְלָא קָרֵי לֶהֱוֵי צַוְותָא לְחַבְרֵיהּ :

דער מיט קינדר אונטר זעקט יארן לערינט . זאל זיין וואול גיווארנט. דז ער זיא ניט לו זער איביט . אדר לו גרושי מכות גיבט. ער אך ניט לו פיל לירנן אדר לאכין. נייארט מורא זאל ער אין מאכין. ווערט עס ניט לו לערנן ביגערין. לאז עס זילן אוכ' לאז זייני חברים לו הערן . דז ער זיך זעלבשט לבסוף ווערט לו הצרלן נעמן. אוכ' זיך ניט וועלין לאזן פון זייני חבירים פר שעמן. אבר ווען עס איסט זעקס יאר אלט. זא חלטש לו לערנן מיט גנלר גיוואלט. מיט שטרייך אוכ' אנדרי הרפות הלט עס דער לו . שטראוף עז איין אלז ווימ איין אנדרי קומ . אלש

ווימ

ווי עס אונזרי חכמים זאגן אין דער גמרא:

מִבַּר שִׁית וְאֵילָךְ סַפִּי לֵיהּ כְּתוֹרָא :

דאז מיינט ווי מן פלעקט איין אוקסין . אזו זאל
מן נימ ניט לאזין. פיטרין איין קינד פון זעקס יארן.
שטעלן ליג אים אין הארין. דז ער לערנט אונ׳ פרום
זייא. וואז ניט שלאג דרויף פרייא. האב קיין זארג
איין איטליכר שטייך וואול שטיט . אונ׳ אין קיינר
פר לארן אלט דער נעבין אב גיט:

כָּל יְמֵי עָנִי רָעִים זֶה אִיסְטְנוּם וְרַחְמָנִי :

(ב״ב פ״ט) דער האט ניא קיין גוטי פעה
ניט גוויס. ווען ער זו איין גרויסר אפונק איז. אונ׳
וואו אים איין דינר ניט גיפאלט. דא גיט אים איבר
דיא גאל: אונ׳ פר איטליכז טיבוס טוט אים אייאוס
ווערין. דז זיך זיין הערץ אים לייב טוט פר קערן:

כָּל הַפּוֹסֵל בְּמוּמוֹ קָא פָּסִיל :

(קדושין פ״ד) מענכר וויל שענדן אידר אן
איין זאכן דיא אין זעלבט רירן אן. אונ׳ וואז ער אויך
אנדרי טרלט. ער זיך זעלבסט פוטל מאכט: ער
איז אזו כשר אלס איין חזיר פוס. אונ׳ דאך פון
אנדרין רידן מוז.. איך האב דז שפריך ווארט איין
לעבי טאג זאגין הערן. דיר אין קיין דרעק אודר עז
שטינקט זונשט געדרין:

בַּרְכוּשְׁתָא וְשׁוּנְרָא עָבְדוּ הִלּוּלָא . מִתְרַבְּגָא דְבִישׁ גַּדָּא :

(חלק) דיא קאצה אונ׳ דיא וויזל טיר. האבן
קריג פיר אונ׳ פיר. איין מאל וואר עס איינן עבין
אירי קינדר לן הויך לו געבן. אבר עס ווערט ניט
לנג דיא רוא. עז שלוג זיך שלים מזל לו. מאל אויז
איטליכר פיינטשפט. מערט ניא קיין גוטי פריינט
שפט. ווען טון שלום ווערט גימאכט. אן לייט דאך
דז הערץ ביז טרלט. פון וועגן דיא אונרעכט. דז
איינן איז גישעהן עס איסט לווייארלייא פאר געבן
אונ׳ פר לייהן :

כָּל הַגָּדוֹל מֵחֲבֵירוֹ יִצְרוֹ גָּדוֹל הֵימֶנּוּ :

(פ׳ החובל) אי גרויסר אז דער מענש
איסט אין זין ווין אונ׳ וויזהייט. אי מער טוט אים
זיין (יצר הרע) לו לייד. דען דיא רשעים דרן ער
ניט פאר פירן איינס גיהנם הניין . דען ער וויס
גיוויס אז ניא זיין פאר זיין. אלייגט ער פר זוכט אל
זיין גליק אונ׳ הייל . דיא פרומן אונ׳ קלוגשטי לו
מארפין איבר דאז זייל. דרום האבן זיא זיך פיל מיט
דעם יצר הרע לו גניטן . אונ׳ מוזן זיך אין אלז
אנדרי היטן. דז ער זיא ניט ברענגט אין דר העל .
דען גרוסי חכמה גיבט גרוס פעל:

כְּרֵיסָא טַעֲנָא רַגְלַיָּא :

עס איסט דען מיידן קיין בעסרי רפואה. אי לו
הערן איין גוטי בשורה אדר גוטה שמועה. דען
זיא טראגט אין איבר וועג. דז ער איסט ניאר פול
אדר טרעג. ווי אן דען זילט אייגנטליך גיוויס .
דז דער בויך טראגט דיא פיס: ווען אן לילט אויך
חתנות אדר ברית מילה. אדר ווען דיא ווייבר גין לו
טבילה. אך ווי דעם פערד אונ׳ וואגין. דז דא ער
לו גיברכט ווערט דיא לייט דאחין לו טראגין. וויא
אלטשפריך ווארט טוט זאגין. (הלכות כלה .
וברית מילה. ערב שבת. ומקרא מגילה. תקיעות
שופר. ולילי טבילה. טוטים ועגלה. מהיהודים (כלה)

כָּל מָקוֹם שֶׁהֻזְכְּרָה הַשֵּׁם מְצוּיָה עֲנִיּוּת מְצוּיָה :

(נדרים פ״א) ווער גיוואונט אין שבועות
איז. דא איז עניות גוויס. אונ׳ ווען ער טון באמת
שווערן טוט, זא איז דאך ניט גוט. וויא מיר פירן

זעלביג שטעט האט לאזין חסי' פר שטערן. איבר אירם מאת סווערן. נאר דז זיא דען שם בחנם האבן אופט גירעכט. האט איין דאז אונגליק אלז לו וועגין גיבראכט. אכל שכן דיא דאז שווערין פאלש אונ' אום רעכט. דען דער שם הקודש ווערט דארך זיא פר שוועכט. וויא גרושי עונשים ער ווערט לייר פארזיינם ענד. אונ' נאך זיינם טוט זיין זיל אין גיהנם בראטין אונ' ברענט:

כשתדור זאב עם כבש. תדור כדה עם חמותה:

ווען איין וואלף מיט איין הונט ווערט וואונין. זא ווערט אך איין שנור דיא שוויגר פר שונין. אדר דז דיא שוויגר ווערט וואול מיט דער שנור לעבין. דען דיא טבע טוט עס ניט געבין. וויל זיא בטראכט אונ' זיא ויתן. דיא מיט אין אירם דער ליהן. דיא זיא אין דער יוגנט מיט אירם זון האט גיהט: אונ' אילונדרט דז ער זיך האט בישטאט. זא הענגט ער זיך אן זיין וויב. אונ' פר געסט אן זיין מוטר לייב. דא ער איין זיין גלטגן. אדר דיא לר"ת דיאז זיא האט גליטן וויא זיא אין האט טאן טראגן. ווען דען דיא מוטר זעלכי פרעמדי ליבי זיכט. גירענק דוא וויא וואיל איר דר לו גשיכט. אונ' אוז עס דאך לייבן איבר אירן רנק. דרום לעבן זיא שטעטן אין האדר אונ' אין לאנק. אונ' דאז ליר פון דיא אלטי שוויגר טונן זיא זיגן. דז פר קארץ וויל זעלט איינם דאז הערץ אין לייב לו שפריגין:

כל המוסר דין על חבירו הוא נענש תחלה:

(החובל) ראכים בעט אוך ניאלן ניט. זיך דז דר טאר שטעקין ניט פר ברענט דר מיט. דען גיוויינגליך טריפט געדן דען זעלביגן מאן. אונגליק רופטאן:

כל מילתה דלא רמיא עלי

אינוש לאו אדעתיה:

וואז דען מענשן ניט אן גיט. דאז זעלביג זאל ער לאזן שטין וויא עס שטיט. ניט לענג וואז דיך ניט ברענט. מאך דיר ניט אין דיין האר פרעמדי הענד. ברעך דיר ניט זין נאך מוט אום איין אנדרן דער דיר ווידר ביז נאך גוטס טוט:

כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סייעיה

(יומא פ"ב) לוב גאט אונ' זייא פרום. לאז דיר נאך דירן פון דיר גלייך אדר קרום. וויניג אדר פיל. דען ווען השי"ת העלפין וויל. דען קאן דיא גנץ וועלט ניט שאדין. נאך מיט קיינם לייד בילאדין:

אות הלמד

פ' ט"ל

לזימנין באפקרסתא דעניא אשתכח מרגניתא:

(בב"ק פ' לך לך) דאז שפריך ווארט דער פר שטונד אן לייגט. דז מענכר גוטה סחורה אין איינם לו ריסנין זק טראגט. ו ענכר יענס ערום ויין טוט. אונ' טראגט בייא אים געלט אונ' גוט מענכר ווייסט זיך שפל. אונ' אם אכטם: אונ' איז דאך קעסטליך אונ' פרום: דרום הלט פר גוט אידר מאן. דוא ווייסט ניט וואז אידר קאן:

לעורם על ישנה אדם מנהג אבותיו:

דייני עלטרן זאלשטו ניט שענדן. אירי מנהגים לו פר ווענדן: ניט מאך דיך חכם אונ' זיא לו נארין. גלויב איר זיא האבן אלט בעסר אלז דוא אר פארן אונ' גלייב דיר זעלבסט ניא. דז דוא וויין ווייסט אלז זיא.

זיא . דרום דיא אלטין מנהגים הלט שטייף אונ' פעשט דרויף . לאז דיר קיין נייאר מנהג פֿרעניגן אויף:

לְהַאי שׁוּפְרָא דְּבַלִי בְּעַפְרָא בָּכִינָא :

(בפ"ק דברכות) מענש דוא מאגשט וואול בירענקן. דריבר וויינן אונ' טרייאן אונ' ארטרעקין: דז דיא ערד דיין טונת״ט זאל בירעקין. אונ' ווען איר נאך זא שין ווערד. מושט איר דאך אל ווידר אונטר דיא ערד . דרום מענש בירענק אונ' ביטרכט. אל מונזרן פֿרכט. דארך טוטש מאכט . צו נילט ווארד גימאכט :

לָא תְקַנִי בְּחִיוְיָא וְלָא תְקַנִי בְּאַרְמָאֵי :

(ערבי פסחים) ניט דער לערן קיין כותי נאך שלאנג . דען זיא בארגין אונ' טראגין דען צארין לנג:

לְעוֹלָם כַּבֵּד כָּל אָדָם בְּרִשְׁבָּג . וְיִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ כְּלִסְטִים :

אידר מאן הלט פֿר פֿרום אונ' ערליך . אבר דאך הלט דיין גוט גיוועריך . דען ניאן קאן ווישן וואול פֿר וועם ער זיך היטן זאל. אן זילט איין מענשין אין פניט אבר ניט אין זין. פֿאר טרויא וואול צו רייטן דאז פֿפֿערר הין:

דִּיבָא בְּכִיסָא תַּלְיָא . וְכִיסָא בְּלִיבָּא :

דא דער מענש איין טאדין האט אודר געלט פֿר לירט. זעלכי זארג אין אן אל זיינם טכל אירט . אך אופֿט גנץ לון נארין דער דארך ווערט . דער

נאך סיקט זיך רעלט. וויא דאז ספריך ווארט זאגין טוט. דען דער טארין הוט . דער האט אך דען שפוט :

לְפוּם גַּמְרָא שִׁיחְנָא:

(כתובות פ' האשה) דען פֿפֿערד ארר קעאלין קאניט ניט טארן . ווען מנט נאך זייער גרים אונ' טטרק טוט אויף לארין . דאז מטל מיינט ווען דוא האשט איין קנעלט. זא הלט אין מיט דער ארביט רעלט : טוא אין ניט צו טטארק איבר טרייבן: דא מיט ער קאן ביטטין בלייבן . אך טוען אל אונזרי חלאים דאז שפריך ווארט אויז ליגן . דז איין מיטלילר זאל צדקה געבין נאך זיין פֿר מעגין. וויל ערט אנדרט האבן דאז מאן זאל זייני קינדר בלייבן ביטטין. אדר עס ווערט מיך זוכסט וויא (נקדימון בן גוריון) טאלטר גין:

לַאו עַכְבְּרָא גַנְבָא אֶלָא חוֹרָא :

דיא מויז איז מן דעם דיב שטאט ניט צו בירענקן. נייארט דאז לאך דא זיאט איינן פֿר בערגט זאל מן העניקן. אבר דיא גרוטן דיב לאט מן גין . דיא קלייני מוון עט מיט דעם הלז אויז טטין. אונ' דיא גרוטן הענגט מן מן זעקיל. מיר געלט איי דר ערין דעקיל. וויא מן זאגט (**אצל הממון אין חזק בארץ כממון**). דאז מיינט וואז מאן מיט רעלט נאך גונטט קאן צו וועג ברענגן טוא מן דאך מיט געלט צווינגן:

לֹא יִפְּלוּ הַרְגָלִים . כִּי אִם לְאַשְׁמַת הָעֵינַיִם :

דעם מענשין איז בלד איין טאדן גישעהן . ווען דיא אויגן ניט רעלט פֿר זיך זיהן. דען וואז חעלמט זילט אודר בריל. ווען מייגר ניט פֿר זיך זעהן וויל :

לֵךְ אַחֲרֵי אֲרָיוֹת וְנְחָשִׁים .

וְלֹא אַחֲרֵי עֲרָיוֹת וְנָשִׁים:

אי פֿר טרויא ליבן אונ׳ שלאגין. אי דוא דיך זאלסט לאזין פֿון פֿלטי וייבר ליבֿשאפֿט פֿאנגין. ויא וואל דער מאנין וויט׳ן איסט ביהענדר. דאך האט וייבר ליסט קיין ענד:

לִיכְחֲשָׁא אַרְעָא · וְלָא לִיכְחוּשׁ מָארֵיהּ:

עס איז בעסר דאז פֿעלד פֿר מאגיר אונ׳ פֿך מיגר. ווערד דז דא זאל פֿר הונגרן דער הער אונ׳ זיין גזינד. (אטל חריוט) שפאר זא שטריב אין. לער איך זא פֿר דערב איך. עס איז בעסר ציהן מאל פֿאר דארביין. ידער איין מאל גישטארבן:

דְּאָבָר הַמַּרְבֶּה בִּסְחוֹרָה · מַחְכִּים:

ווען פֿון איינר ניט איז הענדלוש אונ׳ גשיקט: קאן אים דאך קיין טוחר נעאן דז איס איז פֿון חטוי׳ת גישיקט. דרום אך רייכֿטום אין זעלבר גישטלט. זעגלבר נר ויט גוולט. דען דער עושר הענקט אן דער הבֿאת ניט. זונדר וויא עס חטוי״ת איינם בהשגחה גיט:

לְעוֹלָם תְּהֵא שְׂמֹאל דּוֹחָה וְיָמִין מְקָרֶבֶת: אִשָּׁה תִינוֹק וְיֵצֶר.

(חזק) היין וייב אונ׳ קינד. ובכלל דאס גנ׳ן הויז גזינד. דאז הלט ניט צו שטרענג אונ׳ צו הרט. ווילסטו פֿר גרוסן שאדן זיין ביוואורט. דער דיך אונ׳ דיין גלן הויז שענד. עס איז בין לעטין ווען דאז הויז איין וויניק ברענט. אך דען יצר פֿום לייב. זאלסטו אך ניט גאר פֿר שטוסין. דוא זאלסט אים צו לייט אך איין לוסט לאזן. אין דעם זא דיר דיא תורה דער לויבט האט. אבר ניסט דז דא איז ווידר גוט אונ׳ זייני גיבאט:

לְעוֹלָם אַל יְשַׁנֶּה אָדָם אַכְסַנְיָא שֶׁלּוֹ: (עירובין)

דיין הערבריג זאלסטו ניט אויך גיבן. ווילסטו אנדרש אין ערין לעבן. דען דיא לייט זאגין וואז האט ער גיטאן. דז אין זיין ווירט וויל ניאר האן:

לְעוֹלָם יֵצֵא אָדָם בְּכִי טוֹב · וְיָבֹא בְּכִי טוֹב: (כב״ק)

דאז שפריך ווארט צו פֿר שטין גיט. דז זיך דער מענש זאל פֿאר שפעטן ניט. ער זאל אין דיא הערבריג גין וויל דיא זון שיינט. דען דיא נאכט איז קיין מענטשן פֿריינד. אך צו מארגין זאלין זיא ניט פֿר טאג אויך שטין. פֿריא אויז דער הערבריג צו גין. אי דער העלי טאג טיין זיך הער פֿאר קערט אונ׳ שפרייט. זא ביסטו גיוילרט פֿר אלי לייד:

דָּאוּ בְּכָל שַׁעְתָּא מִתְרַחִישׁ נִיסָּא:

פֿר לאז זיך קיינר צו פֿיל אויך זיין גליק: דען ער האט פֿיל בייני טיק. עס גיט בלד הינטר זיך צו ריק. וויא אן דען גיאייגליך שפריכֿט. דז דאז אין גיגליכֿט. עס גיט מרוק אז וויא איין ראד. עס בלייבט ניט אויך איינר שטאט:

לְעוֹלָם אַל יִמְנַע אָדָם עַצְמוֹ מִן הָרַחֲמִים אֲפִילוּ חֶרֶב חַדָּה מוּנַחַת עַל צַוָּארוֹ: (ברכות פ״א)

ווען פֿון איינם לעג אויך זיין הלז איין שרך שווערט. גוטס גינאד איז דרום אום פֿר ווערט. נייערט אויך גאטס גינאד זאל ער טאן פֿעסט בויאן. צו חטוי״ת זאל ער האבן זיין פֿר טרויאן. דען גוט יתברך די זייניגה ניט פֿר לאסט. ער גיבט אין אל צייט הילף אוני טרויסט. אונ׳ ווען זיא אין נאך אזו גרוסר סכנה ווערדין. ווען דאז וייל אם שטרענג. שטין איז זא ברעלט עס געדן:

לְעוֹלָם תְּהֵא דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם מְעוֹרָב עִם הַבְּרִיּוֹת :

האלט דיך צו אלי לייט. מענשליך וויא אנדרי לייט. זיין ניא פריליך אונ׳ וואולגימוט. דז טוא אך וויא איין אנדרר טוט. ווען זיא טרויארן זולן אודר שטין טוא דער גלייכן ניט ווייניגר אודר מין. שלאפן זיא אודר וואכין. קיין אנדרי נערראוניא זאלשטו מאכין. ווען דוא זיכשט וויא זיא. זא ווארטי אן דיינר שפאטיניא. דאו אלט שפריךווארט זאלשטו וואול בזינן: ווען אין בייא דען הונטן איז זא חייל איט מינן:

לְעוֹלָם יְלַמֵּד אָדָם בְּנוֹ אוּמָנוּת נְקִיָּה : (קדושין פ״ח)

דיא תורה צו פאר אישט איטליכר מחויב צו לערנן זיין זון. דער נאך זאל ער אין צו איינר מלאכה אודר הנדיל טאן. דאו אר אן דעם וון זיין לעבי טאג וואול בשיכט. דען תורה אונ׳ מלאכה די טראגט ניכט. עס שטיט וואול איינס בייא דעם אנדרן. דז ער ניט דרף נאך דעם בעטיל ברוט וואנדרן:

לָא תְּהֱוֵי בְּעֲבוּרֵי אַחְסַנְתָּא. וַאֲפִילוּ מִבְרָא בִּישָׁא לִבְרָא טָבָא וְכָל שֶׁכֵּן מִבְּרָא לִבְרַתָּא׃

איין זאך פר דרייסט איך זגר. דז אן אפט איין טאכטר פר איין זון שטושט הער פער. דז דאך ווען פאטר אונ׳ טאכטר שטערבט. דער אן פון איינר אנדרן משפחה אלט אלייגט ערבט. אנדר חייליגי תורה דרום איט גוטם בירעכט האט גיטאן שרייבן. דז אן זאל לאזן איטליכן זון ביי דער (נחלת יורש) בלייבן. ווען ער שון ניט איז גנץ פרום. נאר דז ער ניט גיט גנץ קרום. זא האשטו גאר קיין רעכט. מעביר נחלה צו זיין. אלזו שלעכט. וויא אן דען אין דער גמרא. אין (בבא בתרא) בטייטליך גישריבן פינד. דז עס איין גרוסי זינד:

לִבְעֵי אֱנוֹשׁ עַד זַבִּילָא בַּתְרָא רַחֲמֵי בִּשְׁלָמָא : (דשבת)

ביז אין זיין לעצט ענדר ביז אינס גראב. זאל דר מענש הש״י ביטן דז ער שלום האב. אונ׳ ניט אויך גוט אדר געלט. דען שלום איז די גרעשטי ברכה אין דיזר וועלט.

לְקַבֵּל תּוֹרָא טַבְחָא : דאס

שפריך ווארט מארקט איר ווילדי ביזי קנאבין. איין ווילדר שטרקר אוקס ויל איין שטרקן שוחט האבן: דרום איין ווילדר יונג נאך דעם ער בין טוט. וויל ער האבן איין קלייני אדר גרושי רוט:

לֹא יִשְׁפּוֹךְ אָדָם מֵי בּוֹרוֹ וְאֲחֵרִים צְרִיכִין לוֹ : (יבמות)

שיט קיין און ריין וושר ניט אויז. ביז דוא איין בעשרס האשט פאר אין הויז: אדר לאז דיינן חבר צו נוצין גראטין. ווען ער דיך שון ניט האט דרום גיבעטן:

לְפוּם זוּזֵי רְקוֹד : (במדרש פ״ט י״י)

נאך דיינם בייטל פר איגן זאלשטו טנצין אונ׳ זיך ציהן. זא בלייבשטו וואל פון אידר מאן בייא ערין:

לִלְקִיחָה הֱיֵה אָץ וּמְמַהֵר . לִנְתִינָה הֱיֵה עָצֵל וְנִזְהָר : צו

נעמן מאך דיך ניט בכבוד גריינג דר נאך אין איינר אייל. אבר אויז צו געבן לאז דיר וואול דער וייל. וויא אן זאגט איין נר פר שעהט. איין וייזר נעמט:

לָא תִרְתַּח וְלָא תֶחֱטָא לָא תִרְוֵי וְלָא תֶחֱטָא

(ברכות פ״ד) לאז דיך קיין צארן צווינגין. אך צו טרינקן לאז דיך ניט דרינגין. זוא ווערשטו גיוויס פינדרן. דז דוא ניט בלד ווערשט זינדיגן:

לִישְׁתַּמַּשׁ אִינַשׁ יוֹמָא חֲדָא

בְּכַסָּא דְמוּקְרָא וְלְמָחָר לִיתְבַּר׃

ווען איין מענש איין מאל מיסט צו גדולה קומן. ניא ווערט אים דער שם גינומן. ווען ער סון דער נאך ווידר. מערר גין נידר. דאך ווערט מן ניא פר געסן. דען כבוד דיא ער איינן מיסט גיגעסין:

לֹא לְחִנּוּם הָלַךְ הַזַּרְזִיר אֵצֶל הָעוֹרֵב אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִינוֹ׃

(פרק החובל) ווילסטו קענן דען מאן. זא זיך זיין גיזעלין. אן. וויא דער געליג איז זא איז ער אך. גלייך אול גלייך גיזעלט זיך גערין:

לֵיכָּא כְּתוּבָּה דְלָא רָמוּ בֵיהּ תִּיגְרָא׃

(סבת פ״ט) בייא אלי חתונות אוני נשואין איז דער סדר. גימיינגליך צאנק קריג אוני האדר. אבר ביסטו וואז פאלג מיר. ליג דיך ניט צווישן מנגיל אוני טיר. צווישן חתן אוני כלה. דען פאר אנדרן וולה. דיר בלייבט דיא שנאה איבר אלה:

לֹא תִשְׁתֵּי סַמָּא׃ וְלָא תְשַׁוֵּר נִגְרָא וְלָא תְעַקֵּר כַּבָּא׃ וְלָא תְקַנֵּי בְּחִיוְרָא · וְלָא תְקַנֵּי בְּאַרְמָאֵי׃

(ערבי פסחים)

ניט גיוין דיך אין פורגירין. קיין רפואות לאז דיך ברירין. עז זייא דען גרוסי נוט. ניט טרינק. מילסטו ליס ווען דיר נאר איין נפיחה אין בויך אוק גיט. ווען דוא דיך דריין גיווינסט זא מוסטו נאך גין. פר צערסט געלט אוני דרפשט ניט לאזין שטין. דיז גלייכן טוא קיין גרוסי שריט ניט. דען דוא נעמסט דיא אויגן איר גוילט. אין דער יוגינט לאז דיר קיין באק צאן אויז רייסין. דוא האסט זונשט אין דיא עלטר מיט ניקס צו בייסין. אוני ווען מן שין אילונדר צער נייט. זוא היולט ער דאך מיט דער לייט. מיט קלייני כותים אוני שלאנגין זייא און פר וואָרן. דען דאז מלכות שטיט איינן הינטר דען אורן. ווען זייא גרוס זיין גימאקטיך. און גירזלין ווערדן זיא עס ניט לוסין:

לְקִישׁ לִיסְטִים כְּבִיר לְצִלוּבֵיהּ׃

קהלת רבה פסוק ומצאתי אני האשה מר ממות דען פאר שטנר טוט דיר דאז שפייך ווארט מיט ברענגין. איין שפעטר דיב איז פריא צו הענגין. וויל ויאוש ניט רעכט גילערנט האבן זא טוט מן זיא בלד ביגרייפין. דרום הענגט מן דיא יונגין דיבן דיא אלטי אנטלאפין:

לְחַכִּימָא בִּרְמִיזָא. וְלַשַּׁטְיָא בְּכוּרְמִיזָא׃

איינם ווייזן גילערטן איז גוט צו פרידיגן. מיט טייטן קאן מן איין זך פאר שטענדיגן. אוני איינם נארין. מן שטרייך אוני שלאגין. ברענגט מן ניקס פון אים צו וועגין:

לֹא הַמִּדְרָשׁ עִיקָּר אֶלָּא הַמַּעֲשֶׂה׃

עס הענגט ניט אלס דראן דז איין מלמד מיט זייני קינדר ערנשטליך אוני וואול לערנט. זונדר אך דז ער זיא צו מעשים פאריכט. איין מלת אוני גוטר לובט. אין דרך ארץ אוני אין גאטס פארכט. וואז זיא האבן צו טאן אדר צו לאזין. איבר טיש אין דער שויל אוני אויף דער גסין. איין גוטר שטראף אוני צאכט איז ער זיא מחויב צו הלטין אל צייט. זאלן זיא אנדרש ווערדן אין דיא עלטר אך צו נייט. אך גיבט דיר דאז משל צו פר שטין. דז מענלך טוט גערן

טון

פֿון גין. אך צו אלי דרשות: אונ' האט אן ווייניג עטים קיין וואשות:

לַאו עַכְבְּרָא גַּנְבָא · אֶלָּא חוֹרָא גַנְבָא ׃

ווייסט דער דיב ניט וואו ער זעלט הין טאן. זא ווערט ער שטעלין אויפֿיג גאן. דרום איז דר העלר זא גוט אז דער שטעלר:

לֹא תֵיעוּל דַּוְיָא בְּלִבָּךְ · כִּי בַּמֶּה גַּבְרִין גִּבָּרִין קְטִיל דַּוְיָא ·

(בריש חלק) הונדרט טויזנט לעבטר זורג גיהעלפֿן ניט אום איין לוט: גייארט דז זיך דר ווענש זעלבשט העלפֿט בעלדר צום טוט. אדר דז ער זונשט כאריש אונ' טול ווערט. אונ' ווען איין ווענש גיט גלן פר אירט. דרום איז ניט בעשר דיא וועלט לאזין גין אן זורגן וויא עס גיט. דען דער דא פֿאלט גיוויינגליך ווידר אויף שטיט:

לֵית מַיָּא דְּכַיָּא · דְּלָא מִתְעֲבִיר ׃

דאז שפריך ווארט ווייסט איר ליב. עז איז קיין ווסר אזו לויטר אין וואלטש טריב: וויא אן זאגט דיר קיין דרעק עס ווערט זונשט שטינקן. איבר אייל קיין גוט דאט עס ווערט זונשט הינקן:

לְעוֹלָם לֹא יְשַׁנֶּה אָדָם בְּנוֹ בֵּין הַבָּנִים ׃

איביג הלט דייני קינדר אין גלייכר ואט. קיינש פֿר דאז אנדר פֿר שטוס. דען עס ואלט איין קליין וואגין. אונ' טונין דיא פֿרייטשפֿט לאנג טראגין. וויא ואון דען אן דען גמילט. פֿון יעקב

אונ' יוסף אייגן שיינפרליך זילט:

לַחֲרוּבֵיהּ בֵּיתָא בָּעֵי · וּבָעֵי לְכַפּוּרֵיהּ יְדֵיהּ בְּהַהוּא גַּבְרָא ׃

(גיטן) ניט לאז דיך טיקן אין אלי פליחות. אן ניט פֿאלג אידר מאן. וואז מן דיך אין אייכם הוגז הייסן טוט. זעלשין אז דרויש אנטשטיט גוט. יענר פֿר ברענגט זיין לארין ביהענד. אונ' ווישט דער נאך אן דיר דיא הענד. אלז העטשו אלז גיטאן. אונ' דען פארין אוטשו האן.

לָא אִיבְרוּ סַהֲדֵי אֶלָּא לְשַׁקְרֵי ׃

(קרושין פ״ג) אן ברויכט ניט אנדרש לייגין. כייארט צו דען דיא דא לייקין אונ' לייגין. אייא וויא שטיט דער אלזו וואול. ווען ער צו איטליכם ווארט איין עדות האבן זאל:

לִמְּדָה תוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ שֶׁלֹּא יְלַמֵּד אָדָם בְּנוֹ בָּשָׂר וָיַיִן ׃

(חולין פ״ח) דיא תורה גיבט דיר איין אן ווייזונג רעכט. דיין קינדר צו האלטן שלעכט. ניט גיוין עט אין דער יוגינט זיין. צו עסן אונ' צו טרינקין פֿלייש אונ' וויין. הלט זיא גרינג אלז דוא זיא קאנשט האלטן. זא ווערן זיא קענן לידן ווען זיא ווערן אלטין. זא איסט אין אך אנגיל לידן ניט זויאר. עס קאן בלד איין אידיל מאן ווערדן אויז איין פויאר. אבר איין אידיל מאן דער איין פויאר ווערט. דער גיוואונטט גאן הערט:

לְעוֹלָם יֹאכַל אָדָם וְיִשְׁתֶּה

פָּחוּת מַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ. וְיִלְבּוֹשׁ וְיִתְכַּסֶּה בְּמַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ וִיכַבֵּד אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו יוֹתֵר מִמַּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ :

דער מענש זאל לערין ווינגר אליש זיין פר מויגין. אונ' זאל אויך זייני קליידונג ליגן. אונ' אין אלז זיין פר מיגין זאל ער וייב אונ' קינר ערין. זא ווערט אים השי"ת בישערין. דען וייב אונ' קינר האבן אנדרש ניט. נייארט אליין לום אים פאר זילט. אונ' ער לו השי"ת זאל פר טרויאן זיין לעבן. דער האט נאך מין אלז ער אי האט ווען געבין :

רָא שָׁבִיק אִינִישׁ הֵיתִירָא וְאָכִיל אִיסוּרָא :

דער מענש הייסט גוט פר געסין. דער דא טוט (דבר איסור) עסין. וואו ער (כשר וּוותר) מאוט געלר פיגר. אוו אפט טוט אייגר איין זינר. וייל ער ניט קאן כשר האן. וויא וואול עס איז אך איין גרוטי זינר גיטאן. דאך הייסט ער קיין (מומר להכעיס). וויא דער אנדר הייסש גיוויס :

לָא יָאֶה יוֹתְרָא לְנָשִׁים :

(מגילה פ"א) דאז חשיבות סטיט דען וייבר איבל אן. דען עס גבירט נאר דעם מאן. דיא וייבר איבר נעמן זיך אירש גיוואלט. אונ' אונ' ווערדין האפרטיג גאר בלד :

לְזְבִין בְּרָא קִירָא. וְאַבָּא לָא תִצְטַעַר :

פר קאף דער זון וואקס. אונ' זייא זיך דער פאטר מלעבר בייא זיינם לעבן ניקש. דאס מעל וויל דיר מן זייגין. דז דער פאטר פר זיינה קינדר ניט זו פיל זארג זאל טראגין. אונ' וועלט מאנגיל ליידן בייא

זיינם לעבן. דער מיט אז ער זיינע קינדר זו ירבן טוט געבן. לאז ער אים זיין וואל. אויז זייני קינדר ווערדן דאך זיין וואז דא זיין זאל :

אות המם

מִילְתָא דְגְנָאִי דְאִית בָּךְ קְדִים וְאִמְרֵי :

(בב"ק פ"ח) איין זאך דיא דיר איסט שאנד אוק איין האר. זאג זיא זעלבסט אונ' קום דיין חבר ביפאר. דען דוא מאגסט פיל שאנד בטברא בירעקן. די דיין חבר נאך ארגר ווארד אנטפלעקין :

מַרְגָּנִיתָא חֲלַף חַסְפָּא דְּיִן עֶסֶק בִּישׁ :

דער גיבט ניט לאנג איין קאף מאן. דער פר גוטי טחורה ניאט בייזי אן. ווען דיר סון דיא גוט טהורת ניט וויל אב גין. דא לאז זיא אויך זיין גילעגני לייט סטין. אר וורט ביז זיא וידר גילט. עס איז אן גוטש גרעט ניקש פר ספילט :

מִמָּאֲרֵי רְשׁוּתָךְ פָּאֲרֵי אַפְרַע :

(פרק סור סנגח) אי דוא איינם איין סולר זאלסט גלן פר לייאין. נעם אי דרמן האבר סטרוא אונ' קלייאן. וויא מן זאגט עס איז בעסר איקש. אלז ניקט :

מְכַּלְבָּא בִישָׁא גוּרְיָא טָבָא לָא נָפִיק :

(סקלים סיאן א') גוטי יונגי חוכט פון בייזי אלטי הונדן. ווערדן גאר זעלטין גיפונדן. דאז אלט שפריך ווארט בלייבט וואר. עס ווערט קיין גוטר

גוטר פעלן גיוואלט אוין ביזי האר :

מַעֲשֶׂיךָ יְרַחֲקוּךָ וּמַעֲשֶׂיךָ יְקָרְבוּךָ :

(הוריות) נאך דיינם גוטן ווערק אודר איבל טון. אלזו ווערשטו בייא דען לייט הן אונ׳ גינאר הון:

מַה נַּעֲשֶׂה לִבְנֵי כּוּשִׁים · מִשְׁפַּחַת בְּנֵי פַּרְעוּשִׁים שֶׁשּׁוֹכְבִים עִם הַנָּשִׁים · בְּלֹא חוּפָּה וְקִידּוּשִׁין :

לידר וואז זאלן מיר טאן צו גיזינדלט דער פלא. דיא אונש טוגן זא ווינג אונ׳ וויא. וואר אונ׳ וויטר טוגן זיא בלייבן. אונ׳ טוגן גרוש אונ׳ גולט טרייבין. און (חופה וקידושין) שלאפין זיא בייא אונזרי וייבן. אונ׳ אפילו קיין כתובה לאזין זיא אינן שרייבן :

מְיוּחַסְתָּא דְבָבֶל שְׁתִיקוּתָא :

(פ׳ יוחסין) ווייסטו פיל זא שוויג. אישט דיר וואול זא בלייב. האסטו פיל זא ביהלט. דער אין פאל קומט בלד. דער אין מיוחס אונ׳ האט פר שטאנד. דער דא שווייגט אונ׳ הערט זיין שאנד :

מְסָרְבִין לְקָטָן וְאֵין מְסָרְבִין לְגָדוֹל :

מיט ערין זאלסטו קיינם קעשטליכן מאן איין דינסט אב שלאגן אבר איינם שלעכטין מאן מאגסטו וואול פר זאגין:

מַאן דְּאִית לֵיהּ סִיסְיָה בִּישָׁא בְּרַחֲמֵי מַסִּיק לֵיהּ

(פי׳ נעם וי״ג ט:טיא כאאעו) טוט דיר איין פרייכר אודר (אוהב) מיט לארין איין אום רעכט רעסין פרייסטפט אלט וויטר גרינג אונ׳ שלעכט. ווען ער טון שפרייכט ער האבט אין לארין גיטאן און זעולכן (התנגלות) זאלסטו קיין פר נויגין הון- וויא ניכט דען אן זיינם לארן בימייעט : דז ער ניט מיט דיר פון הערלין מיינט:

מִיעוּט בִּכְנִיסָה שֶׁלֹּא תַרְבֶּה בִּיצִיאָה :

(קהלת רבה פסוק שמח בחור) דאז מאן גיבט אן ווייזונג וואל. וויא זיך דער מענש מיש הנדיל פר האלטין זאל. דז ער זיך ניט דריין פארטיפן צו זער. דער מיט ער קאן ווידר הרויש קומן מיט ער:

מוּם שֶׁבְּךָ אַל תֹּאמַר לַחֲבֵרָךְ :

(ב״מ פ״ד) דאז וויל אלזו פיל אויך טייטש שפרעכין. שפוט דיינש גיזעלן ניט מיט דיינם זעלבשט גיברעכין. דאז שפריך ווארט זאגט פר אלט מיך ניט אונ׳ דיא מיינן. בוק צו פאר דיך אונ׳ דיא דיינן. דען ווען דוא דיין אייגינן שפיגל זיכשט. וואז דיר זעלבשט גיברעכט. אלז דען פר אכטשטו מיך אונ׳ דיא מיינן ניכט:

מִשְׁמַע וְדוּמָה וּמַשָּׂא · הֶחָכָם יִשָּׂא · בְּחָמוֹר תַּחַת חַמָּשָׂא :

דער אישט וויז אונ׳ וואול בישיירן. דער דא קאן טראגן שווייגן אונ׳ לידין. אונ׳ גר:לט אלש איין אייזל וואול בילארן:

מִי שֶׁהַזְּאֵב שְׁכֵנוֹ · וְהַכְּפִיר בִּמְעוֹנוֹ · לֹא יִתֵּן לְעֵינוֹ שֵׁינָה : כִּי יִרְאַת מִמֶּנּוּ · וְאֵיךְ יִנָּצֵל מְעוֹנוֹ :

מְעוֹנוֹ: הָעוֹמֵד עַל יְמִינוֹ לְשִׂטְנוֹ :

וועלכר טייבם ליוואן בייא וואונט. אונ' איין וואלף אויך זיינם גרונד. ווען ער איז סון פֿריט אונ' גיזונד. דא שלאפֿט ער ניכט פֿר פֿארכֿט איין שטונד. ווייא פֿיל זאל ער דען פֿארכֿטין פֿר זיינר זינד : די דר שטן אל העד פֿאר פֿינר. צו בילייריגן אלי מענשין קינד :

מָתוּן מָתוּן· אַרְבַּע מֵאָה זוּזֵי שָׁוִי :

דער זיך וואול בזיינט. אונ' טוט אל זייני זכֿין ניט גישווינד: פֿיל הונדרט גולדין ער דער דורך גיווינט: דען איילן טוט זעלטין גוט :

מְסַנְאָה דְרַב מְכַּרְעָאִי לֹא בְּעִינָא :

אל לייט מאכֿט אן דען סוף. דיא מאכט פֿון פֿוס נאך אונ' ניט דען פֿוס נאך דעם סוף. דרום איטר מן זיך צו שיקן נאך דעם סדר פֿון גנצן עולם: וויל ער אנדרשט ניט גיהלטן זיין פֿאר איין גלום. אונ' דער מיסט וואול איין נארישר טראם. דער דא מיינט איין גנצן זר צו וועגרן נאך זיינם קאם :

מְמַחְדּוֹרֵי מִילֵי· מְסַרְמְטוּטֵי קַלְמֵי :

(כתובות ס"א) דער ניא אויז קום. קאם ניא ווידר היים. דרום זאגט מן רעכֿט פֿון דעם גיוואנדרטין הערט אן נייאי מער. אונ' דאז קלייר גיבט זיינם טראגר ער. ווייא מן זאגט אל לייט : קליידר מכֿן לייט. האדרין מאכֿין לייז :

מִילְתָא אַל בְּשַׁיְיהוּ וַקִירָא :

(סבת פ"א) דער פויאר דאלט זיך אין זיינם מונט. ער ווייא אין זיינם פֿילזהוט. אונ' לייני גיוונט דאז וואול גיקלייט. אודער אירל מאן אין טאוט אונ' אין זייר. אך אויך (אבנים טובות) הלטן דיא אירל לייט פֿיל. קיין פויאר אום איין סטיק ברוט האבן וויל. (טוב דבר) וואז אייגר איז גיוואונט אונ' אן טראגט. ער פֿאר הוך אן שלאגט : אונ' דעם מיסט איין מענשין ווערט דער זיינר ביגערט:

מַה דְּבִלְבַךְ עַל חַבְרָךְ כְּלִיבֵּיה עֲלָךְ :

צו ווישן וויא דיא לייט אן אנכדר וועלין. דא ווים וויא דוא בישט אין דיינם הערצין דיין גיזעלין. גלייך גישטלט אויך אונ' נידר. וויא דוא אים בישט דא איז ער דיר ווידר.

מְבָרֵךְ רֵעֵהוּ בְּקוֹל גָּדוֹל בַּבּוֹקֶר הַשְׁכֵּם קְלָלָה תֵּחָשֵׁב לוֹ :

פֿיל מענכֿר מיינט זיינם בעל בית צו טאן גוט. אונ' דרמן איך איין גרוס אונרעכֿט טוט: ווען ער אין זא זער לובט. וויא ער אין זא וואול האט ביגאבט. מיט גילעגר עסין אונ' טרינקן. דען בראטן טעטן דער נאך אנדרי געסט אך שמעקין. אונ' לויפֿין הויפֿין ווייז צו זיינם הויז. בין זיא דעם ווערטן טרייבן סיר אויס. אודר גאר פֿר צערט צו לעצטי אל אל דאז זיין מיט געסט :

מְצֻוָּה וְגוּף טָהוֹר נוֹשֵׂא אִשָּׁה וְלוֹ בָנִים :

(פסחים) ווילשטו (חכמות הגון) טאן . דער צו איין גרוסי מצוה טאן: גיא אונ' נעם איין ווייב זא לעבסטו מיט דיינם לייב. אונ' ווען דוא סון פֿאר קינדר האסט. דענוכט דוא איין גרוסי מצוה טוסט :

מרבה דברים מרבה שטות :

פיל שוועצן אונ׳ גישפייא . מאכט מענכם איין
נאריש גישרייא . אונ׳ ווער דא רעט אלז וואז ער
וייט . דעם ווערד אופט אן באר לו הייט . דאך
איזט רידן גוט . ווענט נוט טוט . אבר רידן אן
בידאכט האט כלר טארן גיבראכט :

מוסר עצמו הטוב שבמוסרים כי הכסיל לא יוסר בדברים ·

אייגין לוכט איז דיא בעסט שטראף . בין דיך איין
אנדרר שטראפט ווערט ניט דרויך . ווייגני שטראף
איזט דיא בעסטי שטערך אונטר דיא זונן . וויא
דעם דז אין וואז ווסר טראגן אין ברונן . דען עס
איז פר לארן אלי קונשט . ריד ניט שטראף ניט עס
איז דאך אלז אום איין זונשט :

מן סניא נפקא ורדא :

(שיריש רבה דך א״) עס וואקסט אופט איין
רוז אויך דעם דארין . אלזו אך ווערד אופט איין
פרום קינר פון בין פאטר אונ׳ מוטר גיבארן :

מה ילדה היפושתאי קרוצי בישא מינה

(פס שיריש רבה) פפוואן מאכין פפוואן .
קראין מאכין קראין . אן דארך קיין ליו אין שעלן
זעלין . אונ׳ קרויט דארך קיינר פפלאנלין . עס
וואקסט פון זיך זעלברט . פיל בעטר אלז ווען עס
גיפלנלט ווערט :

מתלא אמרי תרעא דלא פתיח למצוותהי יהא פתיח לאסיא :

(שיריש רבה פסוק אן גינת אגוז)
וועלכי הויז טיר דיא ניט שטיט לו אלות אפין . דא
טונין דיא רופאים טג ען אוין אונ׳ איין ליפן . אונ׳
וואז פר איינט לו הר טפארין . טוט ער אין חולאים
פר לערין :

מטייל ואזיל דקלא בישא גבי קינא דשרכי :

(פ׳ החופן) דאז איינט איטלי בוים דיא
ניט פרוכט געבן . דיא טונין אן לייט בייא אירם
גוייכן אן געבן . וויא דאז שפריך ווארט זאגט גלייך
אונ׳ גלייך זיך געדרן גיזעלט :

מתלא אמרי אינשי: שונרא מאישא לא איתפריש . תדרית לסכינא ואזלירת אבהריה :

(ווהר פ״ תזריע) דעם מענשין ווערט
גאר וויאר . לו פר וואגרלן זיין נטויאר . דען וואז
נטיירליך אן גיבארן איזט׳ לוסט ניט כלר זיין ארט
לו קיינר פריסט . אלזו אלי בתאוות אונ׳ חיות
בשילט . וויא אן טעגליך זילט . דז ניאנט דען שלום
לווישן קאץ אונ׳ מויז פאר רילט . אודר לווישן קאץ
אונ׳ הונט . בייא דעם פייאר וויל זיא זיין אלי שטונט .
טרייב זיא דער פון דא . האט זיא קיין רוא . בין זיא
ווידר קואט דער לו :

מתלא אמרי ברחיא כל חד וחד זכותיה בקופתיה תליא :

(ירושלמי דברכות) איטליכר גיט מיט זיינם
זק לו דער מילין . נאך דעם ער דאז מעל איין מלט
ווערט ערש ווידר פילן . דאז מעל איז אויך דער

ליגט וואו דער זיך וואו בעטי אויך דינר וועלט זויך דיא אנדר. איין מיטליכר ווארט בילוגט נאך זיינם טאן ביזונדר. דו איז גוויס אונ' אפין באר. דער דא פאר קומט דער וואלט פאר:

מיניה וביה אבא : ליזל ביה נרגא :

(פ' אחר דיני ואומות) דער ליכט איבר זיין איגינן תחת איין רוט. דאז איז דער שטיל דען אן איין דיא האק טוט . דאס מטלגיבט דיר דען ברילכט . דו איינר אפט דאז טווערט מלכם דז אן אין מיט ריכט :

מחשבה סועלת אפילו בדברי תורה :

(פ' נתחבורר) איין בעל מחשבות זיין אייגין סכל אונ' מוט סוופלט. דז ער זייני הענדיל ניט קאן טאן רעכט . דען סטעלן טוט ער אין מחשבות סטין. אפילו אין לערנן קאן ער ניט פארט גין . ווייל אים זיין מוח מיסט פול פאנטיזייא. איך הלט דז ... איין חבֿיר סיגעון זייא:

מגלגלין זכות על ידי זכאי · וחובה על ידי חובה :

(ב"ב פ' יש נוחלין) נאך דעם דערמענט דינגט. אלזו עס אים גלינגט . הש"ית סיקט דעם פרומן מאן. דז ער גוטס קאן טאן . אונ' סיקט דעם לויין מאן אונ' בייזן. דז ער קאן פר ברענגין זיין בייז וועזין:

מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא :

(פרק הרואה) אין דעם וועלטליכן רעגימענט ווערט גיספירט. וויא הש"ית זיין רייך אים הימל פירט . דרום פר אלט קיין וועלטליך קינינגרייך ניט. דען דוא פר אכסט דאז מלכות פון הש"ית דער מיט.

מאן דשיים אורחיה : סגי שוי :

(ויקרא רבה פ"ט) וועלכר זיין ביין יצר קאן הלטין אם לאם. אונ' ביפלייסט זיך אויר לוכט אונ' סאם. דען הלט פר איין פרומן גילערטן מאן. דער בייא אויר וועלט וואול אויז קומן קאן. דען וואז דא ניכט איסט סאם. אונ' לוכט. דא גיבט דיא תורה נאך מלות קיין פרוכט. דען דאז איז גוויס דער זיך פר דען לייטן ניט פייכט . גאט י"ת ער זיך ניט פערלט דרום אך זעקט אונ' לווענליג דורות אי הש"ית האט דער גנץ עולם ניקס אנדרס דען נאך דעם (דרך ארץ) טאן לעבן. אונ' דעם וועגין זאגין אונזרי חכמים עבין . (יפה תורה עם דרך ארץ סיגיעת שניהם משכחת עון) . אוז טייטס דיא תורה סטיט וואול מיטלכם מענטשן קינד. ווען זיא פאר וואול אין דרך ארץ גילונגין זינד . דען דיא בירה בהיטן דעם מענטשן פאר זינד:

מאן דאמר הקבה וותרן · יוותרו חיוו : אלא מאריך אפיה וגבי דיליה :

הש"ית פאר געסט ניט אונ' לאנג גידענקט. לאנג גיבארגט איז דרום ניט גיסענקט . ער זיכט לנג לז אוב דער מענט תשובה טוא. אבר ווען דיא מאס פול איז. זא לאזט ער גיוויס:

מי שאוכל שום וריחו נודף : יחזור ויאכל שום :

דער גישמאק פון קנאבליך איז בייז אונ' סטרק. זוא דוא אויז איין מאל אויך דאז אנדר עסט זוא מרק. דז אן אין טוט נאך טערקר שמעקין. אלזו אך דער דסט מיט זייני בייזי ווערקין . האט ער פיל בייז

גיטאן . זא זאל ער בלר אם פטין . אי זיך דער
הויפן טוט מערין . דאז בעסט אק טנץ זין דאז
אים קערין :

מַאן דְאִית לֵיה בִּישׁ בְּהָאִי
מָתָא לֵיזַל לְאַחְרִיתִי

(ב"מ פ"ו) . גיט דירס ניט וואל אן דעם
אורט.דא דוא אילונדרט וואונסט דארט . חער
אונ' פאלג דער חכמים ראט. וויל מען אום טום
גלייך עסט ברוט . זא ביזעז דיך אן אנדיר אורט
אונ' ענדרין. דען יענט האלב דז באך טוט אן אך
זיט פירן: ווער וויס דאז גליק מעלט זיך ווענדרין
וויא דא זאגין אונזרי חכמים **שינוי מקום**
שינוי מזל : דאז וויל זאגין ווען אן אורט
ווענקטילט אודר טויסט . נייכטליך אז אן דאס אול
הער ווישט :

מְשָׂרִים וּמְלָפִים חֲדַל עֲסָקֶיךָ
שְׁמוֹר פִּרְזְחֵי פִּיךָ מִשּׁוֹכֶבֶת
חֵיקֶיךָ :

גרוסי חערין אוני סיני פרויאן . זאל אן וואל דינן
אונ' איבל טרויאן. דען איר הערץ איז אז וויא איין
באר הויז:איינר גיט איין דיר אנדר גיט אויז :

מַסֵּבָה עֲרֵבָה: לֶאֱנוֹשׁ אֵיבָה:
לֶאֱכוֹל פַּת חֲרֵיבָה : בְּבֵיתוֹ
וּבַהֲדָרוֹ :

וויא זיס אונ' גוט. וויא אידיל אונ' וואל טוט . דען
ביסן ברוט.זא דער מענם אויף זיינם טיס געסין
האט :

וְאוּלָם כְּבַד פֶּה : וְנִכְסָבָה
נִכְפָּה: לְאִישׁ הַמְצַפֶּה :
לְשֻׁלְחַן חֲבֵירוֹ :

דער קיגן וויא ביטר אונ' פאר אלט אונ' פר
פאולט.דער מענש דער דא וואלט.אונ' אין בעסר
קולט :

וְיִתְאָו הַסָּכָל : לְמַאֲכַל שַׁר
וְאַמְרְכָל׃ מַאֲבַקַת רוֹכֵל: וְיֵשׁ
נוֹכֵל בְּעֶדְרוֹ :

אנדיר לייט טיס.ווען ער סון אלי טאג פריס.עסט
הינר אונ' פיס.דאך דייאט עס אים ניט אן . אונ'
בלייבט קיגן אירדן מאן.איין פר אלטר מאן :

מַאן דְאָכִיל לַאו דִילֵיה :
בָּהֵיר לְאִיסְתַּכּוּלֵי בְּאַנְפֵּיה:

ווער דא עסט וואז דא ניט איסט זיין . דער דער
פרעקט ווען אן אים זילט אין פניס חניין . מאן
דער דא עסט גיסטולין גוט. דעם זעלביגן עס
ניט ביקומין טוט.אול ווען ער סון ניט וויס : זא
פרלט ער זיך אז יענר מיט דעם גייז . דז ער
מיינט אן ריד נאר פון אים אליין: וויא אן זאגט
דעם סולריגן טיטלט מיאר דאז מענטליין :

מִלָּה בְּסֶלַע מַשְׁתוּקָא בִּתְרֵין:

(מגילה פ"ב) איין וואורט אין זיינר לייט איין
גילדן גיט. אבר מיט שווייגן פר רעט אן זיך ניט.

מִילְּתָא דְמִתְאַמְרָה בְּאַפֵּי
תְלָתָא: לֵית בָּהּ מִשּׁוּם לִישְׁנָא
בִּישָׁא :

איין זך דיא דא וויסן דריא אודר פיר . וויס דיא
גנץ וועלט סיר: דרום אין קיין רכילות טראגין .
דערס סון וייטר טוט זאגין.וויא אן זאגט וואז דא
וויס איינר . דאז וויס קיינר . וואז דא
וויס אירר צוויא. גיבט איין גרוס גישרייא .

אבר וואז דא וויסן אירר דרייא . ווייס דיא גנץ וועלט פרייא :

משחרב בית המקדש : ניתנה הנבואה לשוטים ולתינוקת :

(בב"ב פ"ב) נארין אונ' קינדר זאגין גערן וואר. דרום ניך דיך וואול פאר . מיט אינן זאלשטו און פר וארין זיין. ווילשטו אנדרש ניט הערין דיא שאנד דיין :

מה ששתה חכמה עטרה לראשה : עשה הענוה עקב לסוליתא :

(שיר״ה רבה) וואז דיא חכמה מאכט פר איין קרון. ווערט דיא ענוה ניט פר איין פוס טוך הון. דיא איבריגי חכמה מאכט אפט איין מענטשין קומן אין איין סונד . אבר אן איינר קומט אלס מיט ענוה אונ' גידולד :

אות הנון

נגד שמיה אגד שמיה :

דער זיך הויך אונ' האפרטיג הלט גאר גערין בלד דער נידר פאלט. דרום דער נאך כבוד שוט ליהן. דעם שוט ויא גערין אנטפליהן :

נחמתא דבבלאי גדופא היא : דאמרי מה הוי למעבד :

ווען אטן איין (אבל) טרישטין טוט . אונ' זגשט דער איין שארין גליטן האט . אין דיין רידן זאלשטו דען פר שטאנד האן. ניט לו זאגין אן קאן ווידר גאט ניט טאן . דאז איז גאר אויבל גירעט ווען אן וויל אלזו אן עס פר שטיט. קענט ערש אבר ווענדן ווערט ערש טאן. ווען שון השי״ת ניט וועלט האן :

נפישי גמלי סבי דטעוני משכי דהונגי

(פ' ארבע מיתות) עס זיין פיל אלטי קעמליך גישטארבין מיט אירר יונגי קעמליך הייט אלזו דיר דאז משל אן טייט . אז אן אפט זאגט פר בחורים אונ' קינדר. עס גין זא קעלבר הייט לו מארק אלז אלטי רינדר. דען יונגי אונ' אלטא האט קען לייט גיוויס . דז ער ניט גען הימל רעקט זיין פיס :

נער המתחיל לכתוב בגדילות : אין לביישו אם טעה במילות כי אין תקומה בלא נפילות :

איין יונגר דער דא טרייבט איבר לאנר . זיין פעל זיין איס ניט שאנד . דען קיינר ניט אויף שטיט לוואר. ער זייא דען. גיפאלין פאר . דען ווין קומט ניט פר יארין. וויא אן זאגט עס ווערד קיין מייסטר גיבארין.

נפל תורא חדידו סכינה :

(שבת פ"ב) ווען דער אוקס גיפאלין איז וויצטש דאז מעסר איין איטליכר דער דאז זיין דער לו ליגן קאן ער מיינט ער זייא אזו פיל בישטר בעסר . דאז משל איז וואר גיוויס. ווען איינר גיפאלין איז. קיינר האט רחמנות דרויף : דער זאגט פאל דער אנדר זאגט שטיא ניט אויף. איין אידר ליגט דער לו זיין ביין פתע״יג. עס זייא גלייך פיל אודר ווייניג. וויא דען דא :

טפריך

ספריך ווארט זאגין וויל . ווען דער וואגין פאלט זא זיך דיא רידר פיל:

נקרה יבקש לעמוד בפרצות נדמה לעוף פורח בלי נוצו :

איין שלעכטר גרינגר מאן נעם זיך ניט ווילטיגי גרוסי זאכין אן . אונ' טוא זיך אין קיין שתדלנות שטוטין . ער ווערט ווגפש זיין אייגיני חמר לאזין : אונ' טוא ער זיך פיל אונ' נער באיהן : ווא איז ער גלייך איין פויגל דער אן פעדרין וויל פליהן :

גרשאה נשקיה מני כביך :

(פ' עוד ורועב)

נהר פקודאה אלוויך · מגלימא שפירא דחזי עליך · נוסבדיתא לוויך · אשני אישפיזך :

זא דיך איינר פון גרשאה קוטט: ליל דייני לין אונב דוא זי נאך האטט : דען זיא זיין זא גרוסי גיסווינר . דיב . קיינר קואט פון איק ויט ליב : אום גישטולן אונ' זעלט ער דיר אי איין לאן אויז דיינם הלז הולין :

זא דיר איינר פון (נהר פקוד לויח טוט : האב אאול אלטונג אויף דיין גוט : דען גיוויסליך דיא לויח דרוס בטילט . דג ער איין שין קלייד אן דיר זילט . קאן דר דיך דרוס ברענגין קיין ערואה ווערט ספארין : זא איינר פון סוואבדיתא ויט דיר איבר וועג גיט . ניט האר ביג וואו ער איין שטיט · דען ער טוט זיך ביצלייטן . דיר איין פאסין לו רייטין . וויא אן נאך אנדרש וואו זוך וואול פינר . אענכלס זעלים ויטר קינר . דיא דא זיין אליר האנר ראוות פול . אונ' וויל אן ניט וויס פר וועם אן זיך היטן זאל . זוא פר טרויא איבל אונ' גלאב וואול . דאך גלייב ניט אין זילט . דא ביסטו זיכר או דיר קיין שאדין גשיכט :

גטל הכוס להדיחו · אינו זז משם עד שימרקנו :

(קאחי סאואל ב' ט"ו) (באדרס ט"ט י"ג)

ווען דאז אאגליק אן גיט . עס ניט שטיל שטיט . קיין שטונד טאג אודר נכט : ביז עס דען גאר אויט אאכט . דען קואט דאז אונגליק לו לאפין : זוא קואט עס ויט הויפין :

נפישי קטילי קדר · מנפיחי כפן :

(סבת פ"ב) פון איבריג עסין אונ' טרינקין אער לייט ווערדין בגראבין . אלז דיא אין הונגרט שטערבין . דען פיל גיזונטר זיין גליטן דער הונגר גרוט . ווערד זיך שטעלן לו פילן וויא אין פול פרוס . דוא פאר דערבטט אונ' בישווערסט דיא דייאונג פון דיינם אאגין אונ' טניידט דיר אב דייני גיזונטי יונגי טאגן .

נכנס יין יצא סודי

(סנהדרין פ"ר) דאז פול אונט . רעט דאז הערלין גרונר . דער ויין גיט איין דיא נארישקייט גיט אוים . אונ' וואז ער וויס זאגט ער גום רונר הרויט . דרוף אך זאפט דער ויין . דעס מענשין אוטר אוז זיין . דו אן ויין אן אין זעלט . אונ' אלס הרויסר שוועלט . וויא דיא רעכטי נערין . וואז אן נאר וויל פון איכן דער פארין:

נשים במאי זכיין · באקרויי בנייהו

בְּנַיְיהוּ בִּי כְּנִישְׁתָּא וּבְאַתְנוּיֵי גַּבְרַיְיהוּ · וּבְנַטְרָן גַּבְרַיְיהוּ עַד דְּאָתוּ מִבֵּי רַבָּנָן :

(ברכות פ״ב)

איין איטליכי פֿרומי פֿרויא דז אלז פֿר שטין זאל . ווען זיא פירן אירי קינדר אין דיא שול. אונ׳ אירי מאנין צו לערנן גיווינן. אונ׳ אויך זיא ווארטין. אונ׳ בייא אין צו העלפֿן שטיינן. דער פֿון ווערט זיא איינשגן ערן קומן. בייא (נשים לצדקניות) אונ׳ אנדרי פֿרומן :

נָפַל כֵּיפָּה עַל קְדֵירָה וַוי לִקְדֵירָה · נָפַל קְדֵירָה עַל כֵּיפָּא וַוי לִקְדֵירָה :

פֿאלט דער שטיין אויף דעם טאפ אדר דער טאפ אידר דען שטיין . אלזייט אנטפֿינגט דער דען שאדן אליין. אלזו ווען צווייא פֿריינד קריגן . טונן זיא זיך אלי בייד שאדין צו פֿיגן. איינן ביידן ווערסט לייד. אוני פֿיינדן גיבט פֿרייד.

כְּמַאֲמַר הַמְשׁוֹרֵר כְּשֶׁיָּרִיבוּ הָאוֹהֲבִים יִתְיַשְּׁבוּ הָאוֹיְבִים :

ווען זיך קריגן דיא פֿריינד. פֿרייאן זיך דיא פֿיינט אונ׳ טונן אין אירי פֿינגר לאכין . דען זיא האבן וויל זיך שטארק צו מאכין. דרום בישטו אנדרש וייז. דיר זעלבשט ניט אין פֿינגר בייס. גיב דיא פֿרייד ניט דען פֿרעמדין. צו קריגן מיט דיין פֿריינדן . גידענק וויא איבל דער מענש טוט. דער דא פֿר גיסט זיין אייגן בלוט. דז אים שאד אונ׳ שאנד איביג בלייבט. שנייד דיך אין פֿינגר אנטפֿינט דער גנץ לייב. דען איין קרוב אונ׳ פֿרואר יור . איזט גלייך אלז פֿון דיינם לייב איין גליד:

וּמַתְלָאֵי אַמְרֵי כָּל דְּרָקִיק לְעֵילָּא עַל אַנְפּוֹי נָפֵיל :

דאז מיינט שפייא איבר דיך זא פֿאלט ער דיר ווידר אינש גזיכט. אלזו אך ווען איינר זיין פֿריינד אויז ריכט. אים זעלבשט וויא גשיכט. דען ער מאכט זיך אך זעלבשט צו ניכט :

נוֹחַ לְאָדָם שֶׁלֹּא נִבְרָא וְעַכְשָׁיו שֶׁנִּבְרָא יְפַשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲלָיו ·

(עירובין פ״א) עש זאגן אונזרי חכמים אויז דער קארן. עש ווער בעשר דעם מענשין ער ווער ניא גיבארן. אבר וויל ער נון בישאפֿין. זאל דא ער זעהן וואש ער האט צו שאפֿין אונ׳ ווארום ער איזט גשיקט ווארין אין דיא וועלט . גוויש איז דער תכלית ניט אז ער זאל מאכין גוט אונ׳ געלט. דען השי״ת דרוך קיין געלט ניט. אך גיבט אן דען מענשין קיינש מיט . נייארט (תורה ומצות ומעשים טובים) דיא זיין דאז מענשין אונ׳ השי״ת גרעשטי אוהבים. דיא אום הילוך אונ׳ בייא שטנד גאבן צו ברענגין אין דאז איביג לעבן. זיא ווערדן זיין פֿיר שפראך זיין. צו בישטראין אין פֿון דער העליש ביטר פיין. אונ׳ ברענגן אין אינש גן ערן הניין:

נָאֶה דּוֹרֵשׁ וְנָאֶה מְקַיֵּים :

דען רבֿ אודר דען דרשן לוב שטרק. דעם זייני דרשות גלייכן דיא ווערק. אבר אן דען זיך ניאט קערט. דער וואז פֿר ביט. אונ׳ טוטש זעלברט:

נַקְטֵי בְּבוֹכְסִירָה וְשַׁקְלֵי לִגְדִימָא :

(בב״א פ״ב) מאן דריקט דיא לייט זא לאנג ביז זיא אויז מורח. זיין דאז משפט איז ניט גוט. דז נאך עינויים שאקן טוט. וויא אן זאגט גילוואונגן אייר.

אייה. איסט גוט אונ' דיא וועלט לייך:

אות סמך

סַלִיק דַרְגָא וּבְחַר שׁוּשְׁבִינָא נְחוּת דַרְגָא וּנְסִיב אִיתְתָא׃

איין חבר גרעסר אלז זיין מדרגה צו נעמין. מאסט דיך גאר ניקס צו שעמין. אבר מיטלר מענס דער דא האט פר שטאנד. דער נעם איין ווייב נידרר אז זיין שטאנד. אונ' דא מאג ער מיט מיר גיביטן אונ' שאפין. אונ' ווערט ער מיר ניט מייר אונ' קנעכט האלטן דארפן. נעם ער דען אייני גלייך אין ווירדן אלז ער דא איז קיין שלום בית נימר מער. דען זיא אין מירם מוט. וויל זיין אלזו גוט. איסט זיא דען חיבר אלז זיין פר מיגין. זא מוז ער זיך גנץ אונטר מיר פיט ליגין. דען זא בלד זא ער ניט לעבט נאך מירם זין. דא וויל זיא פר שטומין אונ' פר יאגין מין. מיר נדוניא ווראט זיא מיך שטעץ פיר. וויא זיא מין האט גימאכט צו מיינם הער. אך טוא זיא מיך אפט דיא מעט לעזין. וויא ער אלזו ספל משפחה זייא גיוועזין. אונ' זיא פין הולי קעסטליכי לייט. מיט דיזר גישטלט אל צייט. מוז דער גוט טראפ. גין מיט גיבוקטם קאפף. אונ' מוז זיין גידולדיג. אונ' פאר שוויגן. וויל ער אנדרש נוט שטעץ מיט מיר מין האדרין ליגן:

סִימַן לְנַסּוֹת רוּחַ עֲנָיוֹת׃

(קידושין פ"ב) איין וואר צייכין נאך דעם הוך מוט. קומט גערין דיא מראוט. דען ער האלט זיך צו שטאלץ דיא מלאכה טאן. פאר גאות וויל וואול גיקלייר גאן. וויא דיא אנדרי הערין פר רעכט. עטין אונ' טרינקן וויל ער ניט שלעכט. פאר גאות וויל ער זיך מאדר הוך לאזין זיהן. ווען סון זיין ווייב אונ' קינדר גיט וואול גיטעהן. נאך ניקט אנדרש טוט ער ריכגן. נאר וויא ער קאן זיין האפרט פר ברענגין:

סִימַן יָפָה בְּאָדָם שֶׁהוּא בַּיְישָׁן׃

(נדרים פ"ב) דער צוכטיג אונ' שעמ הפטיג איז. דער קומט פון (זרע אברהם) גיוויס דראן קענט מן דאז יודן גישלעכט גוויס גאנץ עבין: דיא מיאניס זיין אויך פון אונזרי חכמים ווארדין געבין: דער צוכטיג איז אונ' טוא זיך דער בארמין: איבר דער ארמן: אונ' טיט גוטס דען פרומן: דער טוט גוויס פון זרע אברהם קומן:

סְתִירַת זְקֵינִים בִּנְיָן · וּבִנְיַן יְלָדִים סְתִירָה׃

(נדרים פ"ד) דען מענשין לעצליך גורייט: דער אויך יונגי לייט עצה בויט: דען איר בויאן האט קיין בישטאנד: עס איסט גלייך אלז דער דא בויט אויף דעם זאנד. איר זאך איז אליס אום גירונד. מן מיסט ניט זיכר ער פאלט איין צו אליר שטונד: דיא זך פון רחבעם בן שלמה זאלסטו דר וועגין: זא ווערסטו גוויס עלטיר לייט עצות פפלעגין: מירר עצה צו הלטין זאלסטו דיך ביפלייסין: ווען דוא טון דיין חויז זעלסטו נידר רייסן: זא מאגסטו זאגין פרייא: דז דיין הויז אויף גיבויט זייא: דען איין פאר צוכטי עלטר. איז גוט בישטענדיג ווירד אלי מון גיוועטר. אונ' טאט גרוס וויא זא איז. ביזא אזגי פינר מאן דאט אונ' הילף גייט:

סַכִּין מְסוּכָּן בְּיַד שׁוֹטֶה · וּפִיו אַרְסִיו לַמָּוֶת נוֹטֶה׃

דאז שפריך ווארט איז מעניגליך וואול ביקאנט. דעם נארין שטיט דאז מעסר גיפארליך אין זיינר הנט. אך אונטר זיינר צונגן טראגט ער דען גיפט וויא דינק מענשן דעם עס ביטריפט. דען עס ווארפט איין נר איין שטיין אין איינם ברונן.

וואז ליהן ווײן אונ׳ וואול בייזין. קאן אין ניט ווידר הרויז ליהן. אונ׳ זאלטין זיא זיך נאך אזו זער באייהן:

סודך אסירך ואם תגליהו תהיה אסירו:

דער סוד איסט איין גיפאנגנר דיין. ווען דוא אין הלטסט פר דיך אליין. זאגסטו דוא אין אבר ווייטר זא אוסטו זיין גיפאנגנר זיין. דרום זאגט דאז ספריך ווארט אין דער וועלט. דער דא וויל רידן אלס וואז אים גיפעלט. דער מוז ליידן אונ׳ הערין וואז אים ניט גיפעלט:

אות העין

עבד לוה לאיש מלוה:

איילסטו פון איינם געלט אנטלענין. זא אוסטו אין זער ביטן אונ׳ פלעגן. דא ער דורך אלטסטו דיך זיין קנעכט גאנץ אונטר טעניג. דרום איסט בעסר צו חנדלין דאז רייניג. עס זייא גלייך פיל אודר וויניג. זא לעבסטו אויך דיין אייניגן פעניג. זא האסטו דענוכט איין פרייא הערין לעבין. דוא דרפסט קיינם ניקס לאזן אודר געבין:

עני חשוב כמת:

דער ארום מענש איז גלייך איינם טוטן. דער ער האט ווערד צו זירן נאך צו ברוטן. ווערד צו עסין צו טריקן נאך צו קליידין. אונ׳ אלז דז זיין הערץ גילוסט איז אים אם גימיידין. פיל בעסר איסט דער ביסר טוט ווערד צו ליידן אלי טאג זעלכי נוט. דאך איסט ארום אונ׳ פרום. איין קעסטליכי רייכטום:

עשר בשביל שתתעשר:

גיב דיין (מעשר) רעכט אונ׳ גלייך. זא ווערסטו גיוויס רייך. וויא אונזרי חכמים ספרעכן: דז אין ניט זאל אונזר הער גאט פר וולן: אין קיינר אלזות אליינט מיט דעם מעשר: וויא דאז ספריך ווארט זאגט (מל״ח ממו׳ן חס״ר) דז מיינט זא וואול אלס דז זאלץ דז פלייש ער הלטין טוט: אלזו אך דאז מעשר ערהלט איביג דאז גוט: אונ׳ ווען אן דאז פלייש ניט רעכט זאלצט זא טוט עס שטינקן: אלזו אך דאז מאמון טוט פאר זינקין: ווען מן זיין מעשר ניט רעכט גיבט: גוויס דאז זעלביג גוט גאנץ פר דירבט:

עביד איניש דנזים ולא עביד:

(בב״ק פ״א) עס בייסט קיין הונט דער דא בילט: אלזו אך מענכיר אופט דרייט אונ׳ שילט: ער וויל ברעכין הויזן אונ׳ שטיכן: ער ווענט זיך אן איינם רעכין: ווענדר זיך אבר מיט דרייאן לאסט ספרעכין אבר: דען זייט אן ברכות מיט נפיחות צו גראב:

עמה פזיזה דקדמיתא פומייכו לאודנייכו. אבתי בפזיזותייכו קיימתו:

(בשבת פ״ח) מיט דיינם מויל דיך ניט איבר איילן: לאז דיר פאר צו הערין דר וייל. וואז ער אן דיך גיבערן טוט. אדר וואז דא איסט זיין מוט. דער נאך זאג אים צו ווארט עט דיר אנדרש גיפאלין. וואז ניט מאגסטו אין מיט ניין זאגן אב לאזין:

עצרת אדם ומחשבתו. כי ירט לנגדו מערכתו. במזל סרטן מהלכתו. לא יצליח במלכתו:

מענשליכי גידאנקין העלפין ניט פיל. ווען מערלכת אונ׳ מזל ניט וויל. אלז וואז ער אן פאנג. גיט דם קרעפט גאנג:

עַד דְלָא שכיב שַׁכִיבָא קַיְימָא מְנוֹ בֵיתָא ׃

(כ״ב פ׳ר) עס לייגט דיר אן דיא שמועה . דז פר די מכה איסט ביפאפן די דפואה. אי דא שטירבט דער פטרון . דא איז גיאורדנט פון גוט איינר דער דאז חויז זאל אין בוואדניז הון . דאז איסט איינס פון גאטליכי טעגליגי וואונדר. ער שלאגט מיט איינר האנד אונ׳ היילט מיט דער אנדר :

עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה זִמְרִי וּמְבַקֵּשׁ שָׂכָר כְּפִנְחָס ׃

(סוטה פ״) מארקט וואל אויך וויא . עס צו גיט אין דיזם יאמר טייל היא . דז מענכר מענשיך וויא זמרי טוט . אונ׳ וויל אז פנחס זיין צא גוט . דיא רוואים זיין אם העכשטין אין דיזר וועלט . אונ׳ דער פרום איין פעלטיג מאן פיקס געלט . דא ער דוך ערגירט זיך דער עולם פון טאג . וויל זיא קיין פרואן מענשן ליידן מאג :

עַשִׁיק דְלָבָך וְשָׁוִיה דִכְרִיסָך ׃

(פסחים) גיקלייט גיא אל צייט ערליך אונ׳ מאל. אי ברעק דיר אב וואז דיר ן דארף דען הלז גין זול . שין גיקלייד מאכט דען מענשין אן כנאבליך אין דער לייט אויגן . דרום דיר זעלבש געלט קיין בעשרין ריוח קאן טראגן.

עֵינָא וְלִיבָּא תְרֵי סַרְסוֹרֵי דְחַטָאָה׃

דאז הערץ גילוסט אונ׳ האטס אין מוטס . דאז אויג זיכט אונ׳ טוטס. דרום זיין דאז דיא צוויא הייבט מטיק . צו אלי עבירות וויא עס זיך טיקט :

עַפְרָא בְּפוּמֵיה דְאִיוֹב . יֵשׁ עֶבֶד שֶׁמּוֹכִיחַ אֶת רַבּוֹ ׃

(ב״ב פ׳א) איין קנעכט דער מיט זיינם הערין צו גלייך גיט. אודר דען הערן צו שטראפן שטיט . לאז אין זיין וועגס גין ראט איך . דען ער איז ניט פר דיך :

וְעַבְרָא דְשָׁכִיב אַדִינְרֵי ׃

(בב״א פ״ג) דער געלט האט אונ׳ וייס ניט צו געבן מאז. פר גליכט זיך צו איינר מויז . דיא אויך איינם זק מיט גילדין ליט . פיל ליבר זיא איין שטיק ברוט ניגט . דען געלט איז איר ניקט נוץ . אלזו איז דער מענש אן וויטץ . חען ער העט פון געלט מיט מאס אויז צו מעסין . נאך קאן ער ניט דער פון עסין. אי ווערט ער דער פון אלט אונ׳ גרא . ווערד זאט אודר פרוא . דען ווען ער ניט פינט צו קאפן ברוט. מיט אל זיין געלט פונט ער זיך ווערד טרוסט נאך רוא . ווען פר העט פון פיל טויזנט גילדן אונגרין ; הא איסט ער דער בי א דער הונגירן :

עֲלִירַת לְקִיתָא חְלֵיך בְּגִימוּסָא ׃

(בב״ר פ׳ וירא) דאז זאל אידרס וואנדרס מאן זיין גיוואונט . זא ער קומט אין פרעמד לאנד . אודר זונסט צו לייט דיא אים זיין און ביקאנט. דז ער טוא ווי מאן אין לערנט . אונ׳ אירן מנהג ניט (משנה) איסט צו האלט. וויא דיא מלאכים טעטן דיא צו אברהם אבינו ווארן

גיזאגט . דיא וואָרן בייא איס צו טיש גיזעסין .
אונ׳ טעטן אלז וואָן זיא עסין:

עֲבַר אָדָם עֲבֵירָה וְשָׁנָה בָהּ נַעֲשָׂה לוֹ כְּהֶיתֵּר ·

(יומא פח) גלאב פאר גוויש דז דיזר שפראך וואר זייא . דער איין עבירה גיטאן האט איין מאל אודר דרייא . ניט בלאשט ער אין אב דער פון . אלז איין היתר ווערד אים הון דעם גלייכן גלייב גיוויש אונ׳ פר וואר . וועלכיר ביז צו זעקס אונ׳ דרייסיג יאר איין עבירה האט פלעגין צו טון דער לאזט זיין לעבי לנגי טאג ניט דער פון. דען וייל ערס האט גיטאן איבר זיין הלבי עלטר זוא טייטלט ער דער נאך קיין רעגין נאך מעטר. זיינם גיוואנטין סדר טוט ער נאך גין .
ער רעכנט פר קיין עבירה אין:

עֲבַר זְמַנּוֹ בָּטֵל קָרְבָּנוֹ

דיא צייט פר איבר איסט . דא איסט דיא עק ניסט. וויא מן זאגט עס מאג אייכר זאגין אודר דידן וואס ער וויל . נאך גישעהנין זאכין מען פאר איבר איז דז ציל :

אות פ״א

פְּשׁוֹט נְבֵלְתָא בְּשׁוּקָא וְלָא תֵימָא בְּחָנָא גַבְרָא רַבָּא אֲנָא

ביסטו איין קיסטליכר הוכר מאן . טוסטו דיר מיט דער ארבייט קיין שאנט אן, דוא האסט דיך דער ארבייט פאר ניאן, ניט צו שעמין. עס איז פיל ערליכר אלז צדקה צו נעמין. עס איז בייא מאנן עלטרן מאט פיל גשעהין . איז זיא

זאגין . גדולה מלאכה שמכבדת בעליה. דש מיינט דיא מלאכה ערט איין מאן . דען מיטליכר דער איין מלאכה קאן . דער איז דער נערט דער מיט . וויא מן זאגט ארבייט ניט:

פִּרְצָה קוֹרְאָה לְגַנָּב

דאז שפריך ווארט ניט פאר אלט איין לוך מייכט לום דיב מאלט . דען ווכשט אויך שטעלין ניט העט גיטרעכט . מטל וואז פייאר אונ׳ שטרוא ווערן.בייא אנגדר ברענטש גערין . אך וואז מייגר דיא טאר פיגר אופן. זא גיט ער איין אין אן קלאפין . דז זאלשטו אלז אלזו פר שטין . דז וואז מייגר איין לייאונג צו מייכם איבלש פיגר . זא זעלט ערש אין ווערק גישווינד :

פּוּק מִילְתָא שָׁדֵי בִּישְׁרָא דְכַלְבָּא

(נדה פ׳ התפלות) דעם פליש אונ׳ פיש מאנגילט זאלין .קרויט אונ׳ רובין מאנגילט שמאלץ. איין נוט באק דען מן ניט שווייגט איין קינד דז מן ניט צו לוכט דרינגט . זיא איין העפטיג וייב דז מן ניט וואל מרבערט . דיא אלי זיין ניט איין הילר ווערט :

פּוּק חֲזִי מַאי עַמָּא דָבַר :

זיך ריכט דיך אן לייט . נאך דעם פון דיא לייט.נאך לאנדש ארט זייא דיך שטעלן.זוא קאנשט דיא ניט פעלין . אונ׳ דנא ווערשט זיין וואל גיזעלט . פון דער גנלין וועלט . ברלות ווערשטו האבן פול אלי מענשין . אונ׳ מערט דיר ניט אב גין דאז היגטרשט פון בענשין :

אות הצדיק

צרות

צָרוֹת רַבִּים חֲצִי נֶחָמָה ׃

אייניטן מענש לייד לרה גיבט אייניס איינליגן טרוסט אין זיינר ווידר ווערדיקייט :

צִפּוֹרָא יְזַמֵּר זַמְרֵיה · סַרְטַן יֵזֵל מְהַלְכֵי · וְטִפְשָׁא יִשְׁתָּאֵר בְּטִפְּשׁוּתֵיה :

איידר פֿאגיל זינגט זיין גיזאנג · דער קרעפס גיט זיין גאנג · אונ׳ דער נר בלייבט איין נר זיין לעבי לאנג :

צְדָקָה דְּאִיתְּתָא עֲדִיפָא מִגַּבְרֵי · דִּשְׁכִיחָא בְּבֵיתָא · וּמְקָרְבֵי הֲנָיְיתָא דַּעֲנִיֵּי :

(תענית פ״ג) דעס ווייבס צדקה איסט בעסר אלז דער מאן׳. דען דער עני דאז גלייך גניסן קאן . וויל זיא געבן גיוועינגליך פֿון גיק.כֿטר עסין ספייז . אודר אנדר זאכֿן פֿון קליידר אלט אונ׳ נייאי . אבר דיא מאנן געבֿין נאר געלט. ניקס דער וויניגר דעם עני נאך צו עסין אונ׳ טרינקן פֿעלט. ביז ער דאז זעלביג קאפֿט אונ׳ בירייט זא פֿר לירט ער פֿיל צייט : דרום איבר טרעפֿין אין דעם דיא ווייבר דיא מאנין ווייט .

אוֹת הַקּוּף

קְרֵית חַבְרָךְ וְלָא עֲנָךְ רָמִי · גִּירָא רַבָּא שָׁדֵי בֵיהּ :

(פ׳ החובל) סטראפֿטט דיין חבר אונ״ ער קערט זיך ניט דראן. לאז אין ווייטר גין נעם דיך

ויינר ניקס אין אן . טרייבט ערס פֿון נאך איין וויל אן ביבריינא . זיך זום לעצטין וואז זיין ענד זייא . עז ווערט אין זעלבסט גירייאין וואול . עס אין ביז ווען אן ווסר אין ברונן טראגן זאל :

קָרֵב לְגַבֵּי דְּהִינָּא וְאַדְּהָנוּ :

(טביע תפ״ו) דער צו דעם איל אלין טוט גינעהן · אן זייני קליידר ווערט איל גזעהן . אן זייני קליידר ווערט איל גזעהן . דעס גלייכֿן ווענלכֿר איין זק מיט מעל אן רירט . בלד ערס אן זייני קליידר ספירט . אזו וויא זיך איינר גיזעלין טוט בייא יונג אודר אלט. אין זעלכֿין ערך אין אין הלט :

קָרַיְינָא דְּאִיגַּרְתָּא אִיהוּ לֶהֱוֵי פַּרְוַנְקָא :

(בב״א פ״ו) דער בריב לייט. זאל זיין דער דיא שליחות טוט . אזו אונפֿט איינר זיין חבר איין אורטייל ספריכֿט . אונ׳ זיך זעלבסט דער מיט רעכֿט . וויא אן אין דיא גמרא אן (רבי אליעזר) זיכֿט . דז ער אוטט ווארין רעכֿטר איבר אלי דיב אונ׳ ביזוויכֿט :

קַמֵּי דְּשָׁתֵי חַמְרָא חַמְרָא · קַמֵּי דְּרִפִיקָא גְּדָרָא · דְּרוּכְלֵי :

(סוטה פ״) פֿר דען ווין טרינקר ביסערט גאט ווין . פֿר דען גערטנר קרויט אונ׳ אופט איז די ספייז זיין . וויא דאס ספריך ווארט זאגט אין גיזיין. גאט גיבט דען טרינקר זיין ווין. אול דען ספינרין אירן פֿלאקס דיין :

קְדֵירָא דְבֵי שׁוּתָפֵי לָא קְרִירָא וְלָא חֲמִימָא

(עירובין פ"א) איין טאפ דא פיל לייט איר
עסין איין טון . איינר וועלט צום פייאר דער
אנדר ציכט דער פון . אלזו מיט דינר וויין .
בלייבט און גיקאלט דיא שפייז : אונ' מיטט
ווידר ווארים נאך קלט . דען איין אידר וויל
קאכין נאך דעם עס איס גיפאלט . דרום
זאגט מן אייגן הערט־איז אלז געלט ווערט .
אך גיבט דיר דאז מאל . צו פאר שטין .
דז דוא זאלטט שותפות מאכין גין. דען ווילטטו
וואול שאפין. זא טוא דיך אליינט ביהעלפין : דען
האסטו איין פריליך גוט לעבין . ווען דוא מיט
ניאנד האסט צו טיילין נאך צו געבין :

קַרְחָא בְּבֵיתָא פַּרְדַּשְׁכָּא לֶהֱוֵי :

(מגילה פ"א) איין מיטלער נאר. אין זיינם
הויז איסט ער הער. דיא איינר זאגט אלס ער
וועל. אין זיינם הויז נאך זיינם גיפעלן:

אות הריש

רַךְ עוֹמֵד לִפְנֵי קָשֶׁה :

הארט מיט הארט ניקס גוטס דרויז ווערט. דרום
מוז איינר (מעביר על מידותיו) זיין . דען
צווייא הערטי שטיין מאלין זעלטין קליין אונ' ניט
ריין :

רַבִּים בְּנֵי אִנְשֵׁי דְבָעֵין תְּפוּסַל חַבְלָא בִּתְרֵי רֵישִׁין :

(ויקרא רבה) דער לייט זינר מאן פיל ,
דיא דאז בעט וועלין ביגרייפין מיט פיר ציפפיל .

אז זייט וועלין! זיא אויך דאז פארטיל פטין .
אונ' גיוויס דז אינן ניקס זאל אנטגין . אונ' מופט
גמיכטט אינן דאך: דז זיא וועלין דעם פלעק נעבן
דאז לאך: ויא גימייניקליך אלי דיא וויבן . טוגין
זיך אין דער חכמה ביטייטין

רַבִּים יִהְיוּ בְנֵי שְׁלוֹמֶךָ וְסוֹדְךָ אַל תְּגַלֵּה לְאֶחָד מִנִּי אֶלֶף :

מיט אידר מאן זיא דיך פריינטליך ביטראגין אבר
קיים איינם פון טויינט זאלסטו דייני סודות זאגין
ווייסטו פיל זא שווייג . זא קומסטו קיינם אויך
זיינן שטייג . דז ער דירס קענט שטוסין .
ווען ער ניט וויים פון דיינם טאן אודר
לאזין :

רַחֲלָא לְבְסוּמֵי שְׁכִיחָא :

מגילה פ"א דאז מיטט וואר אונ' ביסטאטיגן פון
איינר מיטט זאט. דעם זבין פינר מאן אלי זייט
שטאט .

רַגְלוֹהִי דְבַרְנַשׁ עָרְבָאִין לְאַתַר דְּמִתְבָּעִין תַּמָּן מוֹבָלִין יָתֵיהּ :

(סוכה פ"ו) דיא ערד לאסט קיין טוטן
ניט ביגראבין. דען אן דעם זעלביגן אורט זא איס
מיטט אויך גיזעלט צו שטערבין. אונ' דיא פיס
מוזין טאן איר (ערבות) וויאל . דען מענטשין
צו טראגין אן דען אורט דז ער שטערבן זאל
וויא פאר מייכט איינר דעם טוט צו פליהן אונ'
אויז ווייכן. אונ' ער טוט אונז טעגליך אויף דעם
פוס נאך שלייכן :

רוֹאֶה אָדָם שֶׁיִּסּוּרִין בָּאִים

עָלָיו יְפַשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו :

אונזרי חכמים זאגן דז עס איינם מענשין הילפט
אן איבל צו גין . אן געלט אודר אן גיזונד
אונ' אנדרי זאכין מין . זיין ווערק צו בעטרין
דאז ער זיך ניט לאנג זויאן . וויל ער אנדרש
דאז אונגליק ניט דאז מיט הויפן
קומן :

רְחֵילָא בָּתַר רְחֵילָא אָזְלָא · כְּעוֹבְדָא אִימָּא כַּךְ עוֹבְדֵי בְּרַתָּא :

דיא שאף גינן אז נאך אנדר אונ' ווערן אירר
נעהן . אלזו אך דיא טאכטר טוט וואז זיא פון
דער מוטר האט גיזעהן . דרום מאן דורך די
טאכטר מערק אפט פינר . צו אויך רעקין
דער מוטר פאר בארגני זינר :

רַעֲיָא חֲגִירָא וְעִיזָּא רַהֲטָן · אַבָּב חוֹטְרֵי מִילֵי · וְאַבַּב דָּרֵי חוּשְׁבָּנָא :

(שבת פ"ב) דעם הירט דער דא הינקט .
די גייז ליכטליך דער פון שפרינגט . ער מוז
זיא וואל לאזן קארן ווילין . דען ער קאן זיא
דאך ניט דער אילין . אבר אויף דער שטאל
טיר טוט ערש אלז פר גלייכין . זיא וואל מיט
רוטן טוט שטרייכן . אזו ווען פון איינם ווערך
וואל גיט . דרום זיין זאך ניט אל צייט בישטיט.
ווען פורענות פון ניט קומט אין איין איול. אלש
שערט איין וויל . אונ' ווען ער מיינט ער זייא
גאן זיכר אונ' גיוויס . ערשט זיין נוט אונ' אנגשט
פר הנדין איז :

רוֹב בָּנִים הוֹלְכִים אַחֲרֵי אֲחֵי הָאֵם :

יונגר גיזעל הילפטו איין וייב האן . דא זיך
צום ערשטין דיא מוטר ברידר אן . זיין זיא
פרום אונ' גוטר זיטן . אזו דען זאלשטו זיא
אום דיא טאכטר ביטן . גימייניגליך גלייכן זיך
דיא קינדר . נאך דער מוטר ברידר :

רְגִיז תּוֹרְבָּנָא אַרְיָא · וְיִלְקֵי לְכַלְבָּא :

(ילקט כתובים) דער צולכט מייסטר
צירינט איבר דען ליבן . אונ' טוט דען הינטליין
דיא מכות געבן . דר דורך מאכט ער דען
ווילדן ליבן צעמיר. דען ווען אן דיא שאף שערטלא
ציטרן דיא צעמיר :

רַחֲמֵי דְאַבָּא אַבְּנֵי · וְרַחֲמֵי דִבְנֵי אַבְּנֵי דְהַווּ לְהוּ :

(סוטה מ"ט) איין פאטר טוט צעהן
קינדר דער ציהן . אי זיך צעהן קינדר איין
פאטר נערין מיהן . דען מיטלכט מענש גיבט
זיין ליבשפט זיין קינדרין . דרום זיין פאטר בלייבט
שטין דא הינדין :

אות השין

שַׁבְקָא לְרַוְיָא דְמַנַּפְשֵׁיהּ נָפֵיל :

(שבת ס"ב) דיא ווייני אודר ניכטרי לייט
מיט קיינם טרונקנין זיך בימאהין זאלן . דאז מן

גין ער ווערט פֿון זיך זעלבשט פֿאלין : דאז מאל מיינט אידראמן זיין וויל לאז . ער גיט פֿון זיך זעלבשט איבר דיא פֿאל אויז:

שְׁכָם נָסִיב וּמִבַּגָּאֵי קַטַּע·

(עירובין פ"ד) איין מנדרר זאל זיך דרום ניט שמרין טאן אן ניינם לייב . דז זיין פֿריינד חבר אודר ברודר זאל ביקומן איין וייב . זיך אאז דיא תורה פֿון סלם אונ' חומר טרייבט . פֿון וועגן דז ער מיט דינה ווייבט . דא ליסן זיך אל זיין פֿאלק ביטניידין . דז זי עז דער נאך אל מוסט ליידין

שׁוֹחָה דְיַנְקוּתָא בְּשׁוּקָא אוֹדְאַבָּא אוֹ דְאִימָּה :

(סוכה פ"ה) וואז זיך פֿאטר אונ' מוטר אים הויז תערין לאזין . דאז רידן דיא קינדר אויף דער גאסין . דרום גיב אויף איר ריד גוט אכט אונ' מיכן וואול נאך טרכט . דען דאז פֿאגילט גיזאנג קלינגט נאך דעם מאן אים פֿיר זינגט:

שִׁיתִין רַחוּטֵי רָהוּט וְרָא מַטְּה לֵיה מֵאָן דִבְוּפְרָא בָּרוּךְ :

(התובל) דער לו מארגינס פֿריא טוט אן בייסין . ניט בלד ווערט אין איין קראנקהייט אן סטוסין: דרייא אונ' אכליג קראנקהייט הענגין אן דער גאלין . אונ' דאז מורגין ברוט מיט אשן טרונק וטיר פֿאר נילרט דעם מענסין פֿאר אין אלין . אך ארצליין אוכרי חלאים אנדרי טוגינט פֿיל . דיא דא האט דאז מורגינס ברוט . ועלכיש עסין וויל :

שְׁבַע בֵּית לְשַׁלְמָנָא : יָחֵד לְעָבִיד בִּישׁ :

(סנהדרין פ"א) פֿון זיבן בייזן ווערט ליפֿירט דער פֿרום דורך גאטס גיוואלט . אבר דער בויז פֿון איינם אליין ער גאלך נידר פֿאלט . אונ' וועגט סון וואול גיט לוק ערסטין דעם בויזוועלט . דאך איסט ער אנטרונן דעם אונגליך ניכט . דער קרוג גיט אזו לאנג לום ברונן ביז ער בריכט :

שְׁמַרְפִיךְ כְּבַת אִישׁוֹן : מָוֶת וְחַיִּים בְּיַד לָשׁוֹן :

היט אליס דיין אויג דיין מוינטליכי ריד . דער טוט אונ' דאז לעבין דריכן סטיט . דרום ביטרכט וואול דאז ווארט אי עס דיר פֿון מויל גיט :

שִׁקְלֵי טִיבוּתָךְ וְשַׁדְיָא אַחְוֹרֵי כְּבַר כַּד וְלַד :

(סבת פ"במה אשה) נאך דעם קינדס טוט . וואז הילפֿט טרויסט אונ' רוט . דער בעטט דאך אין ביליית . אי דער וואגין גאנץ לייט . דען ווען דער וואגין גלך איז גיפֿאלין . סווערליך אן אין קאן ווידרום אויף סטעלין :

שַׁבַּשְׁתָּא כּוֹן דְעַל עַל :

(בב"מ פ"ק) איין זאך נאריס אודר וויז ווי מאנכס איסט גיוואונט . לאסט אן ניט לו קייער סטונט . ווי אן זיכט אן גילוואלין . דז אלטי הונט זיין ביז וועגריג לו מאלין :

שְׁלֹשָׁה צוֹעֲקִין וְאֵינָן נַעֲנִין : סְמַלְוֶה מָעוֹתָיו בְּלֹא עֵדִים וְהַקּוֹנֶה אָדוֹן לְעַצְמוֹ : וּמִי שֶׁאִשְׁתּוֹ מוֹשֶׁלֶת עָלָיו :

דרייא סרייאין נאך רעכט אונ' גריכט . דער לו אינן קיינט בסיכט . איינר איז דער זיין געלט אויז לייט און טריפֿט אונ' לייגין . ויל ערט וידר האבן זא תייסט אן אין לייגין . פֿר לארין איז דאז געלט . דאז רעכט קאן אים ניט העלפֿין וועגן סון וועלט :

דער אנדר איסט דער זיך זעלבשט איין הערן קאפֿט . דער דאז זיין קינדר בייא לעבין

פֿר

פֿר סאלב . דען דא בלר זיא דיא ירושה גיהט האבין . דא וועלטין זיא ער וועד לינגסט ביגראבין. אונ' איסט ניגר אונ' סאגר . דז ער זאל זיהן זיין קינדר אין דיא הנט. דז דאך ליהן קינדר ניט איין פֿאטיר רער נערין . דען זיא געבין אירי ליבסטט אויך דיא קינדר דיא זיא גיבערין : גיבערין :

דער דריט איז ער איין מן דאל ער זיך וואלסעין. דז ער לאסט זיין ווייב איבר הנט נעמין . וויא דעם מאנס גיזונד וויא זיינם לייב . דער זיך לאסט הערשין פֿון זיינם ווייב. איין נעלכיר מאן . טוט אלי מאנין סאגט מן . רען דרייאן קאן קיין רעלט ניט העלפֿין . דען זיא האבין זיך נעלבסט דיא אין רוא גיסאפֿין:

שָׁלֹשׁ אֵין לָהֶם רְפוּאָה הַדָּלוּת שֶׁיִּתְחַבֵּר הָעַצְלוּת וְהַשִּׂנְאָה שֶׁתָּבֹא מֵהַקִּנְאָה וְחוֹלִי שֶׁיִּתְעָרֵר בּוֹ הַזִּקְנָה

דער דרייא ערלייא אין ניט צו ראטין אודר צו העלפֿין . ואז ארמוט זיך איט גיגעלט דיא טרע גהייט אונ' פֿויל או' פֿיינטספֿט דיא פֿון קנאה איר ארספרונג נעמיט. אונ' איין קראנק דיא פֿון עלטיר קומיט . דיא העלפֿיט ווערדר גליק נאך ארלט עס איז אלו פֿר סאלט .

שָׁעִין וְלֹא תִּבָּנֵי · שָׂכָר הָעוֹסֵק בְּבִנְיָן מִתְבַּטֵּבִין

פֿליק דיך אונ' בהיזר דיך וויא דוא קאנסט. דאר דז דוא ניט בויאן דרפֿסט . דען דער זיך בגיבט אין בויאן. דען טוט עס צון לעצטליך ברואן . און היבט

לייכטליך צו ביאן און. ווער וואס וויא ער ווירד דרויז קומן קאן :

שְׁלוּחֵי מִצְוָה אֵינָן נִזָּקִין

(פסחים פא) אין (דרכי אלות) צו גון זייא ניט טרעג. פֿרך דיך ניסט חטי' בגליקט דיר דיין וועג אונ' דיר גווים גיטיכט קיין שאדין ניכט:

שַׁטְיָא רָאוּ בְּחַד מִלְתָּא מִסְרָךְ סְרִיךְ

(גיטין סז) נארין דיר זאל מן ניט גאנץ אין ווינר טלאגין. דען דיא טון גערין דיא ווארהייט זאגין אונ' ווען סון נארין ניט זיין גיטייר דא זיין זיא ראך ליט:

שִׁילְחֵי דְקִיטָא קָשֶׁה מִקִּיטָא

(יומא פג) דז ספֿריך ווארט אין וואל בוונן . דז דאז. תאיאות פֿון דער זונן . אים טוף פֿון וואיר אין און ליירלילר . אך און גוונדר אונ' שטעטליכר. אין אלז איטן אים וואיר אין: דרום לאסט דער אלול (או' תשרי) איין לען גווים . דז לייט אודר פֿיך סטירבט . אודר ווכטט פֿרעארי (חולסיק ב'א) גיבט. דרום זאל אן זיך אין רען (חדסיק ענטיג באכילה ושת ה) האטין. זייא פֿרום דער בייא לאז חטי' וואלטין:

שָׁרֵי לֵיהּ לְצוּרְבָא מֵרַבָּנָן דְּאוֹדַע נַפְשֵׁיהּ בְּאַתְרָא דְּלָא יָדְעָה לֵיהּ

איינם אום בקאנטין רב מאג זיך וואל געבין צו קענין. וואו און אין ניט ווייט צו נענין דרום איסט אין מעניכי לאנר ניאנץ קיין סאגר ווען זיא קומן אין טייטס לנר תה"ים דיא רעבלין האט אייך גריסן לאון :

שַׁרְגָא בְּיוֹמָא מַאי אַהֲנְיָא ׃

דז ליכט בייא טאג אן צינדן איזט צו ניקס: ווען מן בייא דער זונן גינוגן ליכט. אזו אויך אן ניטיגי זאכן גיט אויסיג. זא ביסטו דען לייטן אום פֿר דריסיג:

אות תיו

תָּפַסְתָּ מוּעַט תָּפַסְתָּ מְרוּבָּה לֹא תָפַסְתָּ ׃

דער דא צו פֿיל וויל האבן דעם ווערט צו ווייניג. דער דא וויל הערשין דער ווערט אונטר טעניג. דער ליגט אופט אין בלוטין. דער דא וויל אל צייט גרייפֿין נאך דעם גרוסן. אונ' דאז דאז קיין ניט זא וואל אליש גרוש האבט. גאר זעלטן ער גרוש גוט האבט:

תְּפִיס תִּירוּס אַמְתָא בְּחַד חוּטְרָא לֶהֱוֵי ׃

(שבת פ"ב) דאז מעל אונש ביסרייבט: פֿיל בוסקייט דיא חוה אייר טרייבט. אלזו אין גוטן זכרון האב: מיט איינם סטרייך צאלט אליש אב. קווער שיק זיא צום חוה אנויש אונ' לאז זיא גין. אן פֿינר דער דינשט אין. דוא קאנשט קיין דינשט בעסר שטראפֿין. גיפֿעלט זיא דיר ניט לאז זיא לאפֿין לאז זיא פֿרעמד ברוט פֿר זוכן ניט שטיא זיא צום שעלטין אונ' צו פֿלוכן. דען עס איז איין גרנטי זינר. גאט ווייס ווייא עס מאג נאך גין דיינן קינר:

תָּעֲלָא בְּעִידָּנֵיהּ סְגִיד לֵיהּ ׃

(מגילה פ"א) נייג דיך צו איינם פֿוקסן אין זיינר צייט: האלט אין ערליך וויל איס איז קומן דיא שעה אונ' דיא גילעגינהייט: דאז מעל ער ווערט אונ' בטריבט: קיין פרוט ניט פֿר אכט. אונ' ווען עס שון גאר איין שפֿל פרדה ווער. טוא איס אן גבירליכי ער. אונ' בכבוד אין האלט. וויל איס השי"ת האט געבן דען גיוואלט:

תְּרֵי קַטְלָא לָא קַטְלִינַן ׃

צווייא טיט ס"ט אן נייאן טיטין. געלט געבן צו ניטין. אונ' דער צו דען קאפ אב שלאגין: דאז ווערט דיר קיין געטליך נאך קיינרליך רעכט זאגן: איין שטראף דיא איבר איין אנדר גיט. אזו רעכט דער מיט אוזו שטיט. אלייגט דער אן תשובה שטערבט: דער זעלביג ניס איין גאנטש חוֹר דער ווערבט.

תְּלָא קוֹרָא לְחַזִּירָא וְאִיהוּ דִּידֵיהּ עָבִיד ׃

(ברכות פ"כיג) וברכין דאז איז גוויס אונ' ביווערט: דער שענקט זיך זעלבשט דער איין פֿויארינערט. גלייך אלז ווען דא איינם חזיר דאז גראז אין מויל טוטט. דז עט זאל ריין עסין ווערט עס זייני נטוואר ניט פֿר געסין. דיא ספייז צו עסין ווייא עס אים שמעק. פֿאר וואול ביגורלי אין הרעק. ווייא מן דען זאגט וואז זאל דער עזיז דיא ווסקט: זייא ליגט זיך דוך מיט אים אין קוט:

מראה מוסרה

תם ונשלם בעזרת אל עולם

ביום ה׳ א׳ דר״ח חודש אליל שנת תלח לפק

על ידי הפועל העוסק במלאכת הקודש משה מנחם

הנקרא נחום בר יהודא ליב

כ״ץ ז״ל מקראקא ותושב לע״ע

בק״ק פראג

A. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

B
1059.